

માનવતાની મહેંક

-: પ્રકાશક :-

અમ. અમ. સાહિત્ય પ્રકાશન

પુસ્તક પ્રકાશક અને વિકેતા

મહાવીર માર્ગ, આણંદ-૩૮૮૦૦૧

MANAVTANI MAHENK

Published by M. M. Prakashan - Anand

-: સંકલન :-

જે. એન. પરમાર (જ્યંતિસર)

એમ. ડી. મકવાણી (મનુસર)

આવૃત્તિ : ૨૦૧૪

પ્રત : ૧૦૦૦

મૂલ્ય રૂ. :

માનવતાની મહેંક

-: ટાઈપ સેટિંગ :-

Mayur's

-: વિકેતા :-

અમ. અમ. સાહિત્યપ્રકાશન

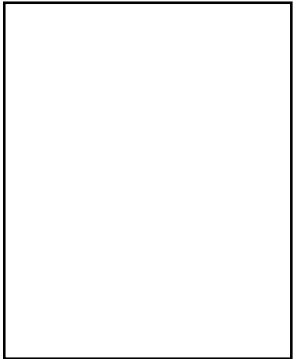
પુસ્તક પ્રકાશક અને વિકેતા

મહાવીર માર્ગ, આણંદ

-: મુદ્રક :-

અર્પણ પિન્ટરી, આણંદ

આપણા

પૂજ્ય રેવ. ફા. આલ્બર્ટ એસ. જે.
આચાર્યશ્રી
સેન્ટ એવિયર્સ હાઈસ્ક્વલ, ગામડી, આણંદ

અધ્યાત્મિક સ્વીકાર :

શ્રીમતી શશીકલા (શિક્ષિક)	જે. એન. પરમાર (જ્યંતીસર)
પ્રતિક	શ્રીમતી પુષ્પાબેન (આચાર્ય)
મિલન	નિયતી, નિલમ, નિસર્ગ

કુમારી રક્ષાબેન ટી. મેકવાન (શિક્ષિક)	શ્રી સ્નેહલભાઈ પી. પરમાર (લાઈબ્રેરિયન)
કાસોર (ભાલેજ)	સેન્ટ એવિયર્સ હાઈસ્ક્વલ, ગામડી, આણંદ

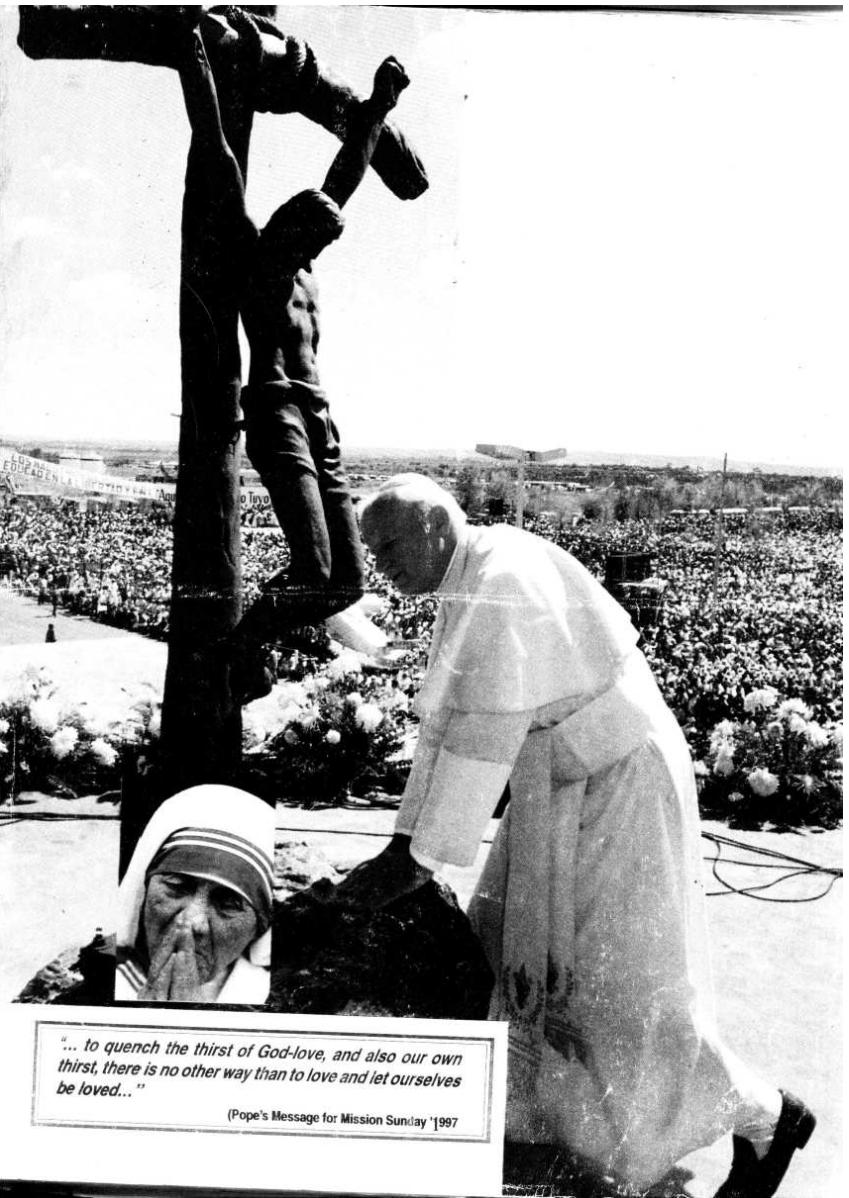
એમ. એમ. સાહિત્ય પ્રકાશન - આણંદ
માતૃવંદના - પિતૃવંદના

પ્રસ્તાવના

આ સમાજમાં કોઈપણ વ્યક્તિનું જીવન જુઓ તો કોઈ ધ્યેયપૂર્ણ જીવન જીવતા હોય છે. દરેકને કંઈક મહેચ્છા હોય છે અને હોવી પણ જોઈએ. જો તે મહેચ્છાઓને સર્વે કરો તો જ્યાલ આવશે કે તે દરેકની મહેચ્છા માત્ર પોતાના જીવન માટે હોય છે, પોતાના પરિવાર માટે હોય છે. પણ કોઈ વિરલા અનોખા માનવનું ધ્યેય બીજાના જીવનને સુખી કરવાનું હોય છે. એક એવું નામ સિસ્ટર ટેરેઝા કે જેને દુઃખિયાંની સેવામાં પોતાનું જીવન સમર્પી દેવાની હાકલ કરી. આ હાકલ તેમણે સાંભળેલ ઈશુની હાકલનો પ્રતિસાદ હતું. કેવું અમિતમ અનોખું વ્યક્તિ સ્વરૂપ કે જેણે અન્યના જીવનોનો ઉદ્ધાર કરવા માટેનો ધ્યેય જ નહિ પણ આખેઆખું જીવન માનવસેવા માટે સમર્પિત કર્યું અને અન્યને પણ એવા જ બોધ આપ્યા અને તેમના આ બોધને લોકોએ સ્વીકારી લીધા. એવું વટવૃક્ષ બની ગયું કે માત્ર એક નાનકદું બીજ અનેક વડફળના અસંખ્ય બીજ દ્વારા દુનિયાભરમાં જેણે સેવાના વટવૃક્ષોના વન ઉગાડી દીધા ! વાહ ! ધન્ય છે આ અમારાં છાયા આપતા મધર ટેરેસાને. ખૂબ ખૂબ કોટી કોટી વંદન સાથે લખવાનું મન થાય છે કે મીશનરી પ્રવૃત્તિના આ માત્ર પાયો નહિ પણ સ્થંભ બનીને સદ્ગર આધાર બન્યાં. બહુ જ નાની વયે જેમણે કરુણા, પવિત્રતા અને સારપને પચાવી દીધાં અને દુનિયાભરમાં નાતીજાતિના ભેટ વગર જેણે સેવાની ભેખ લીધી એ આપણા વ્હાલા મધર ટેરેસાને અંજલિ આપવા માટે આપણે આ પુસ્તક વાંચી અહોભાવ પેદા કરીશું તો હું મારી જતને ધન્યતા અનુભવી આપનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનીશ. આપના જીવનમાં મધર ટેરેસાની કરુણાનો વરસાદ વરસે તેવી અભ્યર્થના.

- વિષ્ણુ મહંત (સિંહોલ)

અનુક્રમણિકા

૧. જીવન ઝર્મર	૧
૨. સર્વધર્મપ્રાર્થના સુમન	૪
૩. કવિતા	૮
૪. મધર ટેરેસાનાં વિશેષણો	૧૮
૫. મધર ટેરેસાનાં ઉદ્ગારો	૧૧
૬. માત્મારા જવાથી	૧૩
૭. અંતિમ ઉદ્ગાર	૧૫
૮. વાત્સલ્ય મૂર્તિ	૧૭
૯. અંજલિ	૨૩
૧૦. આભના ટેકા	૩૨
૧૧. આખરી મુલાકાત	૩૬
૧૨. મધર ટેરેસા રોમ દેશમાં	૪૧
૧૩. જીવન તવારીખ	૪૨
૧૪. નોબેલ પુરસ્કાર	૪૭
૧૫. ધર્મનિષ્ઠ વિશ્વમાનવ પ્રતિક : ટેરેસા	૫૦
૧૬. મધર ટેરેસા માઈલસ્ટોન્સ	૫૮
૧૭. આરંભના દિવસો	૬૮
૧૮. મધર ટેરેસાની માન્યતા	૭૭
૧૯. વિદાય	૮૫

મધર ટેરેસાનું એક રૂપ માતાનું છે : એક ભક્તનું. માતા તરીકે એ સમાજ સેવા કરે છે. આંખના આંસુ લૂઘવા જેવું અમૂલ્ય એક્ય નથી. વિસાદના અશ્વ સૌથી વધુ વહાવવા માટે અગ્રકમ નક્કી થાય તો આજના યુગમાં મધર ટેરેસાનું નામ પહેલાં થોડાંક નામોમાં આવે. ઈસુના ભક્ત તરીકે પણ તેમનું રૂપ છે, પણ ઈસુ તેમને મન કોઈ સંકુચિત સ્વરૂપ નથી. પ્રેમના વિશાળ રૂપના પર્યાય તરીકે જ એ ઈસુને જુએ છે.

- હરિન્દ્ર દવે. ૧૯૯૧

૧. જીવન જરમર

૧૯૧૦ - ૧૯૯૭

દિલ્હી દૂરદર્શન સ્ટીલો

નિથી રવિન્દ્રન, સરલા મહેશ્વરી, કે.વિ.રમન, મનોજ ખના
જન્મ ૨૬ ઓગષ્ટ ૧૯૧૦ આલ્બેનિયા (ગુયોસ્વાવિઆ)

- વ્યવસાયી પરીવાર
- પિતા નિકોલસ નગર પરીષદના સદસ્ય
- સાત વર્ષે પિતાનું મૃત્યુ, ૧૮ વર્ષે ઘર છોડ્યું.
- સેન્ટ મેરિસ કલકત્તામાં ભૂગોળના શિક્ષિકા
- કુલ ગ્રાણ બહેનો અને એક ભાઈ.
- દફનયાગાની ગતિ ૧૦ કિ.મી./કલાક
- વિધિનું સ્થળ નેતાજી ઈન્ડોર સ્ટેડિયમ, કેપેસીટી-૧૩,૦૦૦

- ચાર જોડી સાડી સાથે શરૂઆત.
- વેશ્યાઓ માટે પ્રસુતિગૃહ
- ૧૦ જાન્યુ ૧૯૪૬માં દાર્જલીંગ જતા ગાડીમાં ગરીબોની વચ્ચે કાર્ય કરવા અંગેનું સ્વમ્ભ આવ્યું.
- ૨૩ મે ૧૯૨૮ દાર્જલીંગ શરૂઆત, બે વર્ષ પછી દિક્ષા લીધી; પછી કલકત્તા મોકલ્યા.
- સંગીતમાં રૂચી હતી. કવાયરમાં પ્રમુખ ગાયીકા હતા. મેન્ડોલીયન સરસ વગાડતા હતા.

- ચિકિત્સાનું જ્ઞાન હતું. જેની ટ્રેનીંગ પટનામાં લીધી.
- લશ્કર દ્વારા અપાયેલ શ્રધ્યાંજલીમાં સલામીશાસ્ત્ર, શોક શાસ્ત્ર અને ઉલ્કા શાસ્ત્ર અને છેલ્દે ડેડ માર્ય.
- હાજરી આપેલ ત્રણ મેજર : શ્રી શર્મિંદ્ર, કટારીયા અને તીવારી
- સભાનું પ્રથમ (આવકાર) સંબોધન હેચ્ચી ડીસોઝા આર્ક બીશપ,

કલકત્તા.

- ત્યાંની વેદી નીચેનું લખાણ : *Works of 'Love' are works of 'Peace'*
પ્રથમ શાસ્ત્ર પાઠ : બંગાળી ભાષામાં
બીજો શાસ્ત્ર પાઠ : હિન્દી ભાષામાં (પાઉલનો પત્ર)
ત્રીજો શાસ્ત્ર પાઠ : (Holy Gospel)
સાયમન કાર્ડિનલ પીમેન્ટા (આર્ક બીશપ બોમ્બે)

- મિસ અર્પણ કરનાર
એન્જેલો કારડીનલ પીમેન્ટા (Vatican Secretary of State)
- વિધિમાં સાથ આપનાર
આર્ક બીશપ કલકત્તા
આર્ક બીશપ મુંબઈ
આર્ક બીશપ લંડન

૨. સર્વધર્મ પ્રાર્થના - સુમન

- (૧) હિન્દુ : શાંતીનાથ ધોષ (સૂર ભારતી સંસ્કૃત ઈન્સ્ટીટ્યુટ)
 - (૨) મુસ્લિમ : એન.આર.બરકતી (ઈમામ ટીપુસુલતાન મોસ્ક)
 - (૩) શીખ : પ્રભાતજ્યોત સિંહ (મેઝબર-ગુરુદ્વારા જગત સુધાર)
 - (૪) બુદ્ધ : એક. સુધ
 - (૫) પારસી : આદી બાપુજી રબડી
- કુલ સુમન :**
- (૧) પ્રમુખ : આલ્બેનિયા
 - (૨) પ્રમુખ : ધાના
 - (૩) પ્રમુખ : ઈટાલી
 - (૪) પી.એમ. : બાંગલાદેશ
 - (૫) કવીન ઓફ બેલ્યુયમ
 - (૬) કવીન ઓફ જોરડન
 - (૭) સોઝીયા ઓફ સ્પેન
 - (૮) ફસ્ટ લેડી ઓફ ફાન્સ
 - (૯) ફસ્ટ લેડી ઓફ પોલેન્ડ

- (૧૦) ફસ્ટ લેડી ઓફ યુ.એસ.આ.
- (૧૧) વાઈફ ઓફ એકવીનો ફિલીપાઈન્સ
- (૧૨) વાઈફ ઓફ પ્રેસીડન્ટ કેનેડા
- (૧૩) ભૂતપૂર્વ પી.એમ. નાગાલેન્ડ
- (૧૪) જર્મની
- (૧૫) મિનીસ્ટ્રી ઓફ ડીફેન્સ આર્ટલેન્ડ
- (૧૬) હર એક્સીલન્સી જાપાન
- (૧૭) મિનીસ્ટ્રી ઓફ પોલીટીકલ એફર્સ કોરીયા
- (૧૮) હિસ એક્સીલન્સી માર્સેડોનીયા
- (૧૯) ફાયનાન્સ મીનીસ્ટર નેપાલ
- (૨૦) હર એક્સીલન્સી નોર્વે
- (૨૧) હિસ એક્સીલન્સી પાકિસ્તાન
- (૨૨) પેલેસ્ટાઈન
- (૨૩) મિનીસ્ટ્રી ઓફ શોસ્યલ વેલ્કર્સ પોર્ટગાલ
- (૨૪) સાઉથ આફિકા
- (૨૫) મિનીસ્ટ્રી ઈન્ડસ્ટ્રીયલ ડેવલપમેન્ટ શ્રીલંકા
- (૨૬) ઓસ્ટ્રેલીયા
- (૨૭) આર્જન્ટીના
- (૨૮) સ્પેશ્યલ રીપ્રેઝન્ટેટીવ માલ્ટીવ

- (૨૯) હર એક્સીલન્સી કોલઅભીયા
- (૩૦) મલેશીયા
- (૩૧) નોર્વે
- (૩૨) એમ્બેસેડર ઈંગ્લેન્ડ
- (૩૩) એમ્બેસેડર ડેન્માર્ક
- (૩૪) એમ્બેસેડર ઓસ્ટ્રીયા
- (૩૫) હાઇકમીશનર ઓસ્ટ્રીયા
- (૩૬) ઈજરાયેલ
- (૩૭) એમ્બેસેડર સ્વીડન
- (૩૮) રીપ્રેઝન્ટેટીવ સ્વીડન
- (૩૯) રીપ્રેઝન્ટેટીવ ગ્રીસ
- (૪૦) એમ્બેસેડર ક્ર્યુબા
- (૪૧) ન્યૂઝીલેન્ડ
- (૪૨) રીપ્રેઝન્ટેટીવ બ્રાઝીલ
- (૪૩) રીપ્રેઝન્ટેટીવ મેક્સિકો
- (૪૪) રીપ્રેઝન્ટેટીવ વેનેજુઅલા
- (૪૫) રીપ્રેઝન્ટેટીવ ચિલી
- (૪૬) પ્રેસીડન્ટ સાર્ક ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ
- (૪૭) સિક્કીમ

- (૪૮) ચીફ મીનીસ્ટર -
- (૪૯) ગર્વનર મેધાલયા
- (૫૦) પી.સી.એલેક્ઝાન્ડર મહારાષ્ટ્ર
- (૫૧) સીતારામ કેસરી
- (૫૨) સોનીયા ગાંધી
- (૫૩) મુલાયમ સિંગ યાદવ
- (૫૪) ઈન્ડ્રાજીત ગુમા (હોમ મીનીસ્ટર)
- (૫૫) જ્યોતી બસુ
- (૫૬) અટલ બીહારી બાજપાઈ
- (૫૭) કે.વી.રેડી ગર્વનર વેસ્ટ બેંગાલ
- (૫૮) ઈન્ડ્રકુમાર ગુજરાલ
- (૫૯) ---- સ્વીટઝરલેન્ડ
- (૬૦) ઓપોર્જિશન લીડર બાંગલાદેશ
- (૬૧) કમાન્ડર
- (૬૨) ઈન્ડીયન નેવી
- (૬૩) સન્ડીયન આર્મી
- (૬૪) જ્યપાલ રેડી
- (૬૫) કે.આર. નારાયણન
- આભાર વિધિ :- આર્ક બિશપ કલકૃતા

૩. કવિતા

ઈશ્વર પ્રેમ વિનાનો માનવ પ્રેમ આંધળો છે.
માનવ પ્રેમ વિનાનો ઈશ્વર પ્રેમ પાંગળો છે.

મોત કેસ નામથી ગભરાઉ તેવી હું નથી
લીકથી વ્યવહાર ચૂકી જાઉ તેવી હું નથી
આઘો છે. પ્રભુએ આ જાન ચાર દિ માટે
પાછી આપતાં રચકાઉ તેવો હું નથી.

કંઈક કઠે ત્યાં સુધી આપજો.
નોબેલ પ્રાઈઝ વિજેતા

૪. મધર ટેરેસાના વિશેષણો

શબ્દો : -ગરીબ-હુઃખીઓના બેલી	સાચાસન્યાસી
કરુણામૂર્તિ	પાવનકારી
સહાનુભૂતિ પૂર્ણ	વિશ્વના કરોડો દીન
	હુઃખીઓના ઈશ્વર
પરોપકારી જીવન	મમતાભર્યા મધર
નિરાધારોનો આધાર	ભારતરળ મધર ટેરેસા
દયાની દેવી-સેવાની દેવી	આસ્થાની પ્રતિમૂર્તિ
શાંતિના દૂત	તરછોડાયેલાઓના સમર્થક
સંપૂર્ણ માનવ	દીનબંધુ
ગરીબો-બિમાર દર્દીઓ, અપંગોના મસિહા	
પ્રેમની જ્યોત પ્રગટાવનાર	વિશ્વમાતા
ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિ સેવિકા	સર્વધર્મ સમભાવ

શ્રદ્ધાનો અખૂટ બજાનો	ત્યાગભૂતિ સેવા મૂર્તિ
ક્ષમાના સાક્ષાત દેવી	વાસ્ત્વભૂતિ
“મા તુ ચાર કા સાગર હું”	માત્ર પ્રેમ અને શ્રદ્ધા
માનવ સેવા ઓળ મંત્ર	

૫. મધ્યર ટેરેસાના ઉદ્ગાર

એ પિતા તેઓને ભાડ કર, કારણ તેઓ જે કરી રહ્યા છે તે તેઓ જાણતા નથી.

ગમે તે કારણે તુ કોઈપણ જ્ઞાને હલકો ન ગણા કોઈનાથી ચઢિયાતો હેખાવા કરતાં તેને ભળતો આવવામાં તુ શોભીશ.

મારે કારણે લોકો તમારી નિદા કરે, તમારા ઉપર ઝુલમ ગુજરે, અને જતજતના અળ મૂકે ત્યારે તમે પોતાને પરમસુખી માનજો, અન્યતે તમે અપાર આનંદ અને ઉલ્લાસ માનજો. કારણ સ્વર્ગમાં તમને મોટો બદલો મળનાર છે. (માચ્છી ૫-૩-૧૨)

જે કોઈ મને “પ્રભુ પ્રભુ” કરે છે તે બધા દ્વિધરના રાજ્યમાં પ્રવેશ પ્રામણના નથી, પરંતુ જે કોઈ મારા પરમપિતાની દર્શા અનુસાર આલશે તેને જે પ્રવેશ મળશે, કચામતને દિવસે ધરાન ન કહેશો. પ્રભુ પ્રભુ અમે તમારે નામે ભવિષ્યો નહોતાં ભાવ્યાં.

દીધાં જે દીન બન્ધુને દાન,
માનો, મને મળી એ લ્હાણ
ભૂખમાં ભરખાયો હું જ્યારે
દીધાં તમે અસનાં દાન.
તરસે તરફડતો હું જ્યારે,
જળથી તમે છિપાવી ઘાસ.
પ્રવેશો, દિવ્ય પિતાને ધામ,
ઘરબાર વિનાનો ભમતો,
મલકી તમે ઉઘાડ્યા દ્વાર.
દેખી વખ્ત વિહોણી કાયા
બરાવ્યા વખ્ત તમે પરિધાન.
પ્રવેશો, દિવ્ય પિતાને ધામ,
રોગે પહોંચ્યો હું જ્યારે,
વહોરી તમે જ ચિંતા-આળ,
કેદ કોટી મહીં પડ્યો હું
લીધી તમે કુશળ સંભાળ
પ્રવેશો, દિવ્ય પિતાને ધામ,

૬. મા, તારા જવાથી.....

ગગન રડ્યું, ધરા રડી, જગત રડી પડ્યું
‘મા’ તારા જવાથી, સમગ્ર વાતાવરણ રડી પડ્યું.
રોગી રડ્યાં, જોગી રડ્યાં, ને ભોગી પણ રડી પડ્યાં,
‘મા’ તારા જવાથી, માણસનું અસ્તિત્વ રડી પડ્યું,
બાળકો રડ્યાં, યુવાનો રડ્યાં, વૃદ્ધો પણ રડી પડ્યાં,
નવજાત શિશુને જોઈને, મૃત્યુ પણ રડી પડ્યું.
પુષ્પો રડ્યાં, વૃક્ષો રડ્યાં, વનસ્પતિ જગત રડ્યું
જંગલ રડ્યું, મંગલ રડ્યું, ચંપોને ગુલાબ રડી પડ્યું,
આસ્થા રડી, ત્યાગ રડ્યો, સેવા ને શ્રદ્ધા રડી,
લાગણીઓનું આખું માળખું રડી પડ્યું.
નિર્મણ સંદન રડ્યું, શિશુ સંદન રડ્યું, મર્ધસ હાઉસ રડ્યું,
કલકતા રડ્યું, મુંબઈ રડ્યું, સમગ્ર વિશ્વ રડ્યું,
ચર્ચ રડ્યું, મંદિર, માર્શિયાની રડ્યાં,
એક એક દેવનું, નિવાસ સ્થાન રડી પડ્યું,
પ્રેમ રડ્યો, નફરત રડી, તીરસ્કાર પણ રડ્યો,
જીવન તો જીવન, અરે, મૃત્યુ પણ રડી પડ્યું,
ગરીબ રડ્યાં, અમીર રડ્યાં, ધનપતિ પણ રડ્યાં,

આ દુનિયા, પેલી દુનિયા, નર્ક અને સ્વર्ग રડી પડ્યાં,
દૂતો રડ્યાં, શૈતાન રડ્યો, પ્રભુ પણ રડ્યો જ હશે,
હાલત એ થઈ કે, રૂદ્ધન જેવું રૂદ્ધન રડી પડ્યું,
ઉપાધિ રડી, પુરસ્કાર રડ્યાં, ખિતાબો રડ્યાં,
મળેલું ને નહીં મળેલું, ઈનામ પણ રડી પડ્યું.
ખાલી પડેલી જગા રડી, કબરની માટી પણ રડી,
ઝીલી રડી, હથોડી રડી, કોઝીન પણ રડી પડ્યું,
તું હતી ત્યાં સુધી, હાથ હતો અમારા માથા પર
'જાની' નો રડતો જોઈને, આખું કુટુંબ રડી પડ્યું.

જાની યોગેશ 'જાની'

"મૌનનું ફળ પ્રાર્થના
પ્રાર્થનાનું ફળ શ્રદ્ધા
શ્રદ્ધાનું ફળ પ્રેમ
પ્રેમનું ફળ કોવા
કોવાનું ફળ શાંતિ"

"કંઈક છકે ત્યાં સુધી આપજો"

મધર ટેકેના

૭. અંતિમ ઉદ્ગાર

કરુણામૂર્તિ મધર ટેરેસાએ ગઈ રાત્રે 'મધર્સ હાઉસ' ખાતે ભોજન પૂરું કર્યું તેની થોડીક ક્ષણો બાદ છાતી પકડીને ઉદ્ગારેલા તેમના શબ્દો હતા "હવે હું જાણું જીવી શકું તેમ નથી."

તેમના મિશનરીઝ ઓફ ચિરિટિમાંની સાધ્વીઓએ જણાવ્યું હતું કે, મધરે ભોજન લીધા બાદ દસેક મિનિટ સુધી પ્રાર્થના કરી હતી અને સૂવા જતાં પહેલાં અમારામાંથી કેટલાકની સાથે વાતચીત કરી હતી.

ત્યારબાદ મધરે બેચેનીની ફરિયાદ કરી હતી અને તેમની તબિયત એકાએક કથળતાં સાધ્વી બેનોએ આંચકો અનુભવ્યો હતો મધર તેમના હોઠ સુધી ગલાસ લઈ જાય તે પહેલાં તેમના હાથમાંથી ગલાસ નીચે પડી ગયો હતો અને મધર તેમના પલંગમાં જ ફળી પડ્યા હતાં. સાવધાન થઈ ગયેલા સાધ્વીબેનોએ જોડેના જ રૂમમાં રહેતા મધરના ખાસ તબીબ ડૉ. આલ્ફેડ વુડવર્ડને બોલાવતાં ડૉક્ટરે તરત જ દોડી આવી મધરની છાતીને મસાજ શરૂ કરી દીધું હતું પણ મધરે તેનો કોઈ જ પ્રતિભાવ આપ્યો નહિ હોવાનું તેમણે જણાવ્યું હતું. બરાબર રાતના ૮:૩૦ કલાકે મધરને મૃત જહેર કરાયાં હતાં.

એસેમ્બલી ઓફ ગોડ ચર્ચના ડૉ. વુડવર્થના જણાવ્યા અનુસાર

મધરને થોડા દિવસો પહેલાં હોજરીમાં સાધારણ ઈન્ફેક્શન થઈ ગયું હતું. પરંતુ ગઈકાલથી તેમની તબિયત સુધરતી જણાઈ હતી. શોકગ્રસ્ત સાધ્વી બેનો દુસકાં લેતા એમ કહેતી સંભળાઈ હતી કે મધરે તેમને કોઈ તબીબી સારવાર પૂરી પાડવાનો કોઈ સમય પણ ના આખ્યો.

Mary, Mother of Jesus, give me your heart, so beautiful, so pure, so immaculate, so full of love and humility that I may be able to receive Jesus in the Bread of Life, love Him as you loved Him and serve Him in the distressing disguise of the poorest of the poor

Amen

૮. વાત્સલ્યમૂર્તિ

બાળમિત્રો, ઘણી વ્યક્તિ એટલી બધી નમ્ર હોય છે કે જીવનભર માનવસેવાનું કાર્ય કર્યા પછી પણ પોતાના કાર્ય વિશે અથવા તો પોતાના વિશે કાંઈ કહેતા નથી. ખુદના વખાણ કરવાનું કે પોતાની સિદ્ધિઓનો પ્રચાર કરવાનું તેમણે ક્યારેય પસંદ કર્યું નથી અને આવી વ્યક્તિઓ માંના એક એટલે મધર ટેરેસા.

મધર ટેરેસાનું બાળપણનું નામ એગ્નેસ ગોંડા હતું. મધરે ક્યારેય પોતાની સંસ્થા કે કાર્ય અંગે કોઈ પાસે બડાઈ ઠોકી નથી એ તો ઠીક પરંતુ બાળમિત્રો મધર ટેરેસા પોતાના બાળપણ વિશે પણ ચર્ચા કરવાનું પસંદ કરતા ન હતા, પરંતુ તેઓ પોતાના બાળપણની બે વાત વિશે ખાસ ચર્ચા કરતાં હતા. બધાને આ વાતો વિશે તો જરૂર કહેતા કારણ કે તેમના જીવન ઉપર આ વાતનો ઘણો પ્રભાવ હતો.

એક દિવસ સાંજે એગેસ પોતાની બહેનપણીઓ સાથે બેસીને કોઈ એક વ્યક્તિની ટીકા કરી રહી હતી. એવામાં એકાએક લાઈટ જતી રહી અને ઘરમાં અંધકાર છવાઈ ગયો. આમ છતાં એગેસની બહેનપણીઓ પોતપોતાના ઘરે ચાલી ગઈ. થોડીવાર પછી એગેસની મતાએ તેને બોલાવી એમ કહ્યું તમે એક એવી વ્યક્તિની ટીકા કરી રહી હતી જે પોતાના બચાવમાં કાંઈ કહેવા માટે પણ હાજર ન હતી. કોઈ વ્યક્તિની ગેરહાજરીમાં તેની ટીકા કરવી યોગ્ય નથી. તમે આમ કરી રહ્યા હતા એટલે મેં જાણી જોઈને મેઈનસ્થિય બંધ કરી દીધી હતી.

બીજુ એક વાત પણ મધર ટેરેસાએ કરેલી છે અને એ વાત પણ એગેસ અને તેની સહવિદ્યાર્થીનીઓ અંગેની જ છે. એગેસની એવી કેટલીક બહેનપણીઓ હતી જેને તેની માતા પસંદ કરતી નહતી. પરંતુ તેનો સીધેસીધો ઉપદેશ આપવાને બદલે માતાએ નવો માર્ગ અપનાવ્યો. તેમણે એક કરંડીયો લીધો અને તેમાં થોડી કેરી ભરી પછી એગેસને બોલાવીને એ કરંડીયો બતાવ્યો અને એની સામે જ એ કરંડીયામાં એક સરેલી કેરી મૂકી દીધી. થોડા દિવસ પછી માતાએ એગેસને એ કરંડીયો લઈ આવવા કહ્યું. કરંડીયો ખોલીને જોયું તો તેમાં બાકીની કેરી પણ સરી ગઈ હતી. એગેસને આ જોઈને ઘણું દુઃખ થયું. પોતાની માતાએ આમ કેમ કરાવ્યું એ એગેસ તરત જ

સમજ ગઈ.

આ બે ઘટનાથી એગેસને ઘણું શીખવાનું મળ્યું અને જીવનભર તેઓ એ ભૂલ્યા નહિ. મધર ટેરેસાએ આમ, નાનપણથી જ ખરાબ સોબતથી દૂર રહેવાનું નક્કી કર્યું અને એ સોબતથી દૂર રહેવાનું નક્કી કર્યું અને એ સોબતથી દૂર રહીને તેમણે માનવસેવાનું ઉમદા કામ કર્યું. મધર ટેરેસાને આપણે કેય ભૂલી શકીએ નહિ.

દ્યાની દેવી મધર ટેરેસાએ જાણો કહ્યું કે, “તું જી, હું આવું છું”

The fruit of silence is prayer.

The fruit of prayer is faith.

The fruit of faith is love.

The fruit of love is service.

The fruit of service is peace.

- Mother Teresa

મૌનનું ફળ પ્રાર્થના છે.

પ્રાર્થનાનું ફળ શ્રદ્ધા છે.

શ્રદ્ધાનું ફળ પ્રેમ છે.

પ્રેમનું ફળ સેવા છે.

સેવાનું ફળ શાંતિ છે.

- મધર ટેરેસા

ભારતની ધર્મસભાનું ગૌરવ
ભારત રત્ન-વાત્સલ્યમૂર્તિ
મધર ટેરેસા

... આ મારા ભાઈઓના અદનામાં અદના માટે જે કાંઈ કર્યું છે તે
મારે માટે જ કર્યું છે. (માથી ૨૫:૪૦)

૬. અંજલિ

આજથી આશરે સિત્તેરેક વર્ષ પહેલાં યુગોસ્લાવિયા દેશણાં
માતા મરિયમની સોડીલીટી (મંડળીના) સભ્યો (શાળામાં ભણતા
ટીનએજર્સી) બંગાળના કસ્યોંગમાંથી ઈચ્ચુસંધી ધર્મગુરુઓએ મોકલેલા
બંગાળ મિશન કાર્યનો હેવાલ સાંભળવા બેઠું હતું. જેમાં ૧૯૧૦માં
આલબેનિયન પરિવારમાં જન્મેલ આજનેસ નામની ૧૫-૧૬ વર્ષની
તરુણી હતી. દિવા-સ્વપ્રમાં રાચતી એ તરુણી ભાવિ જીવનના સ્વપ્રો
જેઈ રહી હતી. તેને ઈચ્ચુની લગની લાગી હતી અને ભારતમાં આવી
પોતાનું જીવન ઈચ્ચુની સેવામાં ખર્ચી નાંખવા તે તલપાપડ થઈ હતી.
એ યુવતી હતી વિશ્વના કરોડો લોકોના દિલમાં સંતનું સ્થાન પામેલ
વિભૂતિ, મધર ટેરેસા.

૧૯૨૮માં (૧૮ વર્ષની ઉંમરે) તેમણે ઘર છોડ્યું. વિધવા માતાએ અશ્રુભીની આંખે તેમને સ્ટેશનથી છેલ્લી વિદાય આપી. તે આયર્લેન્ડમાં લોરેટો સાધ્વીસંઘમાં જોડાયા અને ટેરેસા નામ અપનાવ્યું. ‘નોવિયશિયેટ’ની તાલીમ માટે ભારતમાં દાર્જિલીંગમાં આવ્યાં ૧૯૩૧માં દાર્જિલીંગમાં પ્રથમ પ્રત અને ૧૯૩૭માં ત્યાં જ લોરેટો શાળામાં અંતિમ પ્રત. ૧૯૨૮થી ૧૯૪૮ સુધી તેઓ કલકત્તાની સંત મેરિસ શાળામાં ભૂગોળનાં શિક્ષિકા રહ્યાં અને થોડાં વર્ષ આચાર્ય પદે પણ બિરાજ્યાં.

મોટાં શહેરોમાં હોય છે એવી એ સમૃદ્ધ કેથલિક કોન્વેન્ટ હતી જ્યાં તેઓ સુખસગવડમાં રહી છેક સુધી શિક્ષણ કાર્ય કરી શક્યાં હોત પણ શાળાની આસપાસ વસ્તા ગરીબોની દુર્દ્શા, કલકત્તાની શેરીઓમાં ત્યજ દેવાયેલાં બાળકો અને રસ્તા પર નિરાધાર હાલતમાં અંતિમ શ્વાસ લેતા દુઃખિયારા લોકોને જોઈને તેમનું હદ્ય દ્રવી ઉઠતું. પોતે પસંદ કરેલા માર્ગ અંગે શંકા પડતી. શું શાળામાં માત્ર ભૂગોળ ભણાવવા તેઓ ભારત આવ્યા હતા? આવા પ્રશ્નો તેમને હેરાન પરેશાન કરી મૂકતા. એમને કોન્વેન્ટની ચાર દીવાલો વચ્ચેજ જીવાનું હતું. પણ દરિદ્રોની સેવા કરવાતો સંઘનું સલામત જીવન છોડવું પડે. ૧૮ વર્ષ પૂર્વે આવી જ એક હાકલ સાંભળીને તેઓ નીકળી પડ્યાં હતા તે કઈ રીતે સાર્થક હતું એવો પ્રશ્ન મનમાં ઉઠતો. તેમને લાગ્યું

કે અદનામાં અદના માણસની સેવા એ જ ઈસુની સેવા. ફૂટપાથ પર કણસતા નિઃસહાય માણસમાં કે અનાજ વગર ટળવળતા બાળકમાં તેમને ઈસુનો ચહેરો દેખાતો.

મનોમંથનની દશામાં ૧૦ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૬ ના દિવસે જ્યારે તેઓ દાર્જિલીંગની ગાડીમાં પ્રવાસ કરી રહ્યાં હતા ત્યારે તેમને ઈસુની હાકલ સંભળાઈ. ૨મકડા જેવી ટ્રેન હાંફ્ટી હાંફ્ટી પર્વત ઉપર ચઢતી હતી ત્યારે ગાડીના ડબામાં બેઠેલાં સિસ્ટર ટેરેજાએ દીન દુઃખિયાંની સેવામાં પોતાનું જીવન સમર્પી દેવાની એ હાકલના પ્રતિસાદ રૂપે સંઘજીવનમાંથી મુક્ત થઈ શેરીઓમાં દરિદ્રોની વચ્ચે રહી તેમની સેવામાં શેષ જીવન ખર્ચી નાખવાનું પ્રણ લીધું.

અનેક વિરોધ અને ટીકાઓના વંટોળની પરવા કર્યા વિના તેઓ ઈસુના ભરોસે ઈસુની સેવા કરવા નિરાધાર બનીને રસ્તા પર આવી ગયાં. એમના આ નવા જીવનના આરંભના દિવસો ખૂબ કપરા હતા. તેમને રીતસર ભીખ માગવી પડતી. માત્ર પાંચ રૂપિયા અને ત્રણ સાડી એ જ એમની દુન્યવી સંપત્તિ હતી પણ ઈસુનો પડકાર તેમની સામે હતો કે હળ ઉપર હાથ મૂકનાર પાછું વળીને જોતો નથી. ઈસુના પર હિમાલય જેવી અચળ શ્રદ્ધાથી એમણે જન સેવાના શ્રી ગણેશ કર્યા. રસ્તામાં ભરવા પડેલા લોકોને પોતાને ત્યાં લાવીને તેમની સેવા સુશ્રૂષા કરતાં. લોકો સામે મદદનો હાથ, લંબાવીને થોડા ધરાયા

પૈસા મળતા તે દીન દરિદ્રોમાં ખર્ચાઈ જતા. માતાની જેમ તેઓ ભૂખ્યાઓને ખવડાવતાં. આરંભનું તેમનું કાર્ય મોતી જીલની જૂપડપણી હતી.

૧૯૪૮માં તેમને ભારતનું નાગરિકત્વ મળ્યું. તેમણે પોતાના આગવા સંઘ ‘મિશનરી ઓફ ચેરિટી’ની સ્થાપના કરી ગરીબ બંગાળી સ્ત્રીનો પોષાક, ભૂરી કિનારીવાળી માથે સાડી રાખેલી સફેદ સાડી, એમના સંઘનો ગણવેશ હતો. વડાધર્મગુરુ તરફથી ૧૯૫૦માં તેમના સંઘને મંજૂરી મળી ગઈ.

એક સાંજે રસ્તાના અંધારા ખૂણામાં તેમણે એક સ્ત્રીને મૂર્છિત દશામાં પડેલી જોઈ. તેના અડધા ચહેરાને ઉંદરો ખાઈ ગયા હતા પણ તે સ્ત્રીમાં હજુ જીવ હતો તેને લઈને તેઓ દવાખાને પહોંચ્યા પણ દવાખાનાના સત્તાવાળાઓએ એ સ્ત્રીને દાખલ કરી નહિ. મધર ટેરેસા એ અડધી સડેલી સ્ત્રીને લઈને દવાખાનાના દરવાજે જ બેસી રહ્યા થોડા કલાકમાં તે સ્ત્રીનું પ્રાણ પંખેરું ઉડી ગયું.

કાલીધાટમાં કાલી મંદિર પાસેનું ‘નિર્મલ હદ્ય’ નામનું એક જર્જરિત મકાન તેમને દાનમાં મળ્યું હતું જ્યાં મરણતોલ દશામાં પડેલા માણસોને લાવવામાં આવતા અને તેઓ સ્વચ્છ પથારીમાં સીસ્ટરોના પ્રેમાળ સાનિધ્યમાં માનવીના ગૌરવને છાજે એ રીતે શાંતિથી મૃત્ય પામતા. આ કેન્દ્રનો મંદિરના પૂજારીઓએ કહુર વિરોધ કર્યો હતો

પણ જ્યારે મંદિરના એક પૂજારીને કોલેરા થયો ત્યારે સૌ એને રસ્તા પર છોડીને જતા રહ્યા. એની પાસે એની પત્ની કલ્પાંત કરતી બેઠી હતી. મધર એ પૂજારીને નિર્મલ હદ્યમાં લઈ ગયાં. રોગ જીવલેણ હતો તેથી તે બચી શક્યો નહિ. એની વહારે મધર ના આવ્યાં હોત તો એ રસ્તા પર પશુના મોતે મરી ગયો હોત. ત્યાર પછી વિરોધ ટળી ગયો.

મધર સ્પષ્ટ રીતે કહેતા કે અમે સમાજ સેવિકાઓ નથી પણ જનસેવા એ જ પ્રભુસેવાના વ્રતને વરેલી પ્રતિબદ્ધ સાધ્વીઓ છીએ. જિસ્તી મિશનરીઓ ગમે તેટલી શુદ્ધ ભાવનાથી માનવ સેવા કરે તોય લોકો એને વટાળ પ્રવૃત્તિના પ્રલોભન તરીકે જ શંકાશીલ નજરે જોતા હોય છે. તેમને નિર્મલ હદ્યમાંથી હાંકી કાઢવા તેમના પર પોલિસ કેસ કરાયો. પોલિસ અધિકારી નિર્મલ હદ્યમાં દાખલ થયો. મધર ત્યારે એક બીમારના સડી ગયેલા શરીરમાંથી કીડા વીણી વીણીને કાઢી રહ્યાં હતાં. નિર્મલ મનાતા પોલીસનું હૈયું હયમચી ઊઠ્યું. તે રડી પડ્યો અને બહાર ઊભેલા લોકોને જણાવ્યું ‘મધર જે કામ કરે છે તે જઈને જુઓ. જો તમારી મા, બહેનો મધરને બદલે આ કામ કરવા તૈયાર હોય તો હું મધરને અબધિઓ અહીંથી કાઢી મૂકું’ લોકો શો જવાબ આપે?

કલકત્તામાં મધરની સેવા સમય સાથે વિસ્તારતી ગઈ.

શિશુભવન, મોતીજીલ ઝૂપડપણીમાં શાળા અને અન્યત્ર રક્તપિતના રોગીઓ માટે આશ્રમ શરૂ થયો. રસ્તે પડેલા ગંદા ગોબરાં બાળકોને મધર ટેરેસા તેડી લેતાં. જાતે તેને નવડાવતાં અને ખવડાવતાં. રક્તપિતના રોગીથી સામાન્ય રીતે લોકો દૂર ભાગે પણ મધર તો તેમની પાટાપિંડી કરતાં અનેતેમને હાથ દઈ આશીર્વાદ આપતાં.

વખત જતાં તેમના મંદળમાં સાધ્વીઓ વધવા મંડી, તેમની સાથે સેવા કરવા આવનારા લોકોનો પ્રવાહ શરૂ થયો. સિસ્ટર ઓફ ચેરિટીની કોન્વેન્ટો ભારતમાં ઠેર ઠેર ખુલવા લાગી. આજે તો વિશ્વના ૧૩૦ જેટલા દેશોમાં ૩૦૦ થી વધારે એમની સંસ્થાઓ છે જેમાં ૩૦૦૦ જેટલી સાધ્વીબહેનો સેવારત છે. સમૃદ્ધ દેશોમાંલોકોને અશની ભૂખ નથી પણ પ્રેમની ભૂખ છે. મધર એવા લોકોની વહારે પણ ધાયાં. એઈસના દર્દીને સામાજિક બહિષ્કાર મળે ત્યારે મધરે એમને માટે પણ આશ્રમધામો ઉભાં કર્યા.

મધરના સેવા કાર્યોની કીર્તિ ફેલાવા લાગી. ૧૯૬૨માં ભારતે એમને પદ્મશ્રી એવોર્ડ આપ્યો અને એજ વર્ષે એમને એશિયાનો વિખ્યાત મેગેસેસે એવોર્ડ મળ્યો ત્યાર પછી તેમને અનેક આંતરરાષ્ટ્રીય પુરસ્કારો મળ્યા જેની લાંબી યાદી થાય પણ આ તમામમાં સૌથી ગૌરવપૂર્ણ પુરસ્કાર શાંતિ માટેનો નોબલ પુરસ્કાર (૧૯૭૮) હતો. આથી પ્રેરાઈને ભારત સરકારે પણ તેમને ૧૯૮૦માં ભારત રળ નો ખિતાબ આપ્યો.

નભ્રતાનાં મૂર્તિ મધરે આ તમામ પુરસ્કારો ગરીબોના નામમાં સ્વીકાર્યા અને પુરસ્કારની તમામ રકમ સેવા પ્રવૃત્તિઓમાં જ ખર્ચી નાખી.

ગરીબોને માટે ગમે તેવા ચમરબંધી સામે બાખડતા તેઓ ઉરતા નહિ. ઈથોપિયામાં ભારે દુકાળ પડ્યો પણ દુકાળ રાહત આપવાની અમેરિકાની નીતિના હોવાને કારણે અમેરિકન મદદ મળી નહિ ત્યારે મધરે અમેરિકાના રાષ્ટ્રપ્રમુખ રેગનની સમક્ષ એવી અસરકારક રજુઆત કરી કે અમેરિકાને પોતાની નિતિ બદલવાની ફરજ પડી અને અનાજના ભરેલાં જહાજો ઈથોપિયા તરફ રવાના કર્યા.

મધર ટેરેસા ધર્મસભાનાં નિષ્ઠાવાન સભ્ય અને તેની નીતિના પુરસ્કર્તા હતાં તેથી તેમણે ગર્ભપાત વિરોધી જેહાદ જગાવી હતી કારણ ગર્ભપાત તો નિઃસહાય જીવની હત્યા છે. પરિણામે ગર્ભપાતના સમર્થક દેશો (ભારત સહિત) માં મધર અળખામણાં થઈ પડ્યાં હતાં. બી.બી.સી. દ્વારા ૨૪ થિયેલ ડેવીલ્સ એન્જલમાં મધરની પ્રતિભાને બંદિત કરવાનો પ્રયાસ થયો હતો પણ મધર તો આ તમામથી અકળાયા વિના અનાસક્ત ભાવે પોતાના વિચારો અને કાર્યોમાં જ રત હતાં.

છેલ્લા કેટલાંક વર્ષોથી એમની તબિયત લથડતી ચાલી હતી તેમને બાયપાસ હાર્ટ સર્જરી કરાવવી પડી હતી. ફેફસાંની તકલીફને કારણે અનેકવાર લાંબી સારવાર લેવી પડી હતી. બે વાર પડી જવાને કારણે ઈજા થઈ હતી અને અંતિમ અવસ્થામાં તો તેઓ વીલ ચેરમાં

હતાં. આ વર્ષે માર્ય મહિનામાં તેમણે સ્વેચ્છાપૂર્વક પોતાનું પદ છોડીને સિસ્ટર નિર્મલાને સિસ્ટર્સ ઓફ ચેરિટીનાં વડા નિયુક્ત કર્યા. ૨૭ મી ઓગષે તેમણે ૮૭ વર્ષ પૂરા કર્યો તે પછી અઠવાડિયામાં જ તેમની જીવન લીલા સમાપ્ત થઈ ગઈ.

પંચી શુક્રવારે સામાન્ય દિનચર્યાને અંતે રાત્રે સાવ સાદું ભોજન લીધું અને ત્યારબાદ તેમને શાસ લેવામાં તકલીફ ઊભી થઈ, ડોક્ટર દોડી આવ્યા અને ઘણું મથ્યા પણ સાડા નવ વાગે તેમણે દેહ છોડ્યો અને પ્રભુમાં લીન થઈ ગયાં. તેમના મૃત્યુથી આખી દુનિયા શોકમાં ગરકાવ થઈ ગઈ. દેશ વિદેશમાંથી શ્રધ્યાંજલિના સેંકડો સંદેશાઓ નિર્મલ હૃદય પર આવ્યા.

૧૩ મીસપેન્સારે પૂરા રાજકીય સંભાન સાથે તેમની સ્મરણ યાત્રા થઈ જેનું બેનમૂન ટીવી પ્રસારણ વિશ્વભરના કરોડો દર્શકો માટે અવિસ્મરણીય બની રહેશે.

સંપૂર્ણ પ્રભુમય અને પ્રાર્થનામય જીવન જીવનારાં મધરમાં ઈસુ પ્રત્યે અનહદ પ્રેમ અને ઈશ્વરમાં હિમાલય જેવી અચળ શ્રદ્ધા હતી. માતા મરિયમની ભક્તિ તેમના જીવના સાથે વણાઈ ગઈ હતી. ગરીબોની સેવા કરવા તેઓ આજીવન ગરીબનું જ જીવન જીવ્યાં. તેમનું ભોજન તેમનાં કપડાં અને રહેઠાણ સાદું હોવા ઉપરાંત જીવનની સામાન્ય સગવડોથી પણ વંચિત હતું.

વેટિકન એમને સંત જાહેર કરવા ઈચ્છે છે. એની પ્રક્રિયા વર્ષો સુધી ચાલશે પણ તેઓ તો કરોડો લોકોના હૃદયમાં સંતનું સ્થાન ગ્રહણ કરી ચૂક્યાં છે. એ મહાન સંતને કોટિ કોટિ પ્રણામ.

૧૦. આભના ટેકા

હું નાનો હતો ત્યારે મારા પિતાજીના મુખેથી એકવાર શબ્દો સાંભળ્યા હતા : આભના ટેકા. તે વખતે બાત્યાવસ્થામાં આ શબ્દો મને સમજાયા નહોતા પણ અત્યારે ચાલીસી વટાવ્યા બાદ આ શબ્દો પૂરેપૂરા સમજી શક્યો છું. શુક્વાર ૫ મી સપ્ટેમ્બરે કરુણામૂર્તિ, પ્રેમમૂર્તિ, દયાસાગર એવાં મધર ટેરેસાને પ્રભુએ પોતાની પાસે બોલાવી લીધાં છે ત્યારે શોકાતુર અને ભગ્ન હદ્યે મધરને અંજલિ આપતાં મારા મનમાં આભના ટેકાનો ખરો અર્થ સમજાયો.

પ્રભુએ માનવજીતના ઉદ્ધાર માટે આ પૃથ્વી પર અનેક સંતો-મહંતોને મોકલ્યા છે. જુદા જુદા ધર્મોમાં જેઓને ભગવાન તરીકે પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે તેવી મહાન વિભૂતિઓ ઉપરાંત અનેક સંતોને પ્રભુએ આ પૃથ્વી ઉપર મોકલીને લોકોની પ્રભુ પ્રત્યેની શક્ષાનો

દીપ જલતો રાખ્યો છે. આભનો ટેકો એવાં મધર ટેરેસાને ૮૭ વર્ષના લાંબા આયુષ્ય અને લગભગ ૬૮ વર્ષના સેવાકાળ દરમિયાન ૮ વિદેશોમાં મધર ટેરેસાને મધર ઈન્ડિયા તરીકે સંબોધવામાં આવ્યાં હોવાનું મારી જાણમાં છે. દલિતો, પીડિતો અને કયડાયેલા વર્ગોની તન અને મનથી સેવા કરવામાં તેમણે પાછા વળીને જોયું નથી. સમાજ તરફથી તરછોડાયેલાં, ભૂખ્યાં તરસ્યાં અને રોગિઓ, અનાથ બાળકો, સ્ત્રીઓ અને પુરુષોની સાચા હદ્યથી પ્રભુના પ્રેમસ્વરૂપની માતાએ સેવા કરી છે. હમદર્દી આપી છે. પ્રેમ, વાત્સલ્ય અને હૂંફ આખ્યાં છે. તારા માનવબંધુ ઉપર તારી પોતાની જાત જેટલો પ્રેમ રાખ પ્રભુની આ આજ્ઞા મધર ટેરેસાએ પચાવી જાણી છે. આત્મસાત કરી છે ને આમ માએ પોતાની જાત કરતાં પણ માનવબંધુઓ ઉપર વિશેષ પ્રેમ દાખલ્યો છે.

યુગોસ્લાવિયામાં ૨૭ ઓગસ્ટ, ૧૯૧૦ માં જન્મેલાં મધર ટેરેસાએ ભારતને પોતાની કર્મભૂમિ બનાવી. ૧૯૨૮માં કલકત્તા આવ્યાં. લગભગ સતતેક વર્ષનાં શૈક્ષણિક કાર્ય બાદ તેમણે સેવાનો ભેખ ધારણ કર્યો. ઈ.સ. ૧૯૫૦માં વડા ધર્મગુરુ પાસેથી ‘મિશનરીઝ ઓફ ચેરિટી’ શરૂ કરવા માટે પરવાનગી મેળવી. દરમિયાન ૧૯૪૮માં તેમણે ભારતીય નાગરિકત્વ મેળવ્યું. તેમણે સેવાકાર્ય શરૂ કર્યું ત્યારે તેમની પાસે ફક્ત પાંચ રૂપિયા અને ગ્રાશ સાડીઓ હતી.

વર્ષ ૧૯૮૨માં કલકત્તા ખાતે નિર્મળ હૃદય કેન્દ્ર શરૂ કર્યું. ત્યારે સ્થાનિક મંદિરના પૂજારી અને લોકોએ ખૂબ વિરોધ કર્યો. તે જ મંદિરના એક પૂજારી કોલેરા જેવા રોગથી મરણ પથારીએ પડ્યો. મધર તેને નિર્મળ હૃદય માં લઈ આવ્યાં. અને સારવાર કરી પણ તે ન બચી શક્યો. આ જ કેન્દ્રમાં લોકોએ તેમના મોં ઉપર કીચડ ફેંક્યું હતું. પરંતુ પોલીસની દરમ્યાનગીરી બાદ લોકો નાસી છૂટ્યા હતા. મધરે સહેજેય મોં મચકોડ્યું નહોતું.

વડાધર્મગુરુ તરફથી મળેલ કાર વેચીને તે પૈસા રક્તપિતના દર્દીઓની સારવારમાં વાપર્યા. મેઝસેસે એવોઈ, પદ્મશ્રી તથા નોબેલ પ્રાઇઝ જેવા સર્વોચ્ચ ઘિતાબોમાંથી મળેલ રકમ તેમણે દલિતો, પીડિતો, રોગીઓ અને નિરાધારોની સેવામાં જ વાપરી.

કપાળ ઢંકાય તે રીતે પહેરેલી ભૂરી કિનારીવાળી સાડી એ તેમની સાદગી અને ભારતીયતાનું પ્રતીક છે. નમ્રતા, સેવા અને સાદગીનો ત્રિવેણી સંગમ એવાં મધરના જીવન સંદેશ પરથી આપણા સાધુ-સાધ્વીઓ પણ સેવા, નમ્રતા અને સાદગીનો બોધપાઠ મેળવે તેવી આપણે પ્રભુ પિતાને પ્રાર્થના કરીએ.

તેમની એક જ વિનંતીથી અમેરિકાના એક સમયના પ્રમુખ રેગને વિદેશનીતિ બદલીને ઈથોપિયાના દુકાળગ્રસ્તો માટે લાખો ટન અનાજ મોકલ્યું હતું.

મધર ટેરેસાએ બાઈબલના અને પ્રભુના વચનો પચાવી જાણ્યાં હતાં. એક ગાલ પર તમાચો મારે, ધરજે બીજો ગાલ આ પ્રભુનાં વચનો મંદિરના પૂજારીના દાખલા પરથી સાબિત કરી બતાવ્યાં.

એરકન્દીશન મકાન કે ગાડીની ખેવના તેમણે ક્યારેય રાખી નહોતી. પ્રેમ, સેવા અને સાદગી એ જ તેમનો જીવનમંત્ર હતો. આવાં મધરને કોટિ કોટિ વંદન.

મધરનો જીવનસંદેશ સો એ સો ટકા આપણે ગ્રહણ ભલે ન કરી શકીએ એક ટકો પણ ગ્રહણ કરીશું તો જ તેમને સાચી શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી લેખાશે. અન્યથા ક્યામતના દિવસે પ્રભુ આપણને પૂછુશે ‘હું માંદો હતો ત્યારે તમે મારી સારવાર કરી હતી? હું કારાવાસમાં હતો ત્યારે તમે મને મળવા આવ્યા હતા? હું ભૂખ્યો અને તરસ્યો હતો ત્યારે તમે મને ખાવા પીવાનું આપ્યું હતું?’ તે વખતે આપણી પાસે પ્રભુને આપવા માટે કોઈ જ જવાબ નહીં હોય.

પ્રભુ, મધર ટેરેસા જેવા ‘આભના ટેકા’ મોકલતા રહે તેવી તેમને નત મસ્તકે પ્રાર્થના.

૧૧. આખરી મુલાકાત

મધર ટેરેસાને મળવા છેલ્લાં બે વર્ષથી હું ઘણી ઉત્સુક હતી. ઘણા પ્રયત્નો કરવા છતાં મારું સ્વમ સાકાર થતું નહોતું. ત્રણ વખત તો અમે કલકત્તાની ટિકીટ બુક કરાવી અને છેલ્લી ઘડીએ રદ કરાવી. કારણ કે મધરની તબિયત ખરાબ થઈ જવાથી તેમને દવાખાનામાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં હતાં. આ વર્ષે ફેબ્રુઆરીમાં પણ એપોઈન્ટમેન્ટ લેવા માટે ફોન કર્યો ત્યારે એમને જણાવવામાં આવ્યું કે મિશનરીઝ ઓફ ચેરીટીનાં નવાં સુપિરિયર જનરલની ચૂંટણી અંગે બધાં સાધ્વીબહેનો એક મહિનાની ‘રીટ્રીટ’ કરશે અને તેથી કોઈને મળશે નહીં. ત્યાર પછી દોઢ મહિના માટે મધર વેટીકન (રોમ) અને અન્ય દેશોના પ્રવાસે ગયાં.

સપ્ટેમ્બરની ૧લી તારીખે અમે ફરીથી ફોન કર્યો ત્યારે એમને જણાવવામાં આવ્યું કે આ અઠવાડિયામાં અમે જઈએ તો મધરને મળી શકાશે. તરત જ અમે રથી સપ્ટેમ્બરની ટિકીટ બુક કરાવી અને

બપોરે ચાર વાગ્યે મધરને મળવાનું નક્કી કર્યું. પરંતુ જ્યારે અમે સાડા ત્રણ વાગે મધર હાઉસમાં પહોંચ્યા ત્યારે ફરી એક વાર હતાશ થઈ ગયાં. સિ. નિર્મલાએ અમને જણાવ્યું કે ગઈ કાલ રાતથી મધરની તબિયત અચાનક લથડી જવાથી તે પથારીવશ છે અને કોઈ પણ સંજોગોમાં અમન મળી શકશે નહીં. મેં અશ્વુભરી આંખે તેમને વિનંતી કરી કે મને એમના ઓરડામાં જઈને માત્ર દર્શન કરવા દો, હું એમને સ્પર્શ પણ નહીં કરું કે વાત પણ નહીં કરું, પણ સિસ્ટર કહ્યું કે તમે કાલે સવારે હ વાગ્યાની પરમપૂજામાં આવો અને જો મધરની તબિયત સારી હશે તો તે દેવળમાં આવશે અને પછી તમે તેમને મળી શકશો. બીજા દિવસે સવારમાં તો અમારી મુંબઈ પાઇએ ફરવાની ટિકીટ બુક કરી હતી, તેથી પળભર તો અમને થયું કે કદાચ અમારા નસીબમાં મધરને મળવાનું નહીં લઘ્યું હોય. ત્યારે જેકબે મને કહ્યું ‘we should think positively. Let us pray to God that He may give strength to Mother and make it possible for us to meet her’ (આપણે હકારાત્મક વિચારવું જોઈએ. આપણે પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ કે તેઓ મધરને શક્તિ આપે ને આપણા માટે તેમને મળવાનું શક્ય બનાવે)

એટલે અમે હોટેલમાં પાછાં ગયાં અને મુંબઈની ટિકીટ સવારને બદલે સાંજની ફ્લાઇટમાં બદલી કરાવી. મેં ગુલાબમાળાનો પાઠ કર્યો અને અમે બંનેએ પ્રાર્થના કરી કે ‘પ્રભુ, અમારી મનોકામના પૂર્ણ કરે!’

આખી રાત પાસાં ફેરવી ફેરવીને વિતાવી અને વહેલી સવારે સાડા પાંચ વાગે મધર હાઉસ પહોંચી ગયાં. બધાં સિસ્ટરો દેવળમાં બેસી ગયાં હતાં. અમે પણ ત્યાં સ્થાન લીધું. બરાબર છ વાગે જ્યારે અમે મધરને એમની વ્હીલચેરમાં આવતાં જોયા ત્યારે અમારું હદ્ય હર્ષથી નાચી ઉઠ્યું. હું ઊઠીને મધરની ખુરશીની પાસે જ જઈને બેસી ગઈ અને પરમયજ્ઞમાં ભાગ લીધો. મધરે જ્યારે હાથ ઊઠીને હસતા મુખે મને કહ્યું કે ‘પ્રભુની શાંતિ તમારી સાથે રહો’ ત્યારે મારું જીવન સાર્થક થઈ ગયું.

પરમપૂજા પૂરી થયા પછી તરત જ સિ. નિર્મલા અમને મધરની રૂમની બહારના વરંડામાં લઈ ગયાં. તેમના મિશન માટે ધર્મદાનો ચેક તો અમે ગઈ કાલે જ એને આપી દીધો હતો, તેની રિસિપ્ટ સિસ્ટરના હાથમાં હતી. બીજા લગભગ ૨૦-૨૫ લોકો, મોટે ભાગે ફોરેન ટુરીસ્ટ, જે દેવળમાં હાજર રહ્યા હતા તે બધા દેવળની બહાર લાઈનમાં ઉભા હતા અને મધરની વ્હીલચેર તેમની સામેથી પસાર થતાં, મધર તેમને આશીર્વાદ આપતાં હતાં. તેમની વ્હીલચેર અમારી નજીક આવતાં મધરે દૂરથી જ બંને હાથ ફેલાવી, જાણે અમને ભેટી પડ્યાં. હું તો તેમના પગ આગળ જ બેસી ગઈ અને મારું માથું તેમના ખોળામાં મૂકી દીધું. મધરે બંને હાથ મારા માથા પર મૂકીને કહ્યું. ‘My Child, God bless you both, you have given so much for my poor

children’ ક્ષાણક્ષર તો હું બિલકુલ અવાક થઈ ગઈ. પછી મધરે કહ્યું, ‘ફરી વખત આવો ત્યારે મારાં બાળકો માટે જૂનાં કપડાં, સફેદ સાડીઓ (સિસ્ટરો માટે), ચાદરો અને રૂમાલો, એવી વસ્તુઓ લઈ આવશો તો ઘણો આભાર.’ મેં ત્યારે મધરને જગાવ્યું કે તેમની જેમ મેં પણ અમારા ધર્મવિભાગમાં ગરીબોની સેવા કરવાનું શરૂ કર્યું છે અને છેલ્લા એક વર્ષથી મલાડના એર્લેન્ઝ ધર્મવિભાગની એક સંસ્થા, ‘લૂડુસ કન્યુનિટી સેન્ટર’માં સેવા આપું છું. મેં એમને અમારી બાળવાડીની મુલાકાત લેવા આમંત્રણ આપ્યું ત્યારે તેમણે કહ્યું ‘હું આવતા મહિને મુંબઈ આવવાની છું અને જરૂર તમારી સંસ્થાના બાળકોને મળવા આવીશ.’

પછી મધરનો ફોટો સાથે છાપેલી એક પ્રાર્થના પર તેમણે લખ્યું ‘God bless you’ અને સહી કરી, મારા આગ્રહથી તારીખ પણ લખી (પસપેભર, ૧૯૮૭) અને અમને આપી. સિસ્ટર નિર્મલાએ અમારા દાનની રસીદ ઉપર પણ મધરની સહી કરાવી અમને આપી. તેમના આશીર્વાદ કરેલાં મેડલ પણ અમને આપ્યાં. અમારા ધર્મવિભાગ માટે તેમનો સંદેશ આપવાનું કહેતાં તેમણે કહ્યું : ‘My dear children tell all the young people not to have abortion, If they do not want their children, give them to me and I will take care of all of them, But please do not kill them’. (મારાં પ્રિય બાળકો, તમામ યુવાન

સ્વીઓને કહેજો કે ગર્ભપાત ના કરાવે. તેમને બાળકો ના જોઈતાં હોય તો મને આપી દે, હું તે બધાંની સંભાળ લઈશ. પણ મહેરબાની કરીને બાળહત્યા ના કરશો)

દસ મિનિટની આ સ્મરણીય મુલાકાત પછી અમે સિસ્ટર નિર્મલા પાસે મધર સાથે એક ફોટો પાડવાની પરવાનગી માંગી અને તેમણે હા પાડી. અમારો કેમેરો એક ભાઈને આપી મધર સાથે અમારો ફોટો લીધો, ત્યારે અમને જરાયે ખ્યાલ નહોતો કે આ ફોટો તેમની જિંદગીનો આખરી ફોટો હશે. તેમના પ્રવેશ દ્વાર પાસે જ મોટી નોટીસ હતી : ‘Photo or video shooting is not allowed without permission.’

તેમની વ્હીલચેર જ્યારે અંદર લઈ જવાતી હતી ત્યારે પણ પડ્દો ઉંચો કરીને મધરે દૂરથી અમને કહ્યું ‘I love you’ બસ એ અમારું મધરનું છેલ્લું દર્શન હતું. પ મી સપ્ટેમ્બરના શુક્રવારની રાતે સાડા અગિયાર વાગે હું મુંબઈ પાછી આવી ત્યારે બી.બી.સી. ટેલિવિજન પર મધરટેરેસાના મૃત્યુના સમાચાર જોઈ મને વિશ્વાસ ન થયો કે તે દિવસે સવારમાં જ અમે મધર સાથે આટલી વાતો કરી હતી. કંદાચ મારી તેમને મળવાની જંખના પૂર્ણ કરવા માટે જ મધર આજ સુધી જવતાં રહ્યાં હશે.

૧૨. મધર ટેરેસા રોમ દેશમાં

એક અઠવાડિયા પછી જેઓને ‘સંત પદ’ આપવામાં આવવાનું છે તે મધર ટેરેસાનાં જીવન પરનું એક પ્રદર્શન આજે ખુલ્લું મૂકાશે, જેમાં તેઓ પહેરતા હતા તે સેન્ડલ, તેમની જરીપુરાણી સાંઘેલી સાડી અને કોલકાતાના ગરીબ-બીમાર લોકોની ચિંતા માટે તેમણે કરેલા કાર્ય બદલ મળેલ ‘ગોલ્ડન નોબલ પીસ પ્રાઇઝ’ દર્શાવવામાં આવશે.

‘મધર ટેરેસા : જીવન, ખમીર અને સંદેશ’ નામનું આ પ્રદર્શન રોમના એન્ટોનિએનમ ચર્ચમાં તેઓના ફોટોગ્રાફ, જીવનને વર્ણવતાં ડોક્યુમેન્ટ જેમ કે સ્કોઝ્જે ખાતે વીતાવેલ બાળપણ આયરલેન્ડમાં નન (સાધ્વી) તરીકેની તેઓની જિંદગી, કોલકાતામાં જૂપડપદ્મીમાં તેમણે કરેલું કામ અને છેલ્લે ૧૮૮૭માં રાજ્ય તરફથી નીકળેલી તેઓની સ્મરણયાત્રાને આવરી દેશે. ચર્ચના એક પાદરીએ સાચું જ કહ્યું હતું કે, આ પ્રદર્શનથી લોકોને મધરના આ વિશાળ કાર્ય પાછળનો હેતુ ધગશ સમજાશે.

૧૩. જીવન તવારીખ

દ્યાની દેવી મધર ટેરેસાની જીવન તવારીખ: “મેં ઘણું ઓછું કામ કર્યું છે... દુનિયામાં હજુ ઘણા દુઃખ દઈ બાકી છે...”

સેવા અને દ્યાની દેવી મધર ટેરેસાએ એક વખત કલકત્તાના આચાર્ય જગદીશચંદ્ર બોડ રોડ ઉપરથી પસાર થતાં જોયું કે.. ફૂટપાથ ઉપર ચીંથરાઓમાં લપેટાયેલો એક અપંગ દેહ તરફડી રહ્યો છે. જઈને એમણે જોયું તો પેલા ચીંથરે ઢંકાયેલા દેહમાં સખત તાવ હતો. મધર ટેરેસા એને ગોદમાં લઈને મોટરમાં લઈ ગયા અને કલકત્તાની લગભગ બધી જ હોસ્પિટલમાં એને તેઓ લઈ ગયા પરંતુ એક પણ હોસ્પિટલે એમને ભરતી કરવાની તૈયારી બતાવી નહીં અને પેલો અપંગ દેહે જીવ છોડી દીધો.

મધર ઉપર એ બનાવની ઉંડી અસર થઈ. તેઓ સમુરાઈની કયેરીએ ગયા અને ત્યાંના ઓફિસરોને ખૂબ ઠપકાર્યો અને કહ્યું કે, “તમારી પાસે સત્તા હોવા છતાં જો તમે કશું જ કરી શકતા ન હો અને ગરીબ માણસો આમ જ ફૂટપાથ ઉપર મરી જશો.. એ કરતાં તમારી જો ત્રેવડ ન હોય તો.. અમને કહો તો અમે પણ કામ કરી બતાવીશું કે તમે જોતા જ રહો!”

મધર ટેરેસાએ એક વખત કહેલું કે.. એમના ભાઈએ એમને

એક વખત પત્ર લખીને કહેલું કે.. એ ભાઈ લાજરે ગુસ્સામાં લખેલું “નવજીવાન વયે તું બધું જ છોડીને ગરીબોની સેવામાં લાગી ગઈ છે પણ તું આખી જિંદગી કઈ રીતે અની પાછળ હોમી દઈશ?” એના જવાબમાં મધર ટેરેસાએ પોતાના ભાઈને લખેલું કે, “તમે ત્યાં રાજાની સેવામાં છો પણ તમારો રાજા તો ફક્ત ૨૪ લાખની વસ્તીનો જ રાજ છે.. જ્યારે હું તો આખી દુનિયાના રાજાની સેવા કરું છું.”

બે વર્ષ પહેલાં મધરે કહેલું કે... “મેં ઓછું કામ કર્યું છે... હજુ તો દુનિયામાં ઘણાં બધાં દુઃખ દઈ બાકી છે.”

એક વખત કોઈ સજજને મધરને નર્સ કહ્યા.. તો તેઓ નાખુશ થઈ ગયા. એમણે કહ્યું, “અમે નર્સ નથી, નથી અમે ડોક્ટર કે નથી ટીચર.. પણ અમે તો ફક્ત ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક સેવક છીએ.”

આવા મધર ટેરેસાની જીવન તવારીખ આ રહી...

- (૧) ૧૯૧૦, ૨૬ ઓગસ્ટ.. આલ્બેનિયા (યુગોસ્લાવિયા) ના સ્ક્રેચ શહેરમાં જન્મ... શહેરની સરકારી સ્કૂલમાં પ્રાથમિક શિક્ષણ.. ભણતી વખતે જ યુગોસ્લાવિયાઈ મિશનરી સાથે જોડાવાની ઈચ્છા... મૂળ નામ એગનેસ.
- (૨) ૧૯૨૮, ૨૮ નવેમ્બર.. બંગાળની પ્રિસ્ટી મિશનરી સાથે જોડાવાની ઈચ્છા જાહેર થતાં એમને આયરલેન્ડમાં લોરેન્ટો ખાતે મુખ્ય કયેરીમાં મોકલવામાં આવ્યાં. ત્યાંથી ૧૯૨૮માં

- એમને પહેલાં લોરેન્ટો ખાતે મુખ્ય કચેરીમાં મોકલવામાં આવ્યા. ત્યાંથી ૧૯૨૮માં એમને પહેલાં દાર્જિલિંગ મોકલવામાં આવ્યા.. અને ત્યાં અંગ્રેજી, બંગાળી ભાષાનું તથા બ્રિટિશનું શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું.
- (૩) ૧૯૩૧, ૨૪ માર્ચ.. શિક્ષણ પુરુથતાં સંત ટેરેસા નામ ધારણ કરાયું.
- (૪) ૧૯૩૧ થી ૧૯૪૮.. કલકત્તાની સંત મેરી હાઈસ્કુલમાં શિક્ષણ કાર્ય અને પછી ત્યાં જ પ્રિન્સીપાલ.
- (૫) ૧૯૪૬, ૧૦ સપ્ટેમ્બર.. દરમ્યાનમાં.. “અંતિમ નિર્ણય લેવાના આ દિવસે ટેરેસાએ સુખમય જીવવાનો ત્યાગ કરીને દરિદ્રોની સેવામાં રહેવાનો નિર્ણય કર્યો.”
- (૬) ૧૯૪૮, ૧૭ ઓગષ્ટ.. ભૂરા રંગની કિનારવાળી લાંબી સુતરાઉ સાડીનું પરિધાન શરૂ કર્યું. એ પછી સામાન્ય દાકતરી જ્ઞાન મેળવવા પરના ત્રણ મહિના માટે ગયા.
- (૭) ૧૯૪૮, ૨૧ ડિસેમ્બર.. આ વર્ષે ભારતીય નાગરિકત્વ મળ્યું અને ગારીબ બાળકોને ભણાવવાનું શરૂ કર્યું.
- (૮) ૧૯૫૧, ૨૨ ઓગસ્ટ.. એમની મિશરીઝ ઓફ ચેરીટી સંસ્થાનું પહેલું કેન્દ્ર “નિર્મણ હૃદય” સ્થપાયું અને બીજું કેન્દ્ર “નિર્મણ શિશુ ભવન” પણ સ્થપાયું.

- (૯) ૧૯૫૭... કુષ્ઠ રોગીઓની વચ્ચે સેવાકાર્ય શરૂ
- (૧૦) ૧૯૬૨, ૨૬ જાન્યુઆરી.. પન્થશ્રી ઈલકાબ મળ્યો.. એ પછી ફિલિપાઈન્સનો મેગસેસ પુરસ્કાર પણ મળ્યો.
- (૧૧) પોપે પોતાની આલિશાન મોટર મધરને ભેટ આપી.
- (૧૨) ૧૯૬૫ થી ૧૯૬૮.. એમની સંસ્થાની શાખાઓ વેનેર્જુઅલા, સિલોન, તાન્જાનીયા, રોમ, બુર્કી, ઓસ્ટ્રેલિયા, લંડન, મેલબોર્ન, જોર્ડન વગેરે સ્થળોએ ખુલ્લી.
- (૧૩) ૧૯૭૨.. જવાહરલાલ નહેરુ એવોઈ એનાયત થયો.
- (૧૪) ૧૯૭૮.. નોબેલ શાંતિ પુરસ્કાર મળ્યો.
- (૧૫) ૧૯૮૦.. ભારત રત્ન ઈલકાબ મળ્યો.
- (૧૬) ૧૯૮૩.. હૃદયરોગનો હુમલો.
- (૧૭) ૧૯૮૮.. હૃદય માટે કાયમી પેસમેકર મુકાયું.
- (૧૮) ૧૯૯૪, ૮ નવેમ્બર.. બી.બી.સી. ટી.વી.ની ચેનલ ૪ ઉપર મધરની ટીકા કરતું વૃત્તાચિત્ર દર્શાવાયું.
- (૧૯) ૧૯૯૬, ૧ એપ્રિલ.. પડી ગયા અને એક અંકોડો તૂટી જતા હોસ્પીટલમાં દાખલ કર્યું.
- (૨૦) ૧૯૯૬, ૨૦ ઓગસ્ટ.. બિમાર પડતા કલકત્તાની હોસ્પીટલમાં ભરતી કરાયા જ્યાં પાંચ વખત હૃદયરોગનો હુમલો થયો. એન્જિયોપ્લાસ્ટીની સર્જરી કરવામાં આવી જેના

કારણે એમના સ્વરતંત્રને નુકશાન થયેલું. એ પછી તેઓ વ્હીલચેરમાં ફરતા.

(૨૧) ૧૯૯૭.. અમેરિકા અને રોમનો પ્રવાસ કર્યો. જાણીતા લેખક ડોમીનીક લેપીયરે “મધર ટેરેસા : ઈન ધી નેઈમ ઓફ ગોડાર” નામની ફિલ્મ બનાવીને વિવાદ સજ્યો.

૧૯૮૦માં તત્કાલીન રાષ્ટ્રપતિ નીલમ સંજીવ રેડીના હસ્તે ભારત રત્ન એવોર્ડ મેળવતા મધર ટેરેસા

૧૪. નોબેલ પુરસ્કાર

વિશ્વના સર્વોચ્ચ સન્માન ગણાતા આ પુરસ્કાર સાથે જેનું નામ જોડાયેલું છે. એ આલ્ફેડ નોબેલ વૈજ્ઞાનિક હતા. તેમનું પુરુ નામ આલ્ફેડ બર્નહાર્ડ નોબેલ હતું. તેમનો જન્મ સ્વીડિનના સ્ટોકહોમ શહેરમાં થયો હતો. આલ્ફેડને વિજ્ઞાન, સાહિત્ય અને તત્ત્વજ્ઞાનમાં ખૂબ રસ પડતો હતો. આલ્ફેડ નોબેલે જે કઈ અત્યાસ કરેલો તે પોતાની જાતે જ કર્યા હતો. ઈ.સ. ૧૮૬૭માં નોબેલ ખાસ પ્રકારના નાઈટ્રો ગ્લીસરીનના પેટન્ટ મેળવ્યા. જેને તેણે “ડાઈનેમાઈટ” નામ આપ્યું. તેની આ શોધ ખૂબ જ ટૂંકાગાળામા અનેક દેશોમાં મકાન અને બાંધકામ ક્ષેત્રે ખૂબ જ ઉપયોગી પુરવાર થઈ. આલ્ફેડ નોબેલે કુલ ઉપર શોધ કરી તેના પેટન્ટ મેળવ્યા હતા. તેમની કેટલીક અમૂલ્ય શોધો છે. આલ્ફેડ નોબેલ દિવસનો મોટો ભાગ પોતાની પ્રયોગશાળામાં જ પસાર કરતા અને નવી શોધખોળો કરતા. જીવનના છેલ્લા તબક્કામાં આલ્ફેડ નોબેલ એકલા રહ્યા હતા. તેઓ એ માનવજીતને ઉપયોગી બની રહેવાની ઈચ્છાથી અનેક સેવાકાર્ય પાછળ તન, મન,

અને ધનથી પોતાનું યોગદાન આપેલું. ૧૦મી ડિસેમ્બરે ૧૮૯૬ના રોજ ઈટલીમાં તેમનું અવસાન થયું. આલ્ફેડ નોબેલ પાસે અઢળક સંપત્તિ હતી. આ સંપત્તિનો ઉપયોગ કરે તેવો કોઈ તેમનો વારસદાર નહોતો. આથી નોબેલ મૃત્યુ પહેલાં એક વીલ બનાવ્યું હતું. જેમાં આ સંપત્તિના વ્યાજમાંથી દર વર્ષે માનવજાત માટે ઉપયોગી સેવાકાર્ય કરનાર વ્યક્તિને પુરસ્કાર આપવાનું સૂચવેલ હતું. ૨૮મી જૂન ૧૯૦૦ ના રોજ નોબેલ ફાઉન્ડેશને નોબેલની સંપત્તિ સંભાળી આલ્ફેડ નોબેલ, નોબેલ પ્રાઇઝ માટે જે રકમ મુક્તા ગયા તેનો આંકડો તે સમયે ૬૬૦ કરોડ રૂપિયા જેટલો થતો હતો. નોબેલો પોતાના વીલમાં સૂચવેલું “મારી સંપત્તિનું સલામત રોકાણ કરી તેના વ્યાજમાંથી ૧૨ વર્ષે પાંચ પુરસ્કાર આપવા આ પુરસ્કાર એવી વ્યક્તિની પસંદગી કરવી જેણો માનવજાત માટે ઉપયોગી કાર્ય કર્યું હોય.” વ્યાજની રકમના પાંચ સરખા ભાગ કરી ભૌતિક્ષેત્રે, રસાયણક્ષેત્રે, તબીબીક્ષેત્રે, સાહિત્યક્ષેત્રે અને વિશ્વશાંતિ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કામગીરી બદલ આપવામાં આવે છે. આ એવોઈ આપનારી પાંચ સભ્યોની નોર્મેજિયન કમીટી હોય છે. તેમાંના દરેક સભ્યની મુદ્દત છ વર્ષની હોય છે. આ કમીટી સંપૂર્ણ સ્વતંત્ર છે. તેમાં કોઈ રાજકીય સભ્યને લેવામાં આવતા નથી. આ કમીટીના સભ્યો બને ત્યાં સુધી જાહેરસભાઓ, સમારંભોથી દૂર રહે છે. જેથી કરીને તેઓ નોબેલ પુરસ્કાર કોઈ પણ દબાણ વિના વ્યક્તિની પસંદગી

કરી શકે. નોબેલ શાંતિ પુરસ્કાર વિજેતાને સાડા છ સે. મી. વ્યાસનો શુદ્ધ સોનામાંથી બનેલ ચંદ્રક, પ્રમાણપત્ર અને ૧૧.૨ લાખ ડોલરનો રોકડ પુરસ્કાર અનાયત કરવામાં આવે છે. નોબેલ પુરસ્કાર દર વર્ષે ડિસેમ્બર મહિનાની ૧૦ મી તારીખે અનાયત કરવામાં આવે છે. જે દિવસે આલ્ફેડ નોબેલનો મૃત્યુદિન હે.

૧૫. ધર્મનિષ્ઠ વિશ્વ માનવનું પ્રતિક : મધર ટેરેસા

મધર ટેરેસાનું અવસાન આકસ્મિક અથવા યુવાનવયે થયું નથી. અને હરેકે પુણ્યાત્માએ પણ દેહનો દંડતો ભરવા જ પડે છેતેવી હિંદુ માન્યતાનું સમર્થન તેમણે ભોગવેલી લાંબી અને કષ્ટદાયી બિમારીથી થાય છે. હિંદુસ્તાન તેમની સેવાભૂમિ હતી અને સાચા અર્થમાં વિશ્વ માનવી કહી શકાય તેવા મધર થેરીસાએ ભારતનું નાગરિકત્વ સ્વીકાર્યું તે રાખ્ય માટે ગૌરવ અને આનંદનો વિષય છે. તેમને સરકાર તરફથી જે મરણોત્તર માન આપ્યું તે ભારતના કે જગતના અન્ય કોઈ મીશનરીને આજ સુધીમાં અપાયું નથી. પ્રભાવ પાથરવા માટે જરૂરી લેખાતાં સત્તા, ધન, બળ, વિદ્યા જેવા એક પણ પરિબળનો સાથ કે સહારો ન હોવા છતાં કેવળ સેવાનાં ઓજસ્થી માનવી કેટલી

ઉંચાઈને આંબી શકે છે તેનો સર્વોત્તમ નમૂનો મધર ટેરેસાએ આજનાં યુગમાં પ્રત્યક્ષ કરી દાખલ્યો છે.

મધર ટેરેસા એકાંકી પ્રતિભા નથી પણ ભારતમાં બે સદીથી ચાલતી મીશનરી પ્રવૃત્તિનાં અંગ અને ઉદાહરણ તરીકે પણ તેમનું મૂલ્યાંકન કરી શકાય. જાતિ, ધર્મ, ભાષા કે અન્ય કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ પર્યે ધ્યાન આપ્યા સિવાય તેમણે કેવળ દીન-દુઃખીયાની સેવા માટે જત ઘસી નાખી છે. પણ મધર ટેરેસાના વિચાર કે આચાર ચૂસ્ત પ્રિસ્ટી સંપ્રદાયને શોભે તેવા હતાં પોતાના ધર્મ પર્યેની એકાંગી નિષ્ઠા ધરાવતો માણસ સંકુચિત કે ઝનૂની બની જાય છે અને તેથી ધર્મનિરપેક્ષ કે સર્વધર્મ સમભાવનો મંત્રનો તીવ્ર આગ્રહ સેવનાર લોકો મધરનાં સેવાકાર્યને સમજી કે વખાણી શકશે નહીં. ધર્મનિષ્ઠા માનવીનાં ઉચ્ચતર સંદર્ભશીના પ્રગટીકરણમાં કોઈ રીતે વિઘ્નરૂપ નથી અને તેથી સેક્યુલરીઝમનું ગાણું ગાવાની જરૂર નથી તેવું મહાત્મા ગાંધીનું ઉદાહરણ આપણે લગભગ ભૂલવા આવ્યા છીએ. મધર ટેરીસા ધર્મનિષ્ઠ વિશ્વ માનસનું પ્રતિક ફરી વખત આપણી સમક્ષ પ્રગટ કરે છે. મધર પ્રિસ્ટી ધર્મના પ્રખર ઉપાસક હતા અને તેમની સ્થાપેલી સંસ્થામાં આ નિષાના કારણે કેટલાક અણગમતા અંશો પણ દાખલ થઈ ગયા છે. લગ્નજીવન, ધૂટાછેડા કે ગર્ભનાશ અંગેના મધરના મંતવ્યો રૂઢિયુસ્ત કેથોલિક સંપ્રદાયની વળગણમાંથી છૂટ્યા ન હોવાના

કારણે આધુનિક યુગ કે સમાજમાં તેનો સ્વીકાર કરી શકાય તેમ નથી. તેમના કેટલાક વલણ અને કાર્યોની ટીકાઓ પણ થઈ છે. પણ મધરનાં સેવા પ્રવાહમાં આવી ટીકાઓ ક્યાં ખોવાઈ જાય છે તેનો જ્યાલ સરખો કોઈને રહેતો નથી.

મધરે જે કાર્ય કર્યું અને જે સિદ્ધિઓ તેમણે પ્રાપ્ત કરી તે કેવળ તેમની વક્તિગત જહેમત કે પ્રતિભાનું પરિણામ નથી. મધર થેરીસાએ પોતાના તમામ કાર્યનો જશ ઈશુ અને ઈશ્વરના ચરણે ધરવાનો આગ્રહ સેવ્યો છે. આવી આધ્યાત્મિક વલણ શ્રદ્ધાળુઓ માટે છોડીએ તો મધર થેરીસાના કાર્યમાં ખ્રિસ્તીઓ અને ખાસ કરીને કેથોલિક સંપ્રદાયની મીશનરી પ્રવૃત્તિઓનો ફાળો છે તે નોંધવું જોઈએ. તેમની સેવા સંસ્થાઓ માટે જરૂરી નાણાં, તાલીમ અને દોરવણી આવી મીશનરી પ્રવૃત્તિ સહાયક સંસ્થાઓ અને ટ્રસ્ટોએ પુરાં પાડ્યાં છે. તેથી મધર થેરીસાના ગુણાનુવાદ વખતે મીશનરી પ્રવૃત્તિ અંગે સાધકબાધક ચર્ચા કરવી ઘટે છે કારણ કે તેમાં પોતાના ધર્મ પ્રચારનો હેતુ પણ સમાયેલો છે. આ પ્રવૃત્તિ માટે જરૂરી સંપત્તિ અને માનવબળ ધર્મના ફેલાવા માટે મળી રહે છે અને તેનો સંગઠિત, વ્યવસ્થિત પ્રયાસ પણ ચાલતો હોય છે. અન્ય ધર્માઓ અવળા માર્ગે વળેલાં છે. તેથી તેમને સમજાવટથી થોડી જબરદસ્તી કરીને પણ ખ્રિસ્તે પ્રબોધેલાં સાચા માર્ગે વાળવા જરૂરી છે તે જ્યાલ મીશનરી પ્રવૃત્તિનાં મૂળમાં રહેલો છે. ‘હું ઈશ્વર

પ્રાપ્તિ માટેનો એકમાત્ર માર્ગ છું.’ તેવું ઈશુ ખ્રિસ્તનું અહંકાર વાક્ય સમસ્ત મીશનરી પ્રવૃત્તિનો આધાર સ્તંભ છે.

પણ મીશનરી પ્રવૃત્તિનો બીજો આધાર સ્તંભ છે માનવ સેવા. માનવ સેવા તે ઈશ્વરની ખરી સેવા છે. તે જ્યાલ આજે આપણે સૌઅએ એટલા પ્રમાણમાં અપનાવી લીધી છે કે ખ્રિસ્તી સિવાયનાં જગતનાં કોઈપણ ધર્મમાં આવો જ્યાલ નથી તે હકીકત આપણે ભૂલી ગયા છીએ. દીન દુઃખિયાની સેવા એ જ સાચી ધર્મ પ્રવૃત્તિ છે તેવો ઉપદેશ કેવળ ઈસ્યુએ આપેલો છે. પોતાની વટાળ પ્રવૃત્તિના પાયા તરીકે માનવ સેવાનો માર્ગ અપનાવી લેનાર મીશનરીઓએ ભારતમાં અનેક ઉત્તમોત્તમ સંસ્થાઓ સ્થાપી છે અને તેનું નિષાપૂર્વક સંચાલન કરવામાં આવે છે. મીશનરીઓ, શાળા-કોલેજો ચલાવે કે દવાખાના અને અનાથાશ્રમો ઉભા કરે પણ જે કરે તેમાં સ્વચ્છતા, પ્રમાણિકતા, સેવાની લગન અને સર્વોચ્ચ કાર્યક્ષમતા માટેના પ્રયાસ ઉડીને આંખે વળ્ણો તેટલાં સ્પષ્ટ હોય છે. તેમનાં અનુકરણરૂપે સ્થપાયેલી ધર્માદા કે ધંધાદારી સંસ્થાઓમાં અનેક ઉષાપ રહી જવા પામે છે કારણ કે તેમાં ધર્મ શ્રદ્ધાથી પ્રેરિત કાર્યકરો હોતા નથી.

મીશનરી સેવા સંસ્થાઓ પ્રત્યેનો અહોભાવ વ્યક્ત કરવામાં આપણે મીશનરીઓએ સામાજિક અને ધાર્મિક ક્ષેત્રોમાં આપેલાં પ્રદાનને વિસારે પાડવું ન જોઈએ. હિંદુ ધર્મ પર મીશનરીઓએ કરેલી

કઠોર અને બેસમજ ટીકાખોરીનો જવાબ વાળવાના હેતુથી અનેક વિદ્વાનોએ આપણા મૂળ ધર્મગ્રંથોનો અભ્યાસ આઈયો અને રૂઢીચુસ્ત સનાતની સમાજમાં ઘૂસી ગયેલાં અનેક દૂષણો સામે સામાજિક સુધારણાની ઉગ્ર લડત શરૂ થઈ ભારતીય સમાજમાં આજે જે બળ અને ઓજસ જોવા મળે છે તે પ્રિસ્તી મીશનરીઓએ કરેલાં પ્રહારોનો પ્રત્યાધાત છે. ૧૯ અને બુદ્ધિહીન હિંદુ સમાજને હડબડાવીને જાગ્રત કરવાનો યશ તેમને આપવો જોઈએ. રાજા રામમોહનરાયથી માંડીને દ્યાનંદ સરસ્વતી સુધીના અનેક મહાનુભાવોના નામ ગણી શકાય. હિંદુ ધર્મગ્રંથો, ભારતીય ભાષાઓ અને સાહિત્ય સંસ્કૃત ભાષાનો અત્ભિનવ દસ્તિએ અભ્યાસ અને ભારતના ઈતિહાસ અંગેના સંશોધનોમાં સંખ્યાબંધ વિદ્વાનોએ જે ભગીરથ કાર્ય બજાવ્યું છે તેમાં સીધી અને આડકતરી રીતે મીશનરીઓએ મહત્વનો ફાળો આપ્યો છે. અનેક મીશનરીઓએ જાતે આ કામ બજાવ્યા અને તેમનાં દાખલા અને પ્રોત્સાહનના કારણો બીજે અનેક લોકો પણ આવી પ્રવૃત્તિઓમાં જોડાયા. અંગેજોએ ભારતવાસીઓને ગુલામીમાં જકડી રાખવા માટે અંગેજ ભાષા ઠોકી બેસાડી તેવું વારંવાર કહેનાર અણસમજુલોકોએ તે કામના પુસ્તકો અને ચર્ચાઓ જોઈ જવા જોઈએ. અંગેજ ભાષા આપણે હોંશભેર શીખી લીધી છે. મીશનરીઓએ સામાજિક વિષમતા અંગે સજજડ ટીકાઓ કરી અને દલિત-શોષિત

વર્ગો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દાખવીને તેમને સહાય કરી. જ્ઞાતિપ્રથા અને ભદ્રવર્ગનાં શોષણખોર પ્રભાવ સામે સૌથી બુલંદ અવાજ ઉઠાવનાર જ્યોતિબા ફુલે મીશનરીઓએ સીંચેલા વૃક્ષનું ફળ છે.

પણ જગતમાં સર્વાંગ શુદ્ધ અથવા કેવળ લાભદાયી કરું હોતું નથી. ગીતાકાર કહે છે તેમ દરેક આગને ધૂમાડો હોય જ છે, મીશનરી પ્રવૃત્તિએ ભારત માટે કેટલીક ભેજાદુઃખણ સમસ્યાઓ પણ સર્જ છે. પ્રિસ્તી ધર્મના ફેલાવો અશિક્ષિત, ઉપેક્ષિત અને શોષિત આદિવાસીઓમાં સૌથી વધારે ઝડપભેર થઈ શકે તેમ છે તેવું ધ્યાનમાં આવ્યા પછી સંખ્યાબંધ મીશનરીજ સંસ્થાઓ આદિવાસી સમાજનાં ઉત્થાન માટે અને તેમને વટલાવવા માટે કાર્યરત થઈ છે. આ પ્રવૃત્તિનો પ્રભાવ ઈશાન ભારતમાં સૌથી વધારે જામ્યો છે. નાગાલેન્ડ, મીઝોરામ, અરુણાચલ, મેધાલયમાં પ્રિસ્તી ધર્મ પાળનાર બહુમતી ધરાવે છે. બિન-પ્રિસ્તી સંપ્રદાયો અને સમાજ પ્રત્યેની ઉગ્ર નફરત આ વિસ્તારોમાં જોવા મળે છે તે મીશનરીઓએ પેદા કરેલી અને પોષેલી મનોવૃત્તિ છે. આ તમામ રાજ્યોમાં ભારતીય રાષ્ટ્ર પ્રત્યેની નિષાનો અભાવ છે અને સક્રિય બળવાખોરી પણ ફાલીકૂલી છે. આવું બનવાનાં બીજા ઘણાં કારણો અલબત્ત છે જ, પણ મીશનરીઓએ સર્જેલું માનસ તેમાં મુખ્ય ભાગ ભજવે છે. નાગ બળવાખોરો માટે રેવરન્ડ માર્ડીકલ સ્કોટે દાખવેલી સહાનુભૂતિ અને તેમની

કાવતરાખોરી જગજાહેર છે. આદિવાસીઓની નિષાપૂર્વક સેવા કરનાર વેરિયર એલ્વીનને ભૂલવા ન જોઈએ પણ ઘણાં ખરાં મીશનરીઓ પહેલા વર્ગનાં હોય છે.

સૌથી મોટું નુકશાન ધર્મ વિચારનાં ક્ષેત્રે થયું છે. પ્રિસ્તી ધર્મવિચારમાં જે કહૃતતા અને એકાંગીપણું છે. પોતે જ સાચા અને સર્વશ્રેષ્ઠ હોવાનો જે ધર્માંડ છે તે જગતનાં અન્ય કોઈપણ ધર્મમાં નથી. આના કારણે ધર્મજનૂન વધી પડે છે. પ્રિસ્તી સંપ્રદાયો વચ્ચે જે ઝનૂની અને ખૂંખાર વિગ્રહો થયાં તેવાં અન્ય ધર્મમાં ભાગ્યે જ જોવા મળશે. ઈસ્લામમાં શિયા - સુન્નીઓ વચ્ચેનું વૈમનસ્ય છે પણ આટલું ઉત્ત્ર કે સ્ફોટક નથી. પ્રિસ્તીઓનાં સંપર્ક અને પ્રભાવના કારણે આપણે ત્યાં પણ ધર્મજનૂન અને લવચિકતા તેમજ ઈસ્લામની સમજદારી અને સહિષ્ણુતાનો નાશ થયો છે. હિંદુત્વના ઉપાસકો પોતાનો ઉજળો વારસો વિસારે પાડીને તેના પ્રભાવને ક્ષીણ કરી રહ્યાં છે.

મીશનરીઓની સંકુચિત ધર્મ દર્શિના આધારે ભારતીય સમાજ અને ધર્મોનાં વૈચારિક ઈતિહાસો લખાયા છે તેનાથી આપણા દેશમાં એટલો જબરદસ્ત દર્શિ ભ્રમ પેદા થયો છે કે આ બાબતમાં તટસ્થ અભ્યાસને આપવામાં આવતું મહત્ત્વ ઘટતું જાય છે. આ વિચાર શૂન્યતા ભારત જેવા બહુમુખી, બહુધર્મી સમાજ માટે ખતરનાક છે. કારણ કે આ બાહુદ્ય આપણી સંસ્કૃતિનો શાસ-પ્રાણ છે.

ત્યાગમૂર્તિ સેવા મૂર્તિ મધર ટેરેસા

ગરીબોના મસીહા મધર ટેરેસા

આ શું ! મારે તો પ્રિન્સેસ ડાયેનાની અંતિમવિધિનું આમંત્રણ હતું.
મારી જ વિદાય?

૧૬. મધર ટેરેસા : માઈલ સ્ટોન્સ

(૧)

૨૭ ઓગસ્ટ, ૧૮૧૦ : મેસેડોનીયા (યુગોસ્લાવીયા)ના સ્કોપ્યો શહેરના અલ્બાનીયા ગામમાં ગ્રીજા સંતાનના રૂપમાં જન્મ, મધર બન્યા પહેલાનું નામ એનેશ ગોજા બોક્ષનીયા.

૧૮૨૮ : લોરેટો બોર્ડરમાં શિક્ષણ. અહીં જ તેમનું નામ સિસ્ટર ટેરેસા પડ્યું.

૧૮૨૯ : અન્ય સિસ્ટરોની જેમ પ્રચારાર્થે ભારતના કલકત્તામાં આવ્યાં. જ્યાં સેંટ મેરી સ્કૂલમાં શિક્ષિકા બન્યાં.

૧૮૩૭ : જીન તરીકે જીવન વિતાવવાનો નિઃય.

૧૮૪૬ : ટ્રેનમાં દાર્જલીંગ જતી વખતે ગેબી અવાજ સંભળાયો જેમાં તેમને દિનદુઃખીયોની સેવા કરવા શિક્ષિકાની નોકરી છોડવાનો આદેશ મળ્યો.

૧૮૪૭ : કલકત્તાની ગાંદી ઝૂપડપણીમાં પાંચ બાળકોને શિક્ષણ આપવાનું શરૂ કર્યું.

૧૮૫૦ : મિશનરીસ ઓફ ચેરિટીની સ્થાપના.

૧૮૫૨ : ‘નિર્મલ હદ્દ્ય’ અનાથાલયની સ્થાપના.

૧૮૬૨ : પદ્મશ્રી પુરસ્કાર. ૧૮૭૮ : નોબેલ પ્રાઇઝ

- ૧૯૮૦ : ભારત રતનો એવોર્ડ
- ૧૯૮૨ : ઈજરાયેલ - બેલેસ્ટાઇન સંઘર્ષ દરમ્યાન બૈરુતની હોસ્પિટલમાં ફસાયેલા ઉજ વ્યક્તિની હિંમત સાથે સારવાર.
- ૧૯૮૬ : પોપ જોન પોલ બીજાને મળવા જતી વખતે હાર્ટએટેક
- ૧૯૮૫ : અમેરિકાનો સર્વોચ્ચ નાગરિક પુરસ્કાર. ‘મેડલ ઓફ ફીડમ’
- ૧૯૮૮ : બીજો હાર્ટ એટેક, ડોક્ટરોએ પેસ મેકર લગાવ્યું.
- ૧૯૮૯ : રોમમાં પડી જવાથી ત્રણ પાંસળીઓ તુટી છતાં અવિરત સેવા, પ્રયાસ જારી.
- ૧૯૯૭ : મીશનરીજ ઓફ ચેરીટીના પ્રમુખપદેથી રાજ્ઞામું

(૨)

મધર ટેરેસા એવોર્ડ

રાષ્ટ્રીય નારી મંચ ‘મા’ ના ઉપકમે સંસ્થા તરફથી ‘મધર ટેરેસા’ ની પુઅયતિથિ નિમિત્તે દર વર્ષે સમગ્ર ગુજરાતમાંથી સામાજિક શ્રેષ્ઠ કાર્ય કરનાર વ્યક્તિને ‘મધર ટેરેસા એવોર્ડ’ અર્પણ કરવામાં આવશે. રસ ધરાવનાર સંસ્થાએ ડી/૭, શિલ્પ સિદ્ધિ ૧૩૨, રીંગ રોડ, સેટેલાઈટ નો સંપર્ક સાધવા જણાવાયું છે.

(૩)

પ્રેમ અને અનુકંપાની મૂડી લઈને એ એક સાંજે નીકળી પડ્યાં...

એ સાંજે એમણે ઘર છોડ્યું હતું. ત્યારે જિસ્સામાં ફક્ત પાંચ રૂપિયા હતાં. પહેરેલે કપડે જ એ આવ્યા હતાં. ક્યાં જવું હતું ખબર ન હતી. શું કરવું હતું એની પણ એમને ખબર ન હતી. રાત્રિના અંધકારમાં ભાડેથી લીધેલી ઝૂંપડીમાં એમણે જમીન પર સૂઈને રાત કાઢી હતી.

પાસે જે પાંચ રૂપિયા હતા એ પણ ઝૂંપડીના ભાડા તરીકે એમણે આપી દીધા હતા. પાણી પીને એમણે ભૂખ મિટાવી હતી. રાત્રે સૂતી વેળા એમણે પ્રાર્થના કરતાં કહ્યું હતું : “હે પ્રભુ મારે શું કરવાનું છે એનો રસ્તો બતાડ્યે... તારા સહારે હું તો નીકળી પડી છું...”

એક માત્ર ઈશ્વરના સહારે કશાય આધાર વિના, સહારા વિના આમ નીકળી જવું, ઘરમાંથી એને તમે શું કહેશો?

કલકત્તાની લોરેટોની કોન્વેન્ટમાંથી આ અગાઉ તેઓ કદી બહાર નીકળ્યા જ ન હતાં. ૧૯૨૮માં અહીં આવ્યાં હતાં ત્યારથી જ ભૂગોળ શીખવતાં હતાં. વીસ વર્ષ ભૂગોળ શીખવતાં શીખવતાં એમની રૂમની બારીની બહાર મોતી જિલ્લાનો વિશાળ ઝૂંપડપણીમાં ગરીબાઈમાં

સડતાં, સબડતાં અને મરતાં મરતાં લોકોને એમણે જોયાં હતાં...

પણ એ પછી બહાર નીકળ્યા એ નીકળ્યાં... એમણે કદી પાછી પાની કરી ન હતી. ગરીબોના ઘા, રક્તપિત્તિયાંઓના પરુ અને મૃત:પ્રાય લોકોના કણસાટની વચ્ચે એ કામ કરતા રહ્યા, અવિરતપણે.

એ દયાની દેવી, વાત્સલ્યમૂર્તિ વિશ્વજનની મધર ટેરેસા હતાં.. હવે આપણી વચ્ચે રહ્યા નથી...

‘સમથીંગ બ્યુટીફૂલ ફોર ગોડ’ પુસ્તકમાં મધર ટેરેસાના જવનની ઘણી ઘટનાઓનો ઉલ્લેખ છે. મધર કહેતા : ભૂગોળ ભણાવતા ભણાવતાં મેં મોતીજિલની ઝૂંપડપણી જોઈ હતી. એમના દુઃખ એમનાં દુઃખ દર્દને મિટાવવા મારે જવું હતું પણ કોન્વેન્ટના નિયમો અને શિસ્ત અને આજ્ઞાધીનતા મારી વચ્ચે દિવાલ બનીને ઊભાં હતાં. મને થતું મારી દુનિયા અહીં નથી... પણ દિવાલની પેલી પાર ઝૂંપડપણીમાં છે... ઈસુ ત્યાં જ મારી રાહ જુઓ છે... પણ...

એ પછી ૧૦ મીસએભર, ૧૯૪૬ના દિવસે દાર્જિલીંગ ટ્રેનમાં જતાં પ્રાર્થનામાં એમણે દૂર અંતરિયાળમાંથી ઉઠતો અવાજ સાંભળ્યો હતો. એ ઈશ્વરનો આદેશ હતો. એ સાંભળીને મારે કોન્વેન્ટ છોડ્યે છૂટકો જ ન હતો. ત્યાંથી પાછા વળી એમણે એમના ઉપરીની મંજૂરી

માર્ગી.. પણ એ મળે તેમ ન હતી. છેવટે કલકત્તાના તેમના વડા ધર્માધ્યને જણાવ્યું... એ પછી પેલી સાંજે એ પાંચ રૂપિયાની મૂડી અને મહામૂલો આત્મવિશ્વાસ. ઈશ્વરપરની શ્રદ્ધા અને ગરીબોના ગરીબો પરના અપ્રતિમ પ્રેમની મૂડી લઈને નીકળી પડ્યાં હતાં.

બીજા દિવસે એમણે મોતી જિલ્લાની ઝૂંપડપણીના ચાર પાંચ બાળકોને એકઠાં કર્યા. અને જમીન ઉપર બંગાળી બારાખડી આંગળીથી ઉપસાવી તેમને ભણાવવાનું શરૂ કર્યું.

આ એમની શાળા હતી. ધૂળિયા શાળા, સાચા અર્થમાં...

એ પછી કોઈક એમને સાબુની ગોટી આપી. ને એના વડે એકઠાં થયેલા બાળકોને એમણે નવડાવ્યાં. એમના માથાં ઓળવ્યાં...

એક દિવસ કોઈક એમને કાળું પાટિયું લાવી આપ્યું. કોઈક ચોક આપ્યા એમાંથી એમની શાળા શરૂ થઈ. દવાની દુકાને જઈને ઊભા રહેતાં... ગરીબો માટે એ તાવ, શરદી, ખાંસીની દવા માંગતા... એમાંથી ધીરે ધીરે એમનાં ધરમાં દવાખાનું શરૂ કર્યું.

રસ્તે જતા એક દિવસ મધરે એક ખીને ગાટર પાસે, કીડાથી ખવાઈ ગયેલા ચહેરાવાળી હાલતમાં જોઈ. મધરે એને ઉપાડી લીધી ને દવાખાને લઈ ગયાં. હોસ્પિટલના ડોક્ટર અને નર્સે એની સારવાર કરવાની ના પાડી દીધી. પણ મધર તો ત્યાંથી ધરાર ના હઠચા.

“ભાઈ, તમે એને જુઓ તો ખરા.. એ મરી રહી છે.. તમે

થોડી મદદ કરો..” મધર કરગરતાં રહ્યા. પણ હોસ્પિટલના ડોક્ટર એકના બે ના થયા.

“તમે એને લઈ જાવ હવે એનું કાંઈ થઈ શકે તેમ નથી.” ડોક્ટરે કહ્યું.

મધર એની સામે દયનીય નેત્રે જોઈ રહ્યા : “એનું મૃત્યુ સારી રીતે થાય એવું તો કરો... એને પ્રેમથી મરવા દઈએ તો કેવું?”

મધરના આગ્રહ જોઈને વોર્ડ બોયને ડોક્ટરે ગાદલું આપવા કહ્યું. હોસ્પિટલનાં કોરીડોરમાં મધરે એને ગાદલા પર સુવાડી. ત્રણ કલાક સુધી એ બાઈ મધર સામે અમીયલ દણ્ણિ રાખી જોઈ રહી હતી.

“તમે એના માટે શું કામ આવું કરો છો?” ડોક્ટરે પૂછ્યું તો મધરે જવાબ આપ્યો : “હું તો ઈસુ માટે કરું છું...”

ત્રણ કલાક પછી પેલી બાઈ મૃત્યુ પામી ત્યારે એના સડી ગયેલા ચહેરા પર શાંતિ વત્તાતી હતી. કદાચ જિંદગીમાં પહેલીવાર એ પ્રેમને પામી હતી. અને એ પ્રેમને એની આંખોમાં લઈને એ અંતિમ સફરે ઉપડી હતી.

એ પછી મદદ મળતી ગઈ. એમ એમના ધરમાં મૃત્યુ:પ્રાય લોકોને લવાતા ગયાં.

પ્રસિદ્ધ લેખક ખુશવંતસિંહે કહ્યું છે : એમની પાસે કોઈ વ્યક્તિત્વ ન હતું. પૈસા ન હતાં, સારી વક્તૃત્વકલા ન હતી, સાવ

નિર્ધન નીચાં બાંધાવાળા અને નિર્બળ મધર ટેરેસા વિશ્વ વિભૂતિ થઈ ગયા.

૨૬ મી ઓગષ્ઠ, ૧૯૧૦ માં એલ્બેનિયામાં જન્મેલી અળનેસ ગોન્કુઝા બોજાકિઝહુ ૧૮ વર્ષની ઉમરે સાધ્વી થવા ભારત આવી હતી. એક દિવસ બિસ્કીટ બનાવતી કંપનીના માલિક પાસે જઈને એ ઊભા રહ્યાં. આ નિર્બળ કાયા ધરાવતી મહિલાને એમણે ધૂતકારી કાઢી. પછી કહ્યું : મારી પાસે દાન આપવા કશું નથી જાવ...

મધર તો ત્યાં જ સ્થિર ઊભા રહ્યાં. એમણે કહ્યું : મારે રૂપિયા નથી જોઈતા. તમારે ત્યાં બિસ્કીટનો ભૂકો જે તમે ફેંકી દો છો, બસ એ જ આપો. મારાં બાળકોને એ જ ગમશો.

પેલો માણસ ગળગળો થઈ ગયો. એણે પ્રોડક્શન વિભાગમાં ફોન કર્યો. ચાલીસ મોટાં બોક્સ ભરીને એણે ભાંગેલાં બિસ્કીટ આપ્યાં.

મધરના વિરોધીઓ કહેતા એ ધર્મ પરિવર્તન કરાવે છે : મધર જવાબમાં કહેતાં : ‘હા, હું પરિવર્તન કરાવું છું. હું તમને સારા હિન્દુ કે સારા મુસ્લિમ બનવા કહું છું.’

૮૭ વર્ષની ઉમરે મધરનું હદ્ય નબળું પડી જવાથી અવસાન થયું. પાંચમી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૭ની રાત્રે ૮:૩૦ વાગે મધરે આ દુનિયા છોડી.

જિંદગીમાં એમણે હદ્યનો સૌથી વધુ ઉપયોગ કર્યો હતો.

ગરીબ, દીન-દુઃખ્યાં અને એકલા, ત્યજાયેલાં મૃત્યુઃપ્રાય લોકોને ચાહવામાં એમને ભરપૂર પ્રેમ આપવામાં એમણે પોતાના હદ્યનો અવિરત ઉપયોગ કર્યો.

એ કહેતાં : ‘હું આ બધું જિસસ માટે કરું છું... તમે પણ કોઈ દિવસ દુઃખીને દિલાસો આપો તો ઈસુ માટે જ એમ કરો છો..’

એ કહેતાં : મારે ગરીબો માટે બ્રેડ નહીં, પ્રેમની જરૂર છે. વખ્ખહીન માટે કપડાંની નહીં, પણ આત્મગૌરવની જરૂર છે.

પાંચ કૂટ ઊંચાઈ ધરાવતાં મધર એક વિરાટ વ્યક્તિત્વ લઈને ઈતિહાસમાં અમર થઈ ગયાં...

રે જિંદગી.. ધન વિના, સત્તા વિના, વ્યક્તિત્વના પ્રભાવ વિના, સુખ અને સાધ્યબીના સાધન વિના પણ મહાન થવાય છે. પ્રેમ અને સેવાના મંત્રથી... એ મધરે સાક્ષાત્કાર કરી બતાવ્યું છે.

૧૭. આરંભના દિવસો

અનાથ બાળકોના ઉછેર માટે પ્રારંભના દિવસોમાં મધર ટેરેસા કલકત્તાના બજારમાં ભટકીને રીતસરની ભીખ માંગતા હતા

મધર ટેરેસા નામ પડતા જ આફણી નજર સામે કરચલીઓથી ભરપૂર અનુકૂલાથી ભર્યો ભર્યો અતિવૃદ્ધ ચહેરો નજર સામે તરવરી ઉઠે છે. ચહેરા પર સતત પ્રેમ અને વાત્સલ્ય છલકૃતું હોઈ કોઈ પણ વ્યક્તિના મોંમાંથી સહજપણે મધર શબ્દ સરી પડતો હતો.

આપણે મધરને સેવાની દેવી, મમતાની મુરત કે નોબલ પ્રાઈઝ વિજેતા તરીકે ઓળખીએ છીએ. બહુ બહુ તો તેમની પહેચાન મીશનરી પ્રવૃત્તિ કે દિનદુખીયાને સમર્પિત હસ્તી તરીકે આદર સાથે કરાવી શકીએ. મધર ટેરેસાને નામે આપણે તો જગવિષ્યાત બન્યા પછી જ પરિપૂર્ણ તબક્કે ગૌરવ લેતા થયા હતા. પણ તેઓ માનવતાની ઊંચાઈનું બિરુદ્ધ કેવા સંધર્ષમાંથી પસાર થઈને પામ્યા છે. તેનાથી બહુ ઓછા

લોકો માહિતગાર હશે. તેમનામાં એટલી નભ્રતા હતી કે તેમના સંધર્ષ, સિદ્ધિઓ અંગે વિશ્વભરના પત્રકારો કે તેમના ચરિત્ર પુસ્તકો લખવા માંગનારાઓને પણ આ બધી બાબતો બિનજરૂરી છે તેમ કહી ટાળતા રહ્યાં હતાં.

હવે તેમનું મૃત્યુ થયું છું ત્યારે તેમના શરૂઆતના વર્ષોના જે કેટલાક સાથીઓ છે તેમણે મધર ટેરેસા કેવા સંજોગોમાંથી વિશ્વભરમાં સેવાની દેવી બન્યા તેના પ્રસંગો કહેવા માંડ્યા છે મધરે આ બધી વાતો પ્રસિદ્ધિથી દૂર રહેવા નહીં કરવાનું આ લોકો પાસેથી પ્રોમીસ લીધું હતું.

૧૯૨૮ થી ૧૯૪૮ એમ ૧૦ વર્ષ મધર ટેરેસાએ કલકત્તામાં સેંટ મેરીજ હાઇસ્ક્યુલમાં ભૂગોળ વિષયની શિક્ષિકા તરીકે કામ કર્યું હતું. નાનપણથી જ તેઓને માનવ સેવાને સમર્પિત નવીન જીવન જીવવાની તીવ્ર ઈચ્છા હતી. પણ કોઈ સંજોગો કે ઈશ્વરીય સંકેતની તે રાહ જોઈ રહ્યા હતા.

અચાનક એક દિવસ તેમને વિચાર જળક્યો કે તેમણે નોકરી છોડી રખડતા, ભટકતા રહી જે રીતે સંજોગો આકાર પામે તેમ રહેવું.

કલકત્તાના સિયાલ દહ વિસ્તારમાં એક ખંડેર જેવા જુના મકાનમાં તેમણે બહારની પરસાળમાં આશ્રય લીધો. બિસ્સામાં માત્ર પાંચ રૂપિયા જ હતા. ખાવા-પીવાની વ્યવસ્થા વગર નજીકમાં રહેતા

ખ્રિસ્તી ભાઈઓને તેઓ કહેતા કે તે ભિખારી નથી પણ કંઈ આશ્રય કે રકમ નહીં હોવા છતાં માનવ સેવામાં જીવન વીતી જાય તેવી અક્ષમ્ય ઉત્કર્ષ ધરાવે છે. એક વર્ષ તો આ રીતે તેમણે ભારે કષ્ટ સાથે કાઢી નાંખ્યું. બે-ત્રણ ઉકરડામાં ફેંકી દેવાયેલ બાળકોને પણ તેઓ લાવ્યા હતા. આમ તેમ ભટકી કોઈ દિવસ માત્ર દૂધ જે મળે તે બાળકોને આપતા. અંદરથી એક જ આત્મવિશ્વાસ કે ઈશ્વરની ઈચ્છા હશે તો મારી સેવાના બીજને વટવૃક્ષ બનાવશે. કેટલાક દિવસો તો સંપૂર્ણપણે ભૂખ્યા પણ વીતાવવા પડતા હતા. એ વિસ્તારના વયોવૃદ્ધોએ વિદેશથી મધર ટેરેસા વિષે પુસ્તકો લખવા આવતા લેખકોને જણાવ્યું કે ટેરેસા એ દિવસોમાં ત્રણ અનાથ બાળકોના ઉછેર માટે રીતસરની ભીખ પણ માંગતા હતા. તેમાંથી બચે તો જ મોડી રાત્રે તે ખાવાનું લેતા. ભાવના એટલી ઉંચી કે આ અનાથ બાળકોને તેઓ ભીખ માંગવા નહતા મોકલતા. અનાથ બાળકો તેમના માનસમાં ભીખારી છે તેવું વિચારી ઓણિયાળા ન બની જાય તેની ખાસ તકેદારી રાખતા હતા.

૨૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૪૮ માં સિવિલ દહ પાસે મોતી જીલ બસ્તીમાં તેમને સ્કુલ ખોલવાની પરવાનગી મળી. આ જ વર્ષે મધર ટેરેસા ભારતના નાગરિક બન્યા.

ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૯માં માર્ટ્ઝિકલ ગોમેજ નામની વ્યક્તિ જાણે

ઈશ્વરીય દૂત હોય તેમ તેઓને મળવા અને આજ વિસ્તારમાં ગામેજના આલિશાન, વિસાળ મકાનના એક રૂમમાં મધરને રહેવા તેણે પરવાનગી આપી.

આજે જોગાનુજોગ ગોમેજ જવે છે અને તે વસ્તીમાં જ રહે છે. તેણે કહ્યું કે મધર પોતે જ તેના દુઃખના દિવસોની વાત જગજાહેર થાય તેમ ઈચ્છતા નહતા. તેમણે અમને આવું ક્યારેય નહીં કહેવા વચનબદ્ધ કર્યા હતા. છતાં ગોમેજની પુત્રીથી મધર ટેરેસા મૃત્યુ પામ્યા તેથી રહેવાયું નહીં અને તેમણે કેટલાક પ્રસંગો દેશ-વિદેશી મુલાકાતીઓ, પત્રકારોને કહ્યાં છે.

ગોમેજની બહેનના કહેવા પ્રમાણે ૧૯૪૮-૫૦ ના જુન મહિનામાં બહાર ઘોધમાર વરસાદ પડી રહ્યો હતો. વાદળોની ગડગડાટી વચ્ચે પલળીને આવેલ ટેરેસાએ ધ્રુજારી સાથે દરવાજા બખડાવી કહ્યું કે ગોમેજ, મારી પાસે બે મહેમાનો આવ્યા છે તેઓએ ત્રણ ટંકથી કંઈ ખાંધું નથી. તમે કેટલાક ચોખા ઉધાર આપો તો હું તમને તે શક્ય એટલા ઝડપથી પરત કરીશ. ગોમેજ પણ ખૂબજ દયાળુ હોઈ તેતરત જ અમને ટેરેસાને ચોખા-દાળ આપવાનું જણાવ્યું.

ગોમેજના પુત્રીએ જણાવ્યું કે આવું તો અવારનવાર થતું.

ટેરેસાને કમશા: મીશનરી સંઘ્યાઓ, અન્ય ચેરીટી સંસ્થાઓએ સાથ આખ્યો અને તે વિસ્તારમાં ટેરેસાએ બીજા ગ્રીસ વર્ષ પ્રગતિ સાથે

સેવા કરી. સીયાલ દહની પ્રતાએ થિયેટરની અંધેરી ગલીમાંની ગોમેજના મકાનની ઓરડીમાંથી જે સેવા કાર્ય શરૂ થયું તે જોતજોતામાં ભૌગોળિક સરહદો તોડી દેશ-વિદેશમાં ફેલાઈ ગયું.

મધર ટેરેસાએ નિખાલસતાપૂર્વક તેમના ચરિત્ર પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે ગોમેજ ન હોત તો આજે હું આટલી ઉંચાઈએ કામ ન કરી શકી હોત. ગોમેજે તંગીના વર્ષોમાં તો ટેરેસા પાસેથી રૂમનું ભાડું સુદ્ધાં નહતું લીધું. ઉલ્લુટેરેસા જે દિનદુઃખીયાઓને લઈ આવે તેની સરભરા ગોમેજ પ્રસ્ત્ર ચહેરે કરતા હતા.

ગોમેજ મધરને મકાનમાં તમામ ચેરીટી પ્રવૃત્તિ કરવાની છૂટ આપી હતી. તેથી મેડીકલ, ભોજન, શાળા, અનાથોને આશ્રય કે અવરજવર બાબત ગોમેજ વાંધો નહોતા ઉઠાવતા.

મધર ટેરેસાએ ત્યાર પછી મકાનનો તેઓ જ્યાં રહેતા હતાં તે ઓરડો નાનો પડતા વિશાળ ઝૂપડપણીની વચ્ચે આવેલ ખુલ્લા આકાશ નીચેના મકાનને જ સ્કૂલ બનાવી હતી. તેની પાસે દાનમાં મળેલ બસ્સો-પાંચસો રૂપિયા માંડ રહેતા. બ્લેકબોર્ડ, ખુરશી, બેચ જેવી શિક્ષણ માટેની પાયાની ચીજવસ્તુઓ તેમની પાસે નહતી. પાતળી લાકડી વડે એક-એક અક્ષર મેદાન પરની ધુળ પર લખી તેમણે ગરીબ બાળકોને શિક્ષણ આપવાનું શરૂ કર્યું.

શરૂઆતના મહિનાઓ બંગાળી ભાષાનું અક્ષરજ્ઞાન તેમણે

બાળકોને આપ્યું.

કલકતાની મુલાકાતે આવેલા ગુમાનાની એક ભલી ડેમિનિક પરેરાને ટેરેસાની પ્રવૃત્તિની ખબર પડતા જ તેમણે આ અનોખી સ્કુલની મુલાકાત લીધી. આ ધનિક વ્યક્તિએ મધર ટેરેસાની સારી એવી રકમ દાનમાં આપી. પાકા બાંધકામના ઓરડાની સ્કુલ મધર તે રકમ વડે ખોલી શક્યા.

૧૮ માર્ચ, ૧૯૪૮ના રોજ તે વખતના સંદર્ભમાં નાનો પ્રસંગ બન્યો. અત્યાર સુધી સેવા કાર્યમાં એકલી જ ઝૂમતી ટેરેસાની અદ્ધિતીય પ્રવૃત્તિ જોઈ એક પ્રિસ્ટી સિસ્ટર અગ્નેશીનું દિલ પીગળી ગયું. તેણે ટેરેસા જોડે કામ કરવાનું નક્કી કર્યું. ટેરેસાના સહકાર્યકરોના રજીસ્ટરમાં આમ એન્ટ્રી પડી. ટેરેસાને ખબર નહતી કે ગણતરીના વર્ષોમાં જ એક પછી એક સેંકડો સિસ્ટરો કે સેવામાં જીવન સમર્પિત કરવા માંગતી બહેનો તેના કાર્યને નાનકડા ખાબોચિયામાંથી વિરાટ સમુદ્ર જેવું રૂપ આપી દેશે.

ટેરેસાના નેતૃત્વ અને પ્રેરણાબળ હેઠળ આ રીતે સેવાનું વટવૃક્ષ બનતું ગયું એક વિશ્વવ્યાપી મીશનરી આકાર લેવા માંડી.

મધર ટેરેસાએ ગરીબો, પીડીતો, અનાથો, રક્તપીતીયા કે યુદ્ધગ્રસ્ત વિસ્તારોના નિરાશીતોની જે સેવા કરી તેની દેશ-વિદેશમાંથી ચાહના મળવા માંડી. સેવાભાવી સિસ્ટરોની સંખ્યા તેમજ કાર્યક્ષેત્ર

એટલું વધવા માંડયું કે મધર ટેરેસાએ પાંચ સિસ્ટરોની ‘કાઉન્સિલ ઓફ એડવાઇર્ઝર્સ’ની નિમણૂક કરી.

મધર ટેરેસાને વિદેશમાં પણ સેવા કે મીશનરીના માર્ગદર્શક તરીકે આમંત્રણ મળવા માંડયું. આ વખતે સિસ્ટર અગ્નેશ મધરની જગાએ મીશનરીનો વહિવટ સંભાળતા હતા.

૧૯૬૭માં મધર ટેરેસા જોડે માત્ર ૧૨ સિસ્ટરો જ હતી. પણ આજે દોઢ હજારથી વધુ સિસ્ટર્સને છોડીને મધર ટેરેસા ગયા છે. વિશ્વભરમાંથી બીજી હજાર જેટલી બહેનો કાયમ તેમના દેશ છોડી સેવાની ભેખ ધરી સંન્યાસી બનવા તૈયાર છે પણ મધર ટેરેસા તેમાંથી ભારે કડક પરીક્ષણ અને માનસિક સજ્જતા જોઈને જ તેમની મીશનરીમાં એન્ટ્રી આપતાં હતા. કેટલાક બ્રધર્સ પણ હવે મીશનરી સાથે સંકળાય છે. ૧૯૬૭માં ટેરેસાએ મીશનરી ઓફ બ્રધર્સની સ્થાપના કરી હતી.

દોઢ હજારમાંથી પાંચસોથી વધુ સિસ્ટરો તો યુવાન છે. તેમના શરીર અને મનને પવિત્ર રાખવાની સિનિયર સિસ્ટરોની હોય છે અને પ્રાર્થના જ આ માટેનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે. તેમ આ મીશનરીનો સિદ્ધાંત રખાયો છે. તેમની મીશનરીમાં મધર, સિસ્ટર બનવું બહુ કઠીન તપ જેવું હોય છે. તેમના રૂમોમાં પંખા પણ નથી હોતા એક નાની ઓર્ડીમાં લાકડાની બેચ જેવી પાટ હોય છે તેના પર પાતળું ગાદલું લઈને સુવાનું

તેમજ મિતાહાર, જાતે જ કપડાં, વાસણ, રૂમ ધોવાનો હોય છે. મધરના જીવનને સૌથી વધુ બાઈબલે પ્રભાવિત કર્યું છે. પણ તેમના સેવાકાર્યમાં પ્રિસ્ટી કરતા બીનપ્રિસ્ટીઓનો ભારતમાં વધુ સમાવેશ થાય છે. કેમકે તેમના મતે માનવધર્મથી આગળ કોઈ ધર્મ નથી.

વિકલાંગો માટે તેમણે જે આશ્રમ શરૂ કર્યો છે તેનું નામ નિર્મ હૂરપ રાખ્યું છે.

૧૯૫૭માં તેમની પાસે રક્તપિત્તના પાંચ દર્દીઓ આવ્યા. જેમને ઘરમાંથી જ નહીં હોસ્પિટલમાંથી પણ જાકારો આપવામાં આવ્યો હતો. મધર તેમને ભેટી પડ્યા. પછી તેમણે આવા દર્દીઓની સેવા, માલીશ, સુશ્રૂતોને કાર્યને વિસ્તૃત રૂપ આપ્યું હતું.

આ ઉપરાંત કલકત્તામાં મોટેપાયે લેગ ફાટી નીકળ્યો ત્યારે પણ તેઓ ડેક્ટરોની મનાઈ છતાં સારવાર માટે નીકળી પડ્યાં હતાં. મધર ટેરેસાની ઈચ્છા હતી કે તેઓ જીવતા હોય ત્યારે તેમના જીવન અંગે પુસ્તક લખાય નહીં.

મધર ટેરેસાની મીશનરીની શાખાએ વિશ્વમાં ૮૭ દેશોમાં ફેલાયેલી મીશનરીની બહાર રોજ સેંકડો ભીખારીઓ, અનાથો, અંધો, રક્તપિત્તિયાઓ, વિકલાંગ મંદબુદ્ધિના બાળકો, ભોજન લેતા જોવા મળે છે. શિક્ષણ, તબીબી સારવાર આશ્રય મેળવે છે.

મધર ટેરેસા કહેતા હતા કે ગરીબ હોવું તે ગરીબ વ્યક્તિનું

કલંક નથી. પણ તે ગરીબીમાં પડ્યો રહે તે આપણા માટે કલંક સમાન છે. મધર ટેરેસા કહેતા કે કોઈ વ્યક્ત મારી પાસે યાતના કે દુઃખ લઈને આવે અને પ્રસન્ન થઈને જાય તે જ મારા માટે ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર છે.

૧૯૭૮માં નોબેલ પ્રાઇજ લેતી વખતે તેમણે કહ્યું હતું કે હું આ સત્ત્માન લેવા નહોતી ઈચ્છતી પણ વિશ્વભરને ગરીબી, યાતના, રોગીઓની હાજરીને અહેસાસ થાય તેથી આ એવોઈ સ્વીકારું છું. બાળકોને દત્તક લેવાનો ખ્યાલ ભારતમાં મધર ટેરેસાએ વ્યાપક બનાવ્યો છે. મધર ટેરેસાના નિધનથી પડેલી નજરે ભમતા અને માનવતાની અખંડ જ્યોતિ કાયમ માટે બુઝાઈ ગઈ હોય તેવું લાગે પણ પછી તરત જ સમજાય કે મધર ટેરેસા સેવાનો દિપ પ્રજવલીત કરીને ગયા છે.

૧૮. મધર ટેરેસાની માન્યતા

(૧)

ઈશ્વરની વ્યવસ્થાને હું પામી નથી શકતી

ડાયેનાના મૃત્યુથી મધર ટેરેસાએ ભારે આધાત અનુભવ્યો હતો.

રવિવારે વહેલી પરોઢના ડાયેનાના આકસ્મિક અવસાનની જાણ થતાં મધર ટેરેસાએ ભારે આધાત અનુભવ્યો હતો. તેમણે ત્વરીત એવી પ્રતિક્રિયા વ્યક્ત કરી હતી કે “હું ઈશ્વરની વ્યવસ્થાને પામી નથી શકતી.”

મધર ટેરેસા માનતા હતા કે ડાયેના જેવી પ્રતિભાની મેરીટી ક્ષેત્રે વિશ્વને ખૂબ જરૂર હતી. અગાઉ મધર ટેરેસાએ ડાયેના વિષે એવું કહ્યું હતું કે જિંદગીના પાછળના વર્ષોમાં ડાયના તેમની માતા જેટલું પુષ્ટ ચેરીટી કાર્ય કરી શકશે. કેમકે સંસારનો રંગ પામી જવા ભણી ડાયેનાનું જીવન આગળ ધપી રહ્યું છે.

ડાયેના અંગેના કવરેજ જોઈને તે વધુ વ્યથિત થતા જતા હતા. તેમના જેવા વયોવૃદ્ધને ઈશ્વર જીવાં છે અને ડાયેના જેવી કળીને તે

ઉપાડી લે છે તેવો રંજ તેમની આજુબાજુ રહેનારા જોઈ શકતા હતા.

તેમની અંતિમ વિધિમાં હાજરી આપવા મધર ટેરેસાને આમંત્રણ હતું. પણ તબિયતને કારણે તેઓ ઈચ્છતા હોવા છતાં અસર્મર્થ હતા. ડાયેનાનો આધાત પણ કદાચ તેના મૃત્યુ માટેનું કારણ હોઈ શકે.

જોગાનુઝોગ ડાયેનાની અંતિમવિધિના આગલા દિવસે જ તેમનું નિધન થયું. કદાચ અલોકિક દુનિયામાં તેમની મનગમતી જેવી દુતન ડાયેનાને સાંત્વના આપવા તેઓ વહેલા ન પહોંચી ગયા હોય?

૨

માનવધર્મને વરેલાં, ગરીબગુરબાં, દીનદુઃખિયાં, ત્યાજેલાં-તરછોડાયેલાંનાં માતા બની ભારતમાં રહી માનવજાતની નિરપેક્ષ સેવા કરનાર

મધર ટેરીજા

ભલાઈ દુનિયા કી જો સુબહ-શામ કરતે હો;

ફલક મેં ઉસકો ફરિશ્ટે સલામ કરતે હો.

આવી કેટલીક વ્યક્તિઓ ઉચ્ચ ઉદેશ લઈને જાણે પૃથ્વી પર અવતરે છે, કે જેમની ભલાઈ અને કાર્ય જોઈને આસમાનમાં દેવદૂતોને સલામ કરવાનું મન થાય છે. આવાં એક નારીરતને તા. પ મી સાટેમબરે ધરતી પરથી આસમાન તરફ પ્રયાણ કર્યું. આ હતાં મધર ટેરીજા, જેઓના અવસાનનો કારમો ઘા સમગ્ર વિશ્વને લાગ્યો છે.

દેવીનાં કેટલાંક સ્વરૂપો આપણો ત્યાં સ્તુતિમાં વર્ણિયાં છે,

જેમાં શક્તિ, દયા, ક્ષમા, શાંતિ, તુષ્ટિ, શ્રદ્ધા દ્વારા માતૃસ્વરૂપનો મહિમા ગાયો છે. આ બધાં સ્વરૂપોનો સંગમ એટલે મધર ટેરીજા શાંતિનાં દૂત, કરુણાનાં દેવી, ગરીબોનાં હામી, માતૃહીનોનાં માતા, ત્યજાયેલાંઓનો સહારો, શ્રદ્ધાનો અખૂટ ખજાનો, તૃષ્ણિથી તરબતર, ક્ષમાનાં સાક્ષાત્ દેવી, શક્તિનો ભંડાર એવાં દેવી-સ્વરૂપ મધર ટેરીજા ફૂલની જેમ કરમાઈ ગયાં, પણ માનવતા ભર્યા કાર્યોની મધમધતી સુવાસ મુક્તાં ગયાં જે કદી વિસરાશે નહીં.

આવો, સૌ પ્રથમ આપણે તેમનાં દર્શન કરીએ. Face is the reflection of mind. એ ઉક્તિ પ્રમાણે તેમના ચહેરા પર હૃદયમાં રહેલી કરુણા પ્રગટતી હતી. સમયની રફતારે ચહેરા પર પાઢેલા ચાસ સમી અસંખ્ય કરચલીઓ, કપાળ સુધી આચ્છાદિત બે ભૂરી પદ્ધીવાળી શેત સાડી, અને એ ચહેરામાં કરુણાથી છલકતી પેલી બે આંખો તેમના સમગ્ર વ્યક્તિત્વને છતું કરે છે. કેવી સ્વર્ણ, પારદર્શક, નિષ્પાપી એ આંખો હતી ! આ આંખોમાંથી છલકતા પ્રેમના પ્રવાહે અનાથ અને અપંગ બાળકોને સડક પરથી ઊંચકી લઈ છાતી સરસાં ચાંઘાં. એ આંખો જોતાં જ લાગતું કે, ‘મા તું ઘાર કા સાગર હું.’

તેમનો જન્મ રહ મી ઓગસ્ટ ૧૯૧૦માં ત્યારે અવિભક્ત યુગેસ્લાવિયામાં સ્કોઝેમાં થયો હતો. પિતા કોન્ટ્રાક્ટર હતા. ત્રણ બાળકોમાં સૌથી નાનાં મધર ટેરીજા તેમજું મૂળ નામ એન્ઝિસ હતું.

૧૯૧૭માં સાત વર્ષની ઉંમરે પિતાની છત્રછાયા ગુમાવી. ૧૨ વર્ષની વયે સાધ્વી થવાનો નિર્ણય કર્યો. ગરીબોની સેવા કરવાની લગન આ વયથી તેમને લાગી હતી. ૧૮ વર્ષની વયે આયરલેન્ડમાં લોરેટ સાધ્વીઓના સંઘમાં તેઓ જોડાયાં અને પરિવારનો ત્યાગ કર્યો. આ સમયે તેમણે પોતાનું મૂળ નામ એન્ઝિસ ત્યજ નવું નામ ટેરીજા ધારણ કર્યું. આ નામની પસંદગી તેમણે સોળમી સદીના ફાન્સના સેન્ટ Theresa (થેરેસા) જેઓ પોતાની સારપ, કરુણા, પવિત્રતા તથા અવિચલ હિંમત માટે જાણીતા હતા, તેમના નામ પરથી કરી. જોકે તેમના આ નામની જોડણી તેમણે Teresa રાખી, જેથી કોઈ ગૂંઘવાડો ઊભો ના થાય. ટેજાનો અર્થ થાય છે ‘નાનકદું’ અને આ નામ ટેરીજાએ, નાનકડી ‘મા’ એ, મહાન બની વિશ્વભરમાં વિખ્યાત કર્યું. જીવનમાં તેમણે માતૃત્વ તો પ્રાપ્ત નહોતું કર્યું, પણ અનાથો, વિકલાંગો, પીડિતો, ત્યજાયેલાંઓ અને ગરીબોની સાચી માતા બની માતૃત્વનો સાચો અર્થ સચોટ રીતે સમગ્ર વિશ્વમાં સાકાર કરી બતાવ્યો. ઈ. ૧૯૨૮માં કલકત્તામાં તેઓ આવ્યાં અને ૧૯૨૮માં કલકત્તાની લોરેટ શાળામાં શિક્ષિકા તરીકે જોડાયાં. તેમનો વિષય ભૂગોળ હતો. ત્યાર બાદ સેન્ટ મેરી હાઇસ્ક્યુલમાં રહ્યાં. જ્યાં પ્રથમ તેમણે શિક્ષિકા તરીકે જોડાયાં. તેમનો વિષય ભૂગોળ હતો. ત્યાર બાદ સેન્ટ મેરી હાઇસ્ક્યુલમાં રહ્યાં. જ્યાં પ્રથમ તેમણે શિક્ષિકા તથા ત્યારબાદ આચાર્યા તરીકે

સેવાઓ આપી. આ હાઈસ્કુલની નજીક આવેલી મોતીજીલની ઝૂપડપદ્ધીનાં દર્શ્યો જોઈને તેમના હૈયામાં ઉલ્કાપાત મચી ગયો. ત્યાંની ગરીબાઈ તેમના હૃદયને હુચમચાવી ગઈ અને પેલી શાળાની દીવાલોમાં તેઓનો આત્મા ગુંગળામણ અનુભવવા લાગ્યો. આ દીવાલો તેમનામાટે જાણે જેલની દીવાલો બની જતી લાગી, અને એ દીવાલો તોડી ઝૂપડપદ્ધીમાં જઈ કંઈક કરવા માટેનો મનસૂબો હૈયામાં આકાર લેવા લાગ્યો.

૧૯૪૫ના સપ્ટેમ્બર માસની ૧૦ મી તારીખે ટ્રેનમાં દર્જિલિંગ જતાં તેમને જાણે કે અંતરાત્માનો આદેશ સંભળાયો કે શાળા છોડી હવે ગરીબો તરફ દર્શિ દોડાવવાનો સમય આવી ગયો છે. આ સાદને તેમણે આનંદપૂર્વક વધાવ્યો. જેમ શ્રી અરવિંદને જેલની કોટીમાં અંતરાત્માનો અવાજ સંભળાયેલો તેવું જ મધરને થયું. ૧૭ વર્ષની શાળાની નોકરીને તિલાંજલિ આપી તેમણે નવા પંથે પ્રયાણ આદર્યું. શરૂઆતમાં તો તેમના આ નિર્ધાર માટે રોમન કેથોલિકસંઘ તરફથી વિરોધ થયો પણ બાદમાં પોપ તરફથી મંજૂરીની મહોર વાગી. પછીથી તો આ દ્યાની દેવીએ પોતાના સેવાકાર્યમાં ક્યારેય પાછું વાળીને જોયું નથી. આ ભેખ ધારણ કર્યો ત્યારે તેમની પાસે બે-ગ્રાણ સાડી, પાંચ રૂપિયાની નોટ, પગમાં સ્લીપર અને થોડીક સાધ્વીઓ આટલું જ હતું. પણ જ્યાં મન મક્કમ હોય, પ્રયાસ પવિત્ર હોય, ત્યાં કોઈ

વસ્તુ આડે આવે તેમ નહોતું. તેમને તો ગરીબોની સેવા કરવી હતી અને દીનદુઃખી, દર્દી, નિરાધાર, એકલવાયાં લોકોને પ્રેમ અને સહાનુભૂતિની અનુભૂતિ કરાવવી હતી. હવે સિસ્ટસર ટેરીઝામાંથી તેઓ મધર ટેરીઝા બની ગયાં. પરંતુ આ પરિવર્તન પામતાં તેમણે ઘણાં કષ્ટો વેઠ્યાં. હવે તેઓ શિક્ષિકા મટી સેવિકા બની ગયાં. તેમણે ૧૯૫૦માં પોપની મંજૂરી મેળવીને નિઃસહાય શ્રીપુરુષોની સેવાર્થ “ધ મિશનરીઝ ઓવ્વ ચેરિટી” નામે સંસ્થાની સ્થાપના કરી. જોતજોતામાં આ સંસ્થાની શાખાઓ વેનિઝુઅલાના કારાકાસ, શ્રીલંકાના કોલંબો, ઈટાલીના રોમ, તાન્જાનિયાના ટાબોરા, ઓસ્ટ્રેલિયાના મેલબોર્ન અને જોર્ડનના અમાન સુધી વિસ્તરી.

શરૂઆતમાં કલકત્તાની એક ગંદી વસ્તીમાં તેમની મુખ્ય ઓફિસ હતી જે આજે ‘મેન મિશન બિલ્ડિંગ’ તરીકે ઓળખાય છે. એક વર્ષ તો તેમણે ભારે કષ્ટમાં વિતાવ્યું. ઉકરડામાં ફેંકી દીધેલાં બે-ગ્રાણ બાળકોને પણ લાવ્યાં હતાં. કોઈ દિવસ ચણા-મમરા તો કોઈ વખત માત્ર દૂધ જે મળે તે બાળકોને આપતાં. કેટલાક દિવસો તો ભૂખમાં વિતાવવા પડેલા. આ બાળકો માટે તેઓ ભીખ પણ માંગતાં. કેટલીક અણાંતી વિગતો જે મધરે બહાર કહેવાની ના પડેલી તે આજે છતી થઈ છે. ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૮માં માઈકલ ગોમેજ નામની એક વ્યક્તિનો પરિચય તેમને થયો. જેણે પોતાનાં આલીશાન મકાનનો

એક ઓરડો મધરને રહેવા માટે આપ્યો. આ ગોમેજ આજે હૃયાત છે. મધર પોતાના એ દુઃખદાયક દિવસોની વાત જગજાહેર કરવા માગતાં નહોતાં. પણ જ્યારે મધર મૃત્યુ પાખ્યાં ત્યારે વચનબદ્ધ હોવા છતાં ગોમેજની પુત્રીએ તેમના કેટલાક પ્રસંગો પ્રકટ કર્યા છે.

એક વાર મધરે ધોધમાર વરસાદમાં ગોમેજનું બારણું ખખડાવી બે મહેમાનો માટે ચોખા ઉધાર માગ્યા હતા, કારણ મહેમાનો ત્રાણ ટંકથી ભૂખ્યા હતા. ગોમેજ આવી રીતે અવારનવાર મધરને મદદ કરતા. મધરે પોતાના આત્મકથાનકમાં લખ્યું છે કે, ગોમેજની મદદથી તેઓ ઊંચાઈનાં આટલાં કામ કરી શક્યાં હતાં. તંગીનાં વર્ષોમાં ગોમેજે તેમની પાસેથી ભાડું પણ લીધું નહોતું. મધર ગરીબ દુઃખી માણસોને લઈ આવતાં ત્યારે ગોમેજ મદદગાર થતા. આટઆટલાં કષ્ટો વેઠી તેમણે સેવા આદરી હતી. જે થોડી સાધ્વીઓ તેમની સાથે હતી તેઓને લઈ કલકત્તાના રસ્તા પર દુઃખીઓની ભાળમાં નીકળી પડતાં. સાધ્વીઓને નિર્વાહ માટે ઘણીવાર ભીખ માગવી પડતી. આમ, મધરે કેટલીયે અવગાણના અને અપશબ્દો સહન કર્યા હતાં, પણ મક્કમ નિર્ધરથી તેઓ પોતાનું કાર્ય આગળ વધારતાં જ ગયાં.

૧૮૫૨માં તેમણે કલકત્તામાં કાલીઘાટ પાસે ‘નિર્મલ હૃદયનું’ નિર્મિશ કર્યું. એક બાજુ મા કાલીનું મંદિર, બીજી બાજુ મધર ટેરીજાનું ‘નિર્મલ હૃદય’. ત્યારે ધર્મજનૂની લોકોએ આનો સખત વિરોધ કર્યો,

મકાનની બહાર તોફાનો શરૂ થયાં, મધરના ચહેરા પર કીચડ ફેંકવામાં આવ્યો અને તોફાનો વધતાં પોલીસ આવી પહોંચી. પોલીસ અધિકારીને મધરે અંદર બોલાવી ‘નિર્મલ હૃદય’ માં છેલ્લા શાસ લઈ રહેલા અશક્ત અને નિરાધાર લોકોની હૃદયમાં છેલ્લા શાસ લઈ રહેલા અશક્ત અને નિરાધાર લોકોની સેવા કરતી સાધ્વીઓ બતાવી. તે સમયે મધર પણ એક વ્યક્તિના ચહેરા પરના સરેલા ઘામાંથી જીવાત સાફ કરતાં હતાં. આ દશ્ય જોઈ પોલીસ અધિકારી ગદ્ગાદિત થઈ ગયો અને તેની આંખોમાંથી અશ્વુ વહેવાં લાગ્યાં. તેણે લોકોને બહાર આવી કહ્યું કે, મધર ટેરીજાને પોતે એક શરતે આ મંદિરમાંથી કાઢશે જો એકઠા થયેલાં લોકોની માતાઓ અને બહેનો આ મંદિરમાં આવી અશક્ત અને નિરાધાર લોકોની આવી રીતે સેવા કરે. આ સાંભળી લોકોને સમજાયું તો ખરું પણ એક બીજા બનાવની લોકો પર ધેરી અસર થઈ.

એક વાર કોલેરાથી પીડાતા કાલીમંદિરના પુજારીને સડક પરથી ઉડાવી મધર પોતાના આ કેન્દ્રમાં લઈ ગયા અને તેની સેવા કરી, જોકે પુજારી મૃત્યુ પાખ્યો પણ મધરે મૃત્યુની ગરિમા સાચવી. તેમણે તેના મૃતદેહને હિંદુવિધિ પ્રમાણે અંત્યેષ્ટિ કરવા પાછો સોંઘ્યો. લોકોની આંખો ખૂલી ગઈ અને ત્યાર બાદ પેલાં તોફાનો બંધ થઈ ગયાં. આમ, ‘નિર્મલ હૃદય’ રક્તપિતા, કુષ્ઠરોગ, ક્ષય આદિથી પીડિતોનું

શુશ્રૂષાભવન અને આશ્રયસ્થાન બન્યું.

તેમણે સ્કૂલ ખોલવા વિચાર કર્યો. એક દિવસ રસ્તાની ધૂળ પર લાકડીથી બંગાળી મૂળાક્ષરો તેમણે લખવા માંગ્યા ત્યારે લોકોને કેવી લાગણી થઈ? તેમની સારપ અને સેવાની ધગશ લોકોને સ્પર્શ ગઈ અને તેમને એક ખુરશી, એક પાટિયું અને સ્વેચ્છાથી ભણાવવા ઈચ્છતી વ્યક્તિઓ મળી ગઈ. છેવટે ભુનિસિપાલિટીની મદદથી શાળા અસ્તિત્વમાં આવી. આજે ૧૨૦ દેશોમાં ૧૬૮ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, ૩૭૫ ગૃહો અને કેટલાંયે દવાખાનાંઓ છે. હિંદુસ્તાનને તેમણે પોતાની સેવાભૂમિ બનાવી હતી.

૧૯૪૮માં તેઓ ભારતનાં નાગરિક બન્યાં હતાં. તેઓ કહેતાં કે ભારત મારો દેશ છે અને હું ભારતની દું. અલબેનિયા જેવા દેશના એક નાનકડા ગામમાં જન્મેલ એન્ઝિસ પોતાનાં અમૂલ્ય ૬૮ વર્ષો ભારતને આપી માનવધર્મ સૌથી શિરમોર ધર્મ છે તે પુરવાર કરી બતાવ્યું અને એટલે જ એ વંદનીય બની ગયાં.

સવારે વહેલાં ઊઠી, પ્રભુપ્રાર્થના કરી, સહુ સાથે જલપાન કરી તેઓ દીનદુઃખ્યાને બ્રેડ, દૂધ, ચા વગેરે આપતાં અને ત્યાંથી કાલીઘાટના પેલા આશ્રમમાં પહોંચી જઈ અસાધ્ય રોગથી પીડાતા મરણોનુભ જનોની મુલાકાત લેતાં. એમની સ્નેહમયી હુંફની છત્રછાયામાં કેટલાય રોગીઓએ તેમના ખોળામાં છેલ્લા શ્વાસ લીધા

હતા. આવા દર્દીઓને જાતે નવડાવી, સાફ કરી તેમની અંતિમ કિયા કરતાં. જુદા જુદા દેશોમાં તેમની સ્કૂલોમાં ૩૦૦૦ જેટલી સાધીઓ, ૪૦૦ જેટલા સેવકો આવી અવિરત સેવામાં જોડાયેલાં છે. કલકત્તામાં રક્તપિતના કેટલાય દર્દીઓ સારવાર લે છે, ‘શિશુભવન’માં અનાથ બાળકો ઉછરી રહ્યાં છે, ‘પ્રેમદાન’માં કેટલાંય વૃદ્ધો રહે છે. ‘શાંતિદાન’માં ડુર્જના બંધાળીઓની સારવાર થાય છે અને આ બધાં સેવાકાર્યો માટે દેશપરદેશથી કરોડો રૂપિયાનું દાન મળે છે. અત્યાર સુધી ૧૫૦ કરોડનું ભંડોળ મળી ચૂક્યું છે. રસ્તામાં ભટકતા અર્ધનગન અને ભૂખ્યાં બાળકોને લાવવાં, તેમને નવડાવવાં, જમાડવાં અને ભણાવવાં, રક્તપિત્તિયાંની સેવા કરવી, આ સહેલી વાત નથી. એક વખત તેઓએ રસ્તા પર ખૂણામાં પડેલી, કોઈએ ફેંકી દીધેલી એક મૂર્છિત સ્ત્રીને જોઈ, જેનો અડધો ચહેરો ઉંદરે કરડી ખાધેલો હતો. સિસ્ટરની મદદથી મધર તેને ઊંચકી હોસ્પિટલમાં લઈ ગયાં. તે સ્ત્રીને ડોક્ટરે દાખલ કરવાની પરવાનગી ના આપી. પણ મધર તો એ ર્ધી સહેલી સ્ત્રીને લઈને હોસ્પિટલના દરવાજે બેસી જ રહ્યા. અંતે થોડા કલાકમાં તે સ્ત્રી મૃત્યુ પામી. આવા બનાવોથી પ્રેરાયેલા મધરે ‘નિર્મલ હદ્ય’ની સ્થાપના કરી હતી. મૃત્યુનો મહિમા કરી ગરિમા વધારી, તેમણે તેને મંગલમય બનાવવું એવો મનસૂબો કર્યો હતો. આ સેવાકાર્યમાં તેમણે કોઈ ધર્મને અગ્રિમતા નહોતી આપી. સર્વધર્મ

સમભાવથી સેવા કરી હતી. દ્યામયને તેમણે જાણે વિનવ્યા હતા કે આ મરણોનુભ - માનવો માટે 'મંગલ મંદિર ખોલો.'

ભારત સિવાય અન્ય દેશોમાં જ્યારે જ્યારે જરૂર પડી ત્યારે તેમણે મદદ અને સેવા કરી હતી. ૧૯૮૫માં ઈથોપિયામાં ભીષણ દુષ્કાળ પડ્યો અને અનેક લોકો મરવા લાગ્યાં. 'લાઈફ' નામના મેગેજીને તરસથી તરફડતા લોકો રાણમાં ભટકી રહેલાં ઊંટનો પેશાબ ખોબો ભરીને પીતાં હતાં. એવી તસ્વીર પ્રગટ કરી. મધરનો આત્મા દ્વારી ઉઠ્યો. અમેરિકામાં તે સમયે રેગન પ્રેસિડેન્ટ હતા. તેમની કેબિનેટે દુષ્કાળગ્રસ્ત ઈથોપિયાને મદદ કરવાનો ઈન્કાર કર્યો. તે સમયે મધર ટેરીજા અમેરિકામાં હતાં. જાઈટ હાઉસમાં તેમની મુલાકાત પ્રેસિડેન્ટ રેગન સાથે થઈ. જેમાં પ્રેસિડેન્ટ તથા મધર સંયુક્ત રીતે પત્રકાર પરિષદને સંબોધે તેવું આયોજન થયું. મધરે ભૂખમરાથી પીડાતાં અને મૃત્યુને બેટાં લોકોને મદદ કરવા વિનંતી કરી. તે સમયે રેગન ચૂપ રહ્યા, પણ આ પ્રેસ કોન્ફરન્સના ૨૪ કલાકમાં જ ૧૩૦ વિમાનો લાખો ટન અનાજ લઈ ઈથોપિયા ઊપરી ગયાં. સત્તાના પ્રમુખને તેમની ફરજ પ્રત્યે દર્દભરી વિનંતીથી આ સત્કાર્ય કરવા તેમણે તૈયાર કર્યા. પોતાની આવડતથી લોકોને શરમમાં નાખીને, સમાજ માટે તેઓ કામ કરાવતાં. થોડાં વર્ષો પહેલાં કલકત્તામાં બિસ્કિટની એક જાણીતી ફેક્ટરીના મેનેજરે તેમને બોલાવ્યાં અને પોતાની એ

મુલાકાતમાં આવડતથી એમણે અનાથો માટે બિસ્કિટના ૪૦ ડબા મેળવ્યા હતા. તેમની અંતિમ ઈચ્છા ચીનમાં દુઃખિયાંઓની સેવા કરી સેવાશ્રમ ખોલવાની હતી, પણ તે ફળીભૂત થાય તે પહેલાં તેઓ પરલોકે સીધાવ્યાં : ૧૯૬૮માં બી.બી.સી. પર તેમનો ઈન્ટર્વ્યૂ લીધો અને એ જોનારાં એટલાં તો પ્રભાવિત થયાં કે દાનની કોઈ પણ જાતની અપીલ વગર એ કાર્યક્રમના ૧૯૦૦૦ ડોલર મળ્યા હતા.

ગુજરાતને પણ તેમની સેવાનો લાભ મળ્યો છે. ઓફવમાં તેમણે મૃત્યુને આરે ઉભેલાં અને તરછોડાયેલાંઓ માટે ભવન નિર્માણ કર્યું છે. અનાથ બાળકો માટે અમદાવાદ, રાજકોટ, સુરત, મોરબી, વડોદરા જેવાં સ્થળોએ અનાથાલયો ખોલ્યાં છે. સુરતમાં કુષ્ઠરોગથી પીડિતો માટે કેન્દ્ર ખોલ્યું છે. તેઓ એવું માનતા હતાં કે એચ.આઈ.વી. થી પીડાતાં લોકોને સમાજમાં સરખો દરજાનો મળવો જોઈએ. કારણ કે તેમને વંચિત રાખવાથી તો તેઓ માનસિક રીતે પણ વધારે હેરાનગતિ અને હતાશા અનુભવે છે. છેલ્દે તેઓ અમદાવાદમાં આવ્યાં હતાં. ત્યારે તેમના શબ્દો હતા કે, લોકોને ફક્ત પર હોય છે જ્યારે મારે તો વિશ્વમાં પણ ઘર છે. આ સુકલકડી કાયા ધરાવતી નારીનું બળ હતું સહુ પ્રત્યેનો પ્રેમ અને આમ Love begets love (પ્રેમથી પ્રેમ મળે) એ ન્યાયે તેઓ વિશ્વનો પ્રેમ સંપાદન કરી વિદ્યાય થયાં. મુંબઈના આર્ય બિશપે તો તેમને અંજલિ આપતાં કહ્યું કે, મોખો અને માન

ધરતી પર તો તેમને મળ્યાં છે પણ સ્વર્ગમાંય તેઓ માતા જ બની રહેશે.

અમનું જીવનચરિત્ર લખનાર નવીન ચાવલાએ તેમને પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો કે, સમાજનાં શંકાસ્પદ પાત્રો પાસેથી તેઓ પૈસા સ્વીકારે છે તે યોગ્ય ગાણાય? અને ટૂંકી ટચ જવાબ મળ્યો કે, તેમણે કોઈની પાસે પૈસાની માગણી કરી નથી, તેઓ પગાર લેતાં નથી, સરકારી ગ્રાંટ પણ લેતાં નથી, ચર્ચની મદદ લેતાં નથી, છતાં દરેકને આપવા માટેનો હક્ક છે, કોણ કેવું છે તેનો ન્યાય કરવાનો તેમને અધિકારી નથી, તે અધિકાર ફક્ત ઈશ્વરનો છે. તેમની પર હિંદુઓને પ્રિસ્તી બનાવવાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો ત્યારે તેમનો જવાબ કેટલો સરળ અને સરસ હતો કે, તેઓ સહુને પોતપોતાના ધર્મમાં રહીને સારા હિંદુ, સારા મુસ્લિમ, સારા બૌધ્ધ સારા પ્રિસ્તી બનાવવા પ્રયત્ન કરે છે. એટલે કે ધર્મના ભેદભાવ વગર સારા ઈન્સાન બનાવવા પ્રયત્ન કરે છે.

આવાં સેવારત નારીને કેટકેટલા એવોઈજથી નવાજવામાં આવ્યાં છે! તેમણે ક્યારેય એવોઈજની અપેક્ષા રાખી નહોતી, પરંતુ તેમનું સેવાકાર્ય એવોઈજ જીતી જતું હતું. ૧૯૬૨માં તેમને પંચશ્રી અને મેગસે એમ બે એવોઈજ મળ્યા. આ નાશાનો ઉપયોગ તેમણે આગ્રામાં કુષ્ઠરોગીનું ગૃહનિર્મિશ્ન કરવામાં કર્યો. ૧૯૬૪માં પોપ પોલ

ઇંગ્લ્યાન્ડ ભારતની મુલાકાતે આવ્યા. તેમણે મધરને લિંકન કાર બેટમાં આપી, જેની મધરે હરાજ કરી ૪૬,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા મેળવ્યા અને તે પૈસામાંથી કુષ્ઠરોગીઓ માટે સંસ્થાન ખોત્યું. ૧૯૭૧ ના જાન્યુઆરીમાં પોપ જહોન ૧૩મા નું શાંતિનું ઈનામ મેળવવા તે સદ્ભાગી બન્યાં. વળી ૧૯૭૧ ના સપ્ટેમ્બરમાં ગૂડ સેમેરિટનનો એવોઈ મળ્યો. અને એ જ વર્ષે ઓક્ટોબરમાં જોસફ કેનડી ફાઉન્ડેશનનો એવોઈ પણ તેમને જ મળ્યો. આમ, એક જ વર્ષમાં ત્રણ ત્રણ એવોઈજ મેળવનાર મધર ટેરીઝા હતાં. ૧૯૭૨માં ટેમ્પલટન એવોઈથી તેમને સન્માન્યાં. ૧૯૭૮માં શાંતિ માટેનું નોબેલ પારિતોષિક પણ તેઓને મળ્યું. આ પુરસ્કારના માનમાં રાખવામાં આવેલો ભોજન સમારંભ તેમણે રદ કરાવી એ ખર્ચના ૩૦૦૦ ડોલર તેમણે અનાથોની સેવા માટે વાપરવાની જાહેરાત કરી. આ પુરસ્કારરૂપે ૮૦,૦૦૦ પાઉન્ડ તેમને મળ્યા. આ પુરસ્કાર મેળવતાં બી.બી.સી.ના એક પ્રશ્નના ઉત્તરમાં તેઓએ કહ્યું હતું કે, આ માટે તે યોગ્ય નથી. કેટલી નભ્રતા આ નારીમાં હતી તે સમજાય છે. ૧૯૮૦માં ‘ભારતરત્ન’નો શ્રેષ્ઠ જિતાબ ભારત સરકાર તરફથી પ્રાપ્ત થયો. ૧૯૮૮માં રાજીવ ગાંધી સદ્ભાવના એવોઈ પણ તેમને જ પ્રાપ્ત થયો. આટલા બધા એવોઈજ મેળવનાર મધર ક્યારેય ગર્વિજ બન્યાં નહોતાં. તેઓ તો સદાય નભ્રતા અને નિરાભિમાની રહ્યાં હતાં.

નરસિંહ મહેતાનાં વૈષ્ણવજનનાં ઘણાં બધાં લક્ષણો આ પ્રિસ્તી સાધ્વીમાં સમાયેલાં હતાં. તેઓ માનતાં કે તીવ્ર પ્રેમ કશું માગતો નથી પણ આપે છે. તેમના મતે કાંઈ પણ બોલતાં પહેલાં અંતરાત્મામાં રહેલા ઈશ્વરનો સાદ સાંભળવો જોઈએ. જો ખરેખર આપણે પ્રેમ કરવા ચાહતાં હોઈએ તો ક્ષમા કરતાં પણ શીખવું જોઈએ. તેમનું મંત્ર હતું કે, સમગ્ર વિશ્વ માત્ર રોટી માટે જ ભૂખ્યું નથી, પણ પરસ્પર પ્રેમનું ભૂખ્યું છે. નમ્રતા, ક્ષમા, સેવા, સ્નેહ, સદ્ગ્રાવ - આ તેમના જીવનમંત્રો હતા. દીનદુઃખિયા, નિરાધાર, રક્તપિત્તિયાં લાચાર, તરછોડાયેલાં, આબાલવૃદ્ધ અનાથ એ બધાંનો આશરો એટલે મધર ટેરીઝા.

૧૯૮૭માં તેમને હદ્યની તકલીફ થતાં પેસમેકર મૂકું પડ્યું. પણ આ ખીની ગતિ એટલી તીવ્ર હતી કે ૧૯૮૮માં આર્મનિયામાં ધરતીકંપ થતાં ત્યાં પહોંચી ગયાં. રોમમાં પડી જતાં છાતીની ત્રણ પાંસળીઓ તૂટી ગયેલી.

૧૯૮૧માં ટેક્સાસમાં તેમને ઓપન હાર્ટ સર્જરી કરવામાં આવી. ૧૯૮૫માં બલૂન એન્જિઓગ્રાફીનું ઓપરેશન કલકત્તામાં બીરલા સેન્ટરમાં કરવામાં આવ્યું. આમ, આ કોમળ હદ્યનાં નારીને હદ્યની જ બીમારી થઈ. છતાં છેલ્લા શાસ સુધી અવિરત નિઃસ્વાર્થપૂર્ણ સેવા તેમણે કરી. ધૈર્ય, પ્રબળ ઈચ્છાશક્તિ અને દીનદુઃખિયાંઓની

સેવા કરવાની અદ્ય આકંક્ષાથી તેઓ મૃત્યુના દ્વારેથી અનેકવાર પાછાં ફર્યો. છેવટે આ સત્યમ્ય શિવમ્ય સુંદરમ્યની મૂર્તિ સમાં મધરને મૃત્યુએ પોતાના અંકમાં લઈ લીધાં.

તેમના વિષે ઘણા વાદવિવાદ થયાં છે અને થાય છે. પરંતુ આપણે એ વાદવિવાદથી પર રહી જેમ અર્જુને પક્ષીની એક આંખ પર નજર સ્થિર કરી હતી તેમ મધરે આપણા દેશમાં આવી જે સેવાકાર્ય કર્યાછે તે તરફ જ દાણિ દોડાવવી જોઈએ. આપણે સહુ ગુણ-અવગુણ એ સારા-નરસાના મિશ્રણથી યુક્ત છીએ, કારણ આપણે માનવી છીએ. માટે અન્યનાં છિદ્રો જોતાં પહેલાં આપણી જાતને તપાસીએ કે મધરની જેમ ૮૭ વર્ષે, આટઆટલો ઓપરેશન થયાં પછી, શરીરની તાકાત ઘટી ગયા છતાં, બેવડી વળી ગયેલી કાયા સાથે તેમણે માનવીની જે સેવા કરી છે તે આપણે કરી શકીયે તેમ છીએ.

મૃત્યુની આગાહી થઈ હોય તેમ ૧૯૮૭ના માર્ચ મહિનામાં તેમણે મિશનરીઝ ઓવ્યુ ચેરિટીનો ચાર્જ ૬૪ વર્ષિય સાધ્વી નિર્મલાને સોંઘ્યો. અને ૧૯૮૭ના સપ્ટેમ્બર માસની પાંચમી તારીખે તેમનું રાત્રે ૮-૩૦ કલાકે અવસાન થયું. તે રાત્રે તેમણે હળવું ભોજન લીધું. પ્રભુપ્રાર્થના કરી, થોડીક સાધ્વીઓ સાથે વાતો કરી અને પાણીનો ખાલો હોઠે અડાડ્યો ત્યાં તો હાથમાંથી તે સરકી ગયો અને તેઓ ચિરનિંદ્રામાં પોઢી ગયાં. છાતી પર હાથ મૂકી તેઓ છેલ્લે બોલ્યાં હતાં

કે, તેમનાથી શાસ લેવાતો નથી. તેમના અવસાનના સમાચારથી સારું વિશ્વ સ્તબ્ધ થઈ ગયું. જાણે કે એક સોપો પડી ગયો. ‘જાનાર તો જતાં રહ્યાં સદ્ગુણ અના સાંભરે’

અમના માનમાં ભારત સરકારે રાષ્ટ્રિય શોક જાહેર કર્યો.

રાષ્ટ્રધંજ અડધી કાઠીએ ફરક્યો, ત્રિરંગામાં લપેટાયેલા તેમના મૂત્રદેહનાં દર્શન લાખો લોકોએ ટી.વી. પર અને પ્રત્યક્ષ કર્યા. ૭૦ જેટલા દેશોએ શ્રદ્ધાંજલી અર્પી. કલકત્તા શહેર જાણે નમાયું બની ગયું! પેલાં ગરીબો, અનાથો, દર્દીઓ, તરછોડાયેલાં વૃદ્ધો આ બધાંની સાચી માતા ધરતીના ખોળેથી સ્વર્ગના દ્વારે પહોંચી ગઈ. તેઓ સંદેશો મૂકતાં ગયાં છે કે,

પ્રાર્થનાથી આસ્થા, આસ્થાથી પ્રેમ, પ્રેમથી સેવા અને સેવાથી શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે. માનવસેવા એ પ્રભુસેવા છે તે તેમની જીવનમંત્ર આપણે અપનાવવો રહ્યો. વિશ્વવિભૂતિ પ્રેમ, કરુણા, શાંતિ દ્વારા અને સેવાની હેઠેવી, તમારાં જેવી જનનીની જોડ ફરી વિશ્વને મળશે ખરી?

અમની મિલકતમાં શું સાંપડ્યું? ત્રણ સાડી, એક ડોલ એક બાઈબલ અને પ્રભુનાં સ્મરણ કરવાની માણા. તેમની મિલકત તો દીનદુઃખીયાં હતાં, જેમની સેવા અહર્નિશ તેમણે કરી હતી.

૧૬. વિદાય

(૧)

**મધર ટેરેસાનું કલકત્તામાં હૃદયરોગના હુમલાથી
૮૭ વર્ષે અવસાન**

નોબલ પારિતોષિક અને મિશનરી સેવાભાવી પ્રવૃત્તિ દ્વારા વિશ્વ વિઘ્નાત બનેલા મધર ટેરેસાનું મોડી રાત્રે કલકત્તામાં ૮૭ વર્ષની ઉંમરે હૃદયરોગના હુમલાના કારણે અવસાન થયું હતું. એક તરફ વિશ્વભરમાં પ્રિન્સેસ ડાયનાના આકસ્મિક અવસાનનાં આધાત હજુ પણ શર્માં નથી ત્યારે વિશ્વ એક બીજી પ્રતિભા સંપન્ન વ્યક્તિ માત્ર એક અઠવાડિયાના ગાળામાં ગુમાવી છે. અતે ઉલ્લેખનીય છે કે હજુ બે દિવસ પહેલાં જ મધર ટેરેસાએ ડાયનાની અવસાન નિમિત્તેનો શોકસંદેશો પાઠ્યો હતો. ડાયનાના અવસાન માટે લંડનમાં વેસ્ટમિનિસ્ટર એએ ખાતે તેમને આમંત્રણ પણ અપાયું હતું. પણ મધર ટેરેસાએ પોતાની નાદુરસ્ત તબિયતના કારણે હાજરી આપી શકવા માટે લાચારી દર્શાવી હતી.

યુગોસ્લાવિયામાં ૧૯૯૦માં મધર ટેરેસાનો જન્મ થયો હતો. ત્યારબાદ તેના વિશ્વભરમાં સેવા, સુશુષ્ણાના પ્રતિક બની ગયા હતા અને કરોડો લોકો માટે ખરા અર્થમાં માતા કે દેવી જેવું સ્થાન ધરાવતા

હતા અને કોઈપણ ધર્મથી પર રહી માનવ માત્ર માટે તેમના ચેરિટી મિશનોના દ્વાર ખુલ્લા રહ્યા હતા. છેલ્લા બે વર્ષને બાદ કરતા ૮૫ વર્ષની ઉભર સુધી મધર ટેરેસા ખૂબ જ પ્રવૃત્ત અને સેવામાં સર્પિત રહ્યા હતા, તેમની પ્રવૃત્તિની મદદથી વિશ્વમાં બાળકો, દુષ્કાળગ્રસ્ત લકો, રક્તપિતના દર્દીઓ તેમજ ભૂખમરાથી પિડિત લોકો અને અનાથો માટે તેમણે અદ્વિતીય કાર્ય કર્યું છે. ભારત દેશમાં રહી તેમણે ગરીબોને સતત એવી વિચારસરણી આપી કે ગરીબ દેશમાં રહેવું તેના કરતાં વિપરીત પરિસ્થિતિઓમાંથી આપણી જાતને બહાર ન કાઢવી તે વધુ કલંકરૂપ છે.

મધર ટેરેસાએ આશ્ર્યજનક રીતે વસ્તી વિસ્કોટવાળા ભારત દેશમાં ગર્ભપાતની વિરુદ્ધ ઝુંબેશ ચલાવી મિશ્ર પ્રત્યાઘાતો મેળવ્યા હતા.

માત્ર ભારતમાં જ નહિ તમામ દેશોમાં પ્રત્યેક બાળકને જન્મી વિકાસ પામવાનો પુરો અધિકાર છે તેનો પ્રચાર કર્યો હતો. પ્રિન્સેસ ડાયેના પર મધર ટેરેસાનો ભારે પ્રભાવ હતો.

આ ઉપરાંત યુનાઇટેડ નેશન્સના યુનિસેફ જેવા સંગઠનો પણ મધરટેરેસાના માર્ગદર્શન પ્રમાણે તેમના કાર્યક્રમો ઘડતા હતા.

(૨)

પ્રેમની જ્યોત પ્રગટાવનાર મધર ઈતિહાસમાં સરી પડ્યાં

પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન જીવંત સાધ્વી તરીકે વિશ્વ વિખ્યાત બનેલા મધર ટેરેસાને આજે વિશ્વભરના નેતાઓની હાજરીમાં પુરા રાજકીય સન્માન સાથે અંતિમ વિદાય આપવામાં આવી હતી. તે સાથે ‘પ્રેમની જ્યોત પ્રગટાવનાર’ આ લાધી ઈતિહાસમાં સરી પડ્યાં હતાં. મિશનરીઝ ઓફ ચેરિટીનાં સુપીરીયર જનરલ તરીકે તેમનાં અનુયાયી બનેલાં સિસ્ટર નિર્મલાએ ગરીબમાં ગરીબ માણસની સેવા કરવાના મધરના અધૂરા રહેલા કામને આગળ ધપાવવાની પોતાની પ્રતિબદ્ધતાનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો.

૧૯૪૮માં મહાત્મા ગાંધી પણી સંપૂર્ણ લશકરી સન્માન સાથે રાષ્ટ્રીય અંતિમક્રિયાનું માન અપાયું હોય તેવાં મૂળ આલબેનિયામાં

જન્મેલાં મધર માત્ર બીજા વ્યક્તિ છે.

લશ્કરે બપોરે ૨.૩૦ કલાકે મધરના મૃતદેહને ભિશનરીઝ ઓફ ચેરીટીને સૌંઘ્યા પછી મધર હાઉસ ખાતે દફુનવિધિ કરવામાં આવી હતી. આ સ્થળે તેઓ છેલ્લા ૪૪ વર્ષથી રહેતાં હતાં.

૧૪ મી ગોરખા બટાલિયન દ્વારા ૧૪ રાઈફલમાંથી ત્રણ-ત્રણ વખત ફાયરિંગ કરી સલામી આપવામાં આવી હતી, જ્યારે રસ્તાની બંને બાજુ તેનાત જવાનોએ તેમના શાખો ઉલટાવી દીધા હતા અને મસ્તક ઝુકાવી દીધું હતું.

ત્રિરંગામાં લપેટાયેલા મધરના મૃતદેહને અગાઉ રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધી અને જવાહરલાલ નહેરુની અંતિમકિયામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી બે પૈડાની તોપગાડી પરથી ઉઠાવ્યો હતો અને મધર હાઉસમાં દફુનનો સ્થળે લઈ ગયા હતા. આખા કલકતા મહાનગરમાં અભૂતપૂર્વ શાંતિ પ્રવર્તતી હતી અને હજારો શોકાતુર લોકોએ મધરની યાદ જીવંત રાખવાના શપથ લીધા હતા. તેમના પડેશીઓએ મૂકેલા એક બેનરમાં લખ્યું હતું “તમે ગયાં પરંતુ ભૂલાયાં નથી, મધર અમે તમને ચાહીએ છીએ.” મધર હાઉસની બહાર તેમના આખરી દફુન માટે એકઠા થયેલા લોકોએ અવરોધો તોડી અંદર પ્રવેશવાનો પ્રયાસ કરતા પોલીસે હળવો લાઠીચાર્જ કર્યો હતો.

૧૮મી સદીની સેંટ થોમસ ચર્ચ ખાતે બેલ વાગ્યા પછી સવારે

૮.૪૫ વાગ્યે મધરની અંતિમયાત્રા શરૂ થઈ હતી. કોફીનની આગળ ત્રણ છોકરા કોસ અને પ્રજજવલિત મીણબત્તી સાથે ચાલતા હતા. અંતિમયાત્રાની આગેવાની બંગાળ વિસ્તારના જ્ઞાઓસી મેજર જન. જિતેન્દ્રસિંહે લીધી હતી.

ઓછામાં ઓછા ૫૦૦ જવાનો તથા ૧૮ અધિકારીઓ અંતિમયાત્રા માટે તેનાત હતા. રાજ્યૂત રેજિમેન્ટની કંપનીઓ યાત્રાની સાથે રહી હતી તેમજ ૧૨ કિલોમીટરના સમગ્ર માર્ગ ઉપર ગોઠવાયા હતા.

નેતાજી દિનોર સ્ટેડિયમ ના માર્ગે જતા રસ્તામાં કાફલો થોડા થોડા સમય માટે રોકાતો હતો જેથી લોકો પુષ્પાંજલિ આપી શકે. સ્ટેડિયમ ખાતે સવારે ૧૦ વાગ્યે અંતિમકિયાનો પ્રારંભ પોપના પ્રતિનિધિ કાર્ડિનલ એ. સોડાનોએ કરેલી પ્રાર્થના સાથે થયો હતો.

મધર ટેરેસાના રાજકીય સંમાન સાથે અંતિમ સંસ્કાર કરવાનો નિર્ણય

સરકારે સામાન્ય શિરોસ્ત્રાને પડતો મુક્કો હતો અને ગઈ રોત્રો પ્રાણુને ખારાં થઈ ગયેલા સેવામૂર્તિ મધર ટેરેસાના સંપૂર્ણ લક્ષ્યરીસન્માન સાથે અંતિમ સંસ્કાર કરવાનો આજે નિર્ણય કર્યો હતો. સંદગત પ્રતિ સંમાન દર્શાવી સરકારે આજે એક દિવસના રાષ્ટ્રીય શોકની જીહેરાત ક્રીજદીની હતી. તમામ સરકારી કચેરીઓ પર રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષાની કાઢાના ઘોસ્થી હતો.

શિક્ષક દિને જાળવિદ્યા

ગરીબોના કલ્યાણાં ધ્યેયને આત્મસાત કરવાની શરૂઆત પહેલાં ૧૭ વર્ષ સુધીશાળાના શિક્ષકાર્યાલાં મધર ટેરેસાને શિક્ષક દિને જ વિદ્યાલીધી એ પ્રાણી જીતું જ છે. ૧૮૩૧માં લોરેટો કોન્વેન્ટિના સેટમેરી સ્કૂલમાં સીસરતરીકે જોગેલા ઈતિહાસ, ભૂગોળ અને ધાર્મિક વિષયનું શિક્ષણ આપતાં, પાછળથી તેઓ આ જ શાળાના પ્રિન્સિપાલ થયા હતાં, મિશનરીઝ એક દેરીની અંક સાધી બહેન જ્ઞાનું હતું કે, વિદ્યાર્થીઓ માટે ખૂબ કડક હતાં.

મમતાભર્યા મધરની 'વિરાસત'

ફલકનામાં ઘાનિગ્રામ દોપરોડન

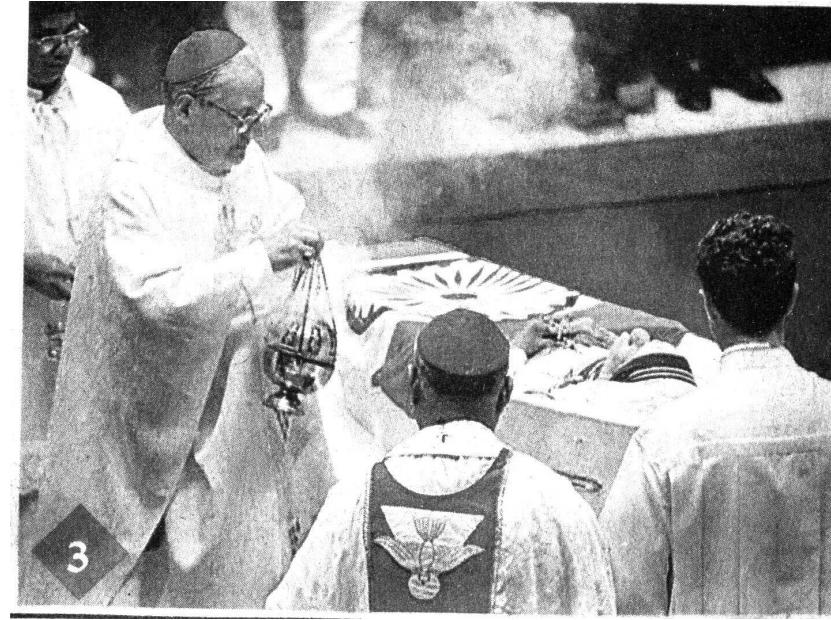
હેરિટેજ બિલિંગ જીહેર કરવા સંકિય રીતે વિચારી રહ્યું છે. મધર શી પ્રશાંત ચેટરજીએ જ્ઞાનું હતું કે મધર આ મહાન ગરીબીની ભૂમિમાં કાયમન માટે એક કાકાર થઈ જાય તે મહાન ગૌરવની વાત છે. મધરે જ સ્થાપેલા મિશનરીઝ એક દેરીને મધર હાઈસના પ્રાણગ્રામાં જ તેમના અંતિમ સંસ્કાર કરવાને કરેલી વિનિતી સાથે દોપરિશન સંમત થયું છે. કાયદુર શિલ્પની 'વિશ્વમા' શ્રેષ્ઠી

શિલ્પી દીપાંકર હતે મધર ટેરેસાના નિઃસ્વાધીજીના કથાવાર્તા 'વિશ્વમાતા' નામકદસ કાઇરાજલાસના શિલ્પોની શ્રેષ્ઠી દ્વારા તૈયાર કરવાનો મનસું ધર્યો હતો. ઈન્દ્રિયની કાંલે જોક કલા અને હસ્તકલાના આ વ્યાખ્યાતા શિલ્પી 'શી હતે' મધરના અવસાન અંગે શોકાય્યકત કરતાં જ્ઞાનું હતું કે, તેમના નિધિને પરિસ્થિતિને પરદીનાં ભાંચું. હવે તો મારે તેમના 'મુત્નુ' વિરો પ્રાણી કંઈક શિલ્પકાર્ય કર્યું પડ્યે!

રાષ્ટ્રીય પતિની શુભ ચેષ્ટા: પાર્ટી રાષ્ટ્રીયતિની પતિની અંક સાધી બહેન તેઓ પરિસ્થિતિને પરદીનાં ભાંચું. પાર્ટીની દ્વારા પ્રાણી કંઈક શિલ્પકાર્ય કર્યું પડ્યે!

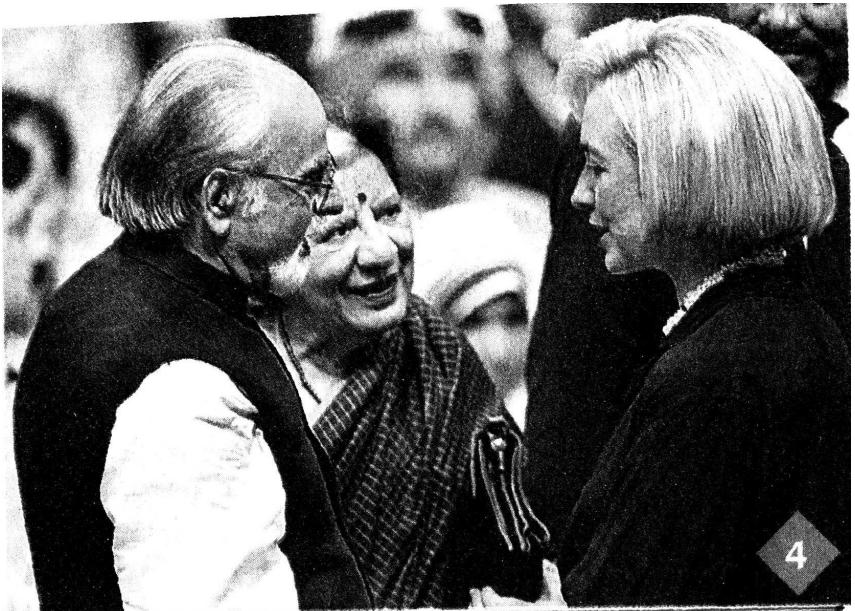
રાષ્ટ્રીયતિની પતિની અંક સાધી બહેન

દિવંગત મધર ટેરેસા પ્રાણે માનની કાળજીથી

૩

મધર માટે પ્રાર્થના કરતા વેટિકન સીટીના વિદેશ સચિવ કાર્ડિનલ એજેલો સોડેનો

4

પ્રધાનમંત્રી ઈન્ડ્રકુમાર ગુજરાલ, તેમની ધર્મપત્ની શીલા ગુજરાલ
અમેરિકા કી પ્રથમ મહિલા હિલેરી કિલન્ટનની સા�ે સ્ટેડિયમમાં.

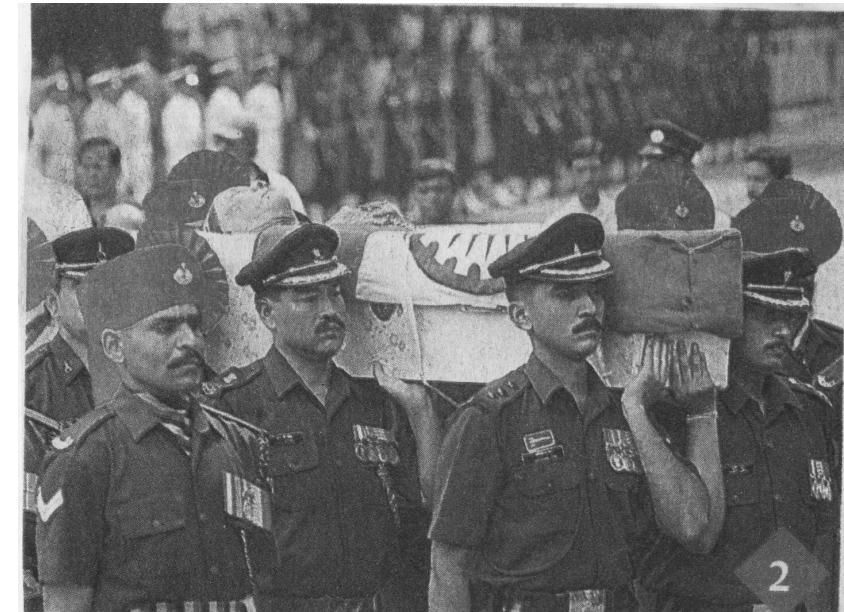

5

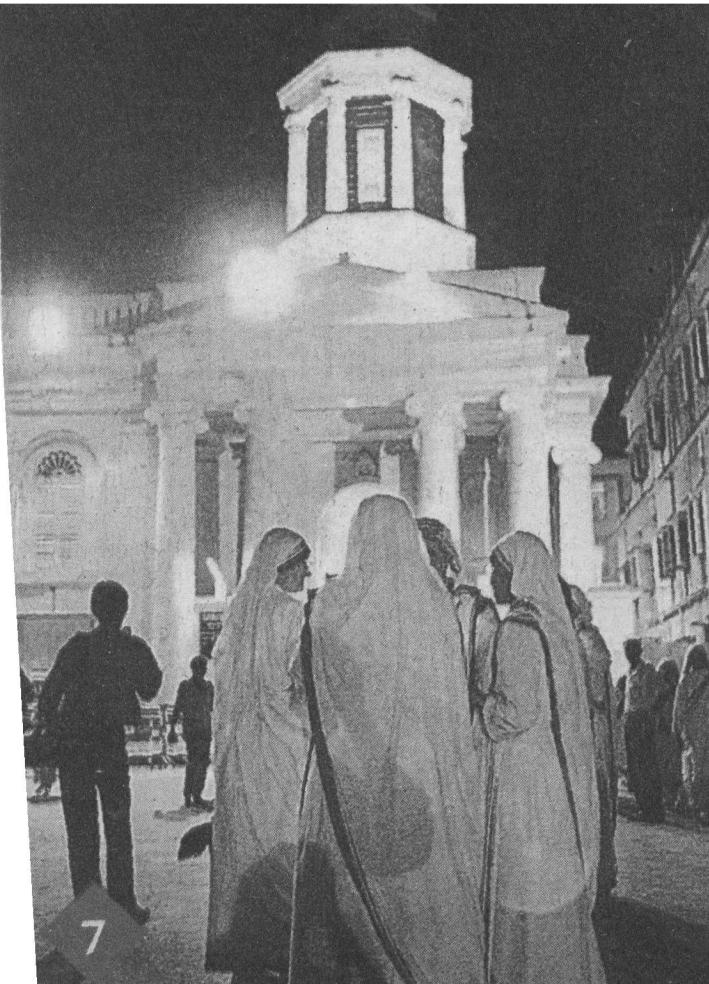
મધર ની શવ પેટીને મધર હાઉસની અંદર લઈ જતા સૈન્ય
અધિકારીઓ

તોપગાડી પર મધરની શવ પેટી નેતાજી
ઈડોર સ્ટેડિયમ તરફ લઈ જવાય છે.

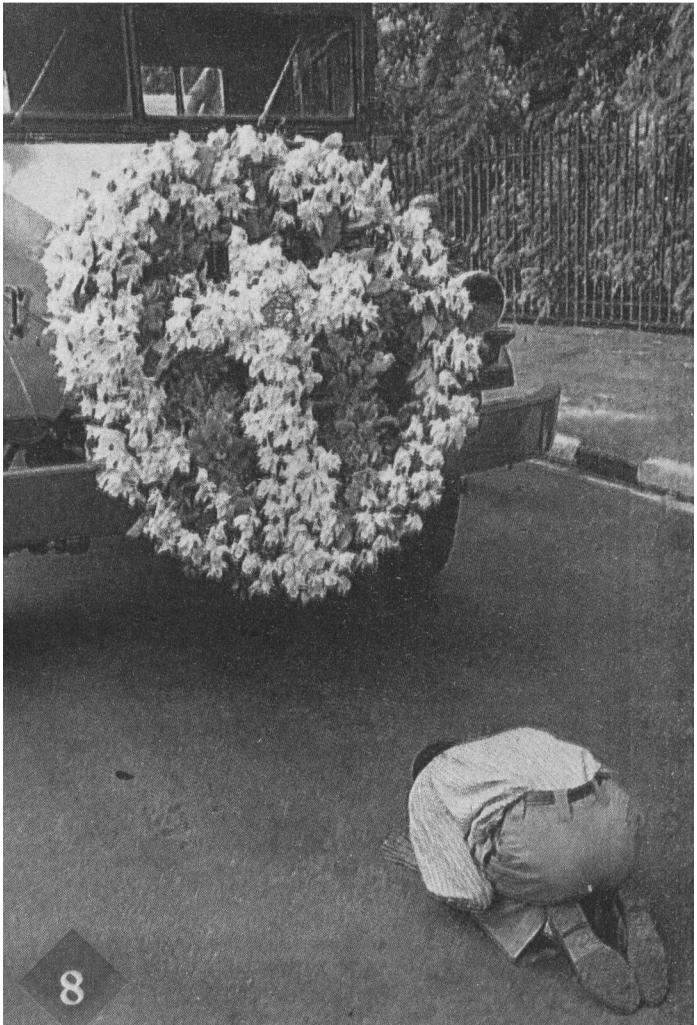
ભારતીય સેનાના જવાન મધરની શવ પેટીને
સ્ટેડિયમ ની અંદર લઈ જાય છે.

સેંટ થોમસ ચર્ચની બાહર ભિશનરીજ ઓફ ચેરિટીની
કેટલીક સિસ્ટરો

દુનિયાભરથી આવેલી વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓ મધરના ગુણગાન સાંભળતા. આગળની
લાઈનમાં ડાબેથી જોર્ડન કી મહારાની નોર, ફાંસ કી બનાડિટ્રે ચિરાક, હિલેરી કિલટન,
કનાડા કી એલીન ચેરીટિન, સોનિયા ગાંધી અને ગ્રેટ બ્રિટેન કી ડટેસ ઓફ કેન્ટ.

મધર ટેરેસાના પાર્થિવ ટેહવાળી તોપગાડી ને બેંચનાર ટુકની
આગળ નતમસ્તક એક યુવક

મધર ટેરેસા કો અંતિમ શ્રદ્ધાંજલિ આપતા
રાષ્ટ્રપતિ કે. આર. નારાયણ

Sisters of the Missionaries of Charity decorate the grave of Mother Teresa at Mother House prior to mass service in Calcutta on Sunday.

Sisters of the Missionaries of Charity and other volunteers make a floral tribute in Mother Teresa outside St. Thomas in Church in Calcutta on Tuesday.

વિશ્વબ્રહૂતિ દ્યાની દેવી સ્વ. મધર ટેરેસાની પ્રથમ માસિક પુષ્યતિથિ નિમિત્તે રવિવારે નવરંગપુરાની માઉન્ટ કાર્મેલ સ્કુલના કેમ્પસ ખાતે લિટિજન કાઉન્સિલ અને વાય. એમ. સી. એ. ના સંયુક્ત ઉપકમે જાહેર પ્રાર્થનાસભાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં શહેરના વિવિધ ચર્ચોના પાદરીઓ, વરિષ્ઠ નાગરિકો તેમજ મિશનરી ઓફ ચેરિટીઝ (નવા વાડજ)ની સેવિકાઓ વગેરે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

મધરની તબિયત અંગે મને અંધારામાં જ રખાયો હતો : ડૉ. પ્રહરાજ

(પી.ટી.આઈ.) કલકતા, તા.૬

વિઘ્નાત કાર્યાલોજિસ્ટ ડૉ. તરણ પ્રહરાજ આજે કહું હતું કે મધર ટેરેસાને ખરેખર શું થઈ રહ્યું છે તે અંગે મને સંપૂર્ણ અંધારામાં જ રાખવામાં આવ્યા હતા. મધર પર બે વાર કરવામાં આવેલી ઓન્ઝિયોપ્સાસ્ટીની સારવારમાં ડૉ. પ્રેરિસીયા અભ્યુન્નલ સાથે ડૉ. પ્રહરાજ પણ મદદમાં હાજર રહ્યા હતાં. મધરની ઓકાઅંક વણસી ગયેલી તબિયત અંગે મિશનરીઓ દ્વારા મને કોઈ જ્ઞાન કરવામાં આવી નહોતો. અને મેં તો આ આધાતકન સમાચાર માત્ર બિશ્વાસ હાઈસ દ્વારા જ જાહ્યા હતા એમ ૧૯૮૮ ઊથી મધરની સારવાર કરી રહેલા ડૉ. પ્રહરાજ કહું હતું. ડૉ. પ્રહરાજ કહું હતું કે તેમજ

મધરને છાતીમાં થઈ ગયેલા ચેપના કારણે પંદર દિવસ અગાઉ કટલીક એન્ટીલાયાટોક્સ દવાઓ અને ગોળીઓ દ્વારા આપી હતી. ૧૨ મી ઓગષે હું શહેર છોરીને ગયો ત્યારે જ મેં મિશનરીઓને મધરની દેખરેખ રાખવા જરૂરાયું હતું અને તેમણે કહું હતું. મધરની છાતીમાં લાગી ગયેલા ચેપમાં થીમે થીમે મુખારો થયો હતો અને તે મારી રીતે કામ કરી રહ્યા હોવાનું કહેવાયું હતું. તેમણે કહું હતું કે મધરના પેટમાં પણ ચેપ હોવાની શક્યતા હતી પરંતુ તે ગંભીર બાબત નહોતો.

ડૉ. પ્રહરાજ બી. એમ. બીરચાયા દિસ્ચર્ચ સેન્ટર સાથે ઓડાપેલા છે. જ્યાં મધરે ગત વર્ષે ઓન્ઝિયોપ્સાસ્ટી કરાવી હતી.

મધરે બંગાળમાં ૬૮ વર્ષ ગાળ્યા બંગાળી મધર તરીકે જાહીરીતા બન્યાં

(પી.ટી.આઈ.)

કલકતા, તા.૬
શુક્રવારે મોહી રાને અવસાન પામેલા આલ્બનીયન મધર ટેરેસાએ તેમના જીવનાં ૬૮ વર્ષો બંગાળમાં ગાળ્યા હતા.

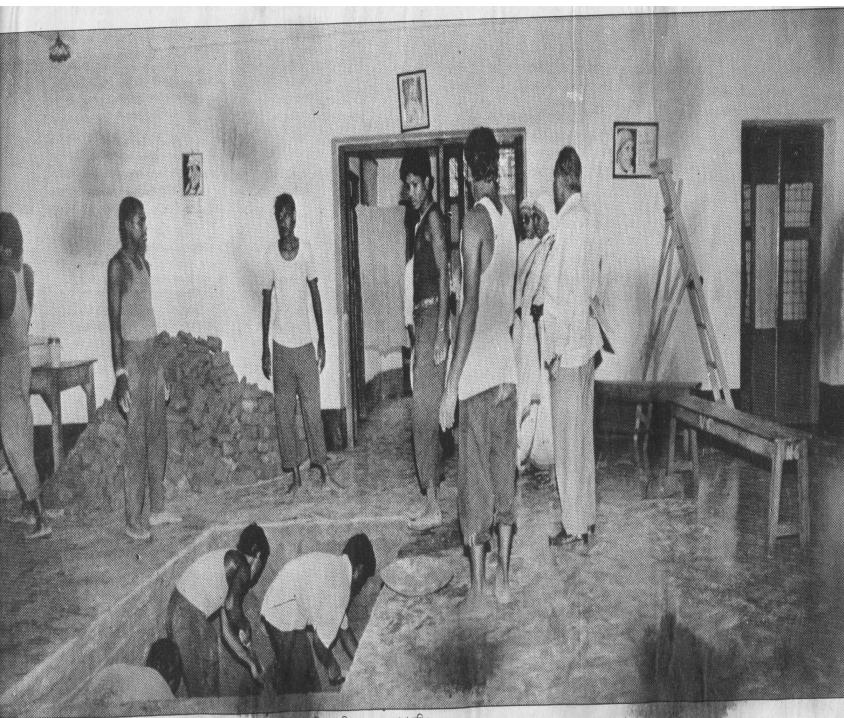
યુગોસ્લાવિયાના સ્કોપજે ખાતે ૧૯૧૦માં આલ્બેનીયન સામ્રાજ્યમાં જન્મેલા મધર ટેરેસા ભારત આવવા નયેખર ૧૯૨૮માં નીકળી પડ્યા હતા અને સાત અઠવાટિયા બાદ અહીં કલકતા આવી પહોંચ્યા હતા.

કલકતામાં થોડા દિવસો વિતાવ્યા બાદ તેમને સેવાભાવી પ્રવૃત્તિઓનું પ્રાથમિક શિક્ષણ અને તાતીમ લેવા માટે દાર્ઢીલિંગના લોરેટો પ્રાથમિક શિક્ષણ કેન્દ્રમાં મોકલી આપાયા હતા.

દાર્ઢીલિંગમાં તેમણે આરંભથી જ

અંગેજ ભાષા દીખવાનું શરૂ કરી હોયું હતું. અહીંથાં આવનારે પ્રથમ અંગેજ ભાષા શીપનવી જરૂરી હતી અને મધર ટેરેસાએ તો બંગાળી અને હિન્દી ભાષા પર પણ મુખ્યત્વ મેળવી લીધું હતું. મધર બંગાળી ભાષા ઉપર એવું પ્રભુત્વ પરાવતાં હતાં કે બાદમાં તો તે બંગાળી ટેરેસા તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા હતા. દાર્ઢીલિંગથી કલકતા આવ્યા બાદ તે સેટ મેરી સ્કૂલમાં ભૂગોળના શિક્ષક તરીકે જોડાયા હતા અને આરેબના ૩૦ વર્ષોમાં તો તેમણે બંગાળની બદાર પણ પણ મુક્કો નહોતો.

પોતાની મિશનરી પ્રવૃત્તિઓની ૧૦૦ કરતાં વધુ દેશોમાં શાખાઓ ખોલનાર મધર ટેરેસાએ ક્યારેય પણ બંગાળ છોડવાનું વિચાર્ય નહોતું.

INDIAN BOARD OF ALTERNATIVE MEDICINES

(An Internationally Recognised
Legally Constituted Institution)

5th International Congress & Award
Presentation Ceremony 1st Dec. '97,
Park Hotel (5 Star), Calcutta

All are welcome to participate

Free prospectus given for Diploma
/ Degree / M.D.(A.M.) / Ph.D.(A.M.) /
D.Sc.(A.M.) Courses / R.M.P.(A.M.)

Dr. S. K. Agarwal, President, I.B.A.M.
80, Chowinghee Road, Calcutta - 700 020.

Tel : (033) 2470157 Fax : (033) 2402792

Rev. Mother Teresa releasing Souvenir during 2nd Int'l. Conf. (9.4.95)

In Mother's city from far off lands

CALCUTTA: They had come from far off lands to Mother Teresa's city to serve the poor and the destitute or just to meet her.

Several foreigners on Sunday waited outside St Thomas Church here to pay their last respects to the Mother who they claimed changed their life in some way or the other.

Anna and Maria, two physiotherapists from Finland, who arrived here from Bangladesh to work at the homes of the Missionaries of Charity for some weeks, said, "We are absolutely shattered at the tragedy. Working at her homes meant a lot for us. So when she agreed to allow us to work as a volunteer, we were overwhelmed".

Maria, with tears streaming down her cheeks, said, "The last week has been very trying indeed. What with Diana's death and now Mother.....We feel so lost and desolate".

A group of Japanese tourists, who arrived in the city only on Thursday, had hoped to meet the Mother but it was not to be. On Sunday they waited in the queue along with the inmates of the various homes of the Missionaries of Charity "trying to get a glimpse of

the Mother's soul in those whom she served", they said.

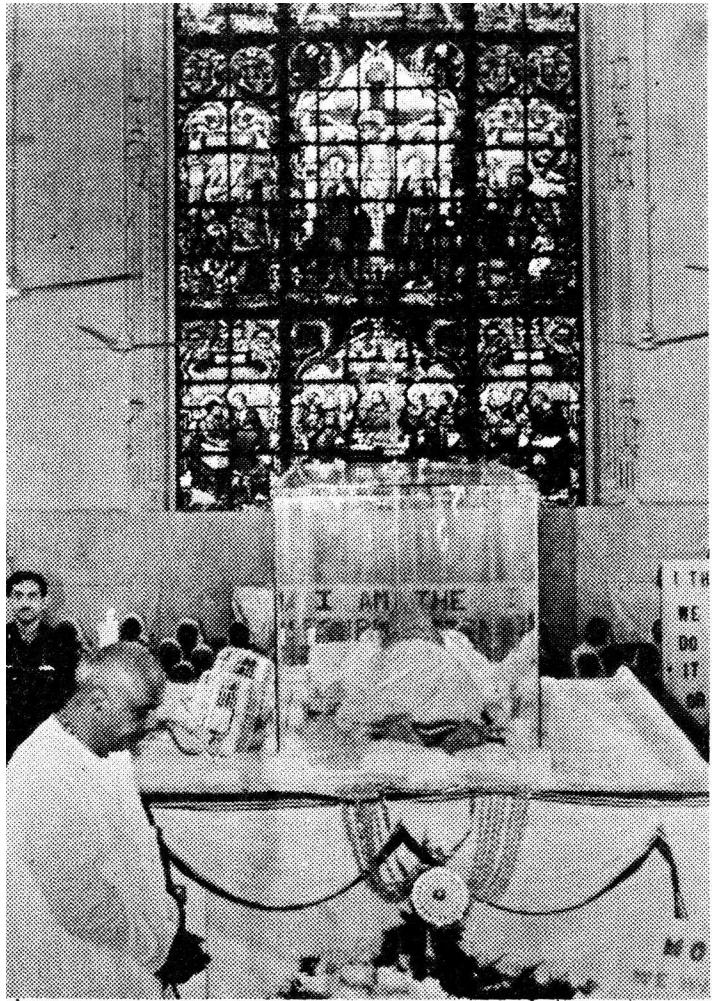
Rosalind, a history student from Ireland, said though she had already visited Calcutta once earlier in 1991, she chose to visit again this year mainly due to Mother whose love for the poor should be an example for many who lead a gilded existence in the west.

Moved by the Mother's work, many had come to do voluntary service at the various homes of the Missionaries of Charity for a few weeks or months.

Louis, from France, who had been working for the past fortnight at Nirmal Hriday, the Kalighat home for the destitute, said, "Mother's call for volunteers had inspired me to come here and serve the dying in whatever capacity I could. Her death has devastated me but I pledge to mother that I will come back again and work at her homes".

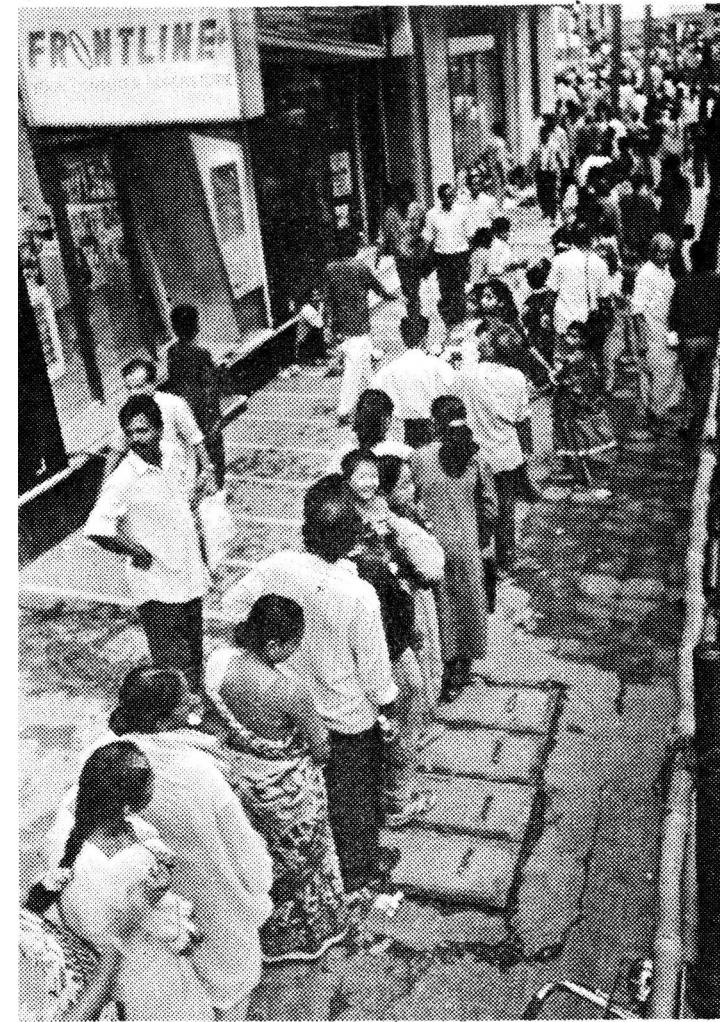
A lawyer from America, who wished to remain anonymous, said, "The real tribute to the great soul would be to carry on her work silently and steadfastly for the poor and the deprived".

(PTI)

તુન પ્રધાનમંત્રી એચ ડિ દેબગોડાર શ્રદ્ધા | મંદલબાર સેન્ટ ટોમાસ ગિરજાય |

—નિજસ્વ ચિત્ર

દીર્ઘ પ્રતીક્રિયા | લાઇન એસે પોછેહે પાર્ક સ્ટ્રિટેર ફુટપાતે | મંદલબારેની નિજસ્વ ચિત્ર |